

**R. P. Francisci Svarez Granatensis, E Societate Iesv
Doctoris Theologi; Et In Conimbricensi Academia
Sacrarvm Litterarvm Olim Primarii Professoris Emeriti De
Divina Gratia Pars ...**

Continens Prolegomena sex, & duos priores libros De Necessitate Divinæ
Gratiæ Ad Honesta Opera

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1620

Prolegomenon III. De Commvni Ratione Gratiæ, Et Variis Modis, Sev
Membris, Avt Significatis Eivs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94086](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94086)

PROLEGOMENON III.

DE COMMUNI RATIONE GRATIÆ, ET VARIIS MODIS, SEV MEMBRIS, AVT SIGNIFICATIS EIVS.

CAPVT PRIMVM.

An gratia, de qua in presenti agitur, sit donum Dei gratuitum?

Ost explicationem liberi arbitrij, quod est veluti gratiæ fundamentum, duo de gratia ipsa præmittenda videntur. Vnum est, quid nomine gratiæ in presenti intelligatur, magis quid nomen significet, quam quid res ipsa sit, declarando. Aliud est, varia genera

gratiarum distinguere, tum vt nonnullas gratias, quæ ad præsentem doctrinam non pertinent, separemus; tum etiam vt terminos varios explicemus, quibus postea nobis vtendum est, vt ita sit expeditior disputatio. Tum denique vt hæreticorum deceptiones vitemus, qui sub varijs huius vocis amphibologis suis errores introducere conantur.

Diuisiones gratiarum sunt, &c. Ad duo verò capita omnes gratiæ reducuntur, pertinentque ad duo prima significata ex tribus, quæ posuit D. Thom. 1.2. qu. 110. art. 1. Primo enim gratia significat amorem, nam est primum donum, quod ab aliquo alteri conferri potest, soletque non solum gratis exhiberi, sed etiam esse radix aliorum donorum, ac beneficiorum, quæ gratis donantur, vt ibidem D. Thomas notauit. Et sumitur ex illo Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum unigenitum daret. Hinc ergo nomen gratiæ significare solet in Scriptura amorem, vt in illis locis, in quibus dicitur homo inuenisse gratiam apud Deum, vt de Noe dicitur Genes. 6. & de Moyse Exod. 23. Et de Virgine Luc. 1. Et in eis etiam, in quibus vnus homo dicitur gratiam apud alium inuenire, vt Genes. 30. Inueniam gratiam in conspectu tuo, Et Exod. 3. Dabo populo huic gratiam coram Aegyptijs, & apud Latinos sunt phrales similes in vsu, sic enim dicitur quis inire gratiam cum aliquo, vel recipi, esse, aut reitari in gratiam illius, id est, in beneuolentiam, vel amicitiam eius. Secundo verò significat gratia dona, quæ ex amore gratis dantur, quæ significatio est frequentissima in Scriptura, Ephes. 4. Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Rom. 5. Non sicut delictum, ita & donum, si enim vnus delicto multi morui sunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia vnus hominis Iesu Christi in omnes abundauit, & cap. 12. Habentes donationem secundum gratiam, quæ data est vobis, &c.

Occurrit autem notandum circa has duas significationes, ex prima ortum videri, vt proprietates, vel conditio personæ, quæ illam reddit amabilem, seu illum amorem, ac beneuolentiam conciliat, gratia vocetur, vt pulchritudo, seu elegantia, & corporis ornatus gratia dici solet, iuxta illud Prouerb. 16. Fallax gratia, & vana est pulchritudo, &c. Et similiter orationis vniuersitas gratia vocari solet iuxta illud Ecclesiastici. 6. Verbum dulce multiplicat amicos, & lingua eucharis (id est gratiosa in bono homine abundat, & Psalm. 44. Diffusa est gratia in labijs tuis. Cui consonat illud Luc. 4. Mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius. Quamuis etiam possint verba gratiæ dici, quæ alijs proficiunt, & ad eorum salutem sunt vtilia, iuxta illud ad Ephes. 4. Sit sermo bonus ad edificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Hic autem locum habet differentia inter amorem diuinum, & humanum, quam D. Thomas supra notat, quod amor humanus supponit in obiecto bonitatem quam amat, & ideo illa bonitas, seu pulchritudo, quæ in vna persona supponitur, vt alterius amorem sibi conciliet, non potest dici proprie gratia respectu illius, quia nullo modo est donum gratis ab illo collatum, sed solum ita vocatur per quandam analogiam, quia est incentiuum quoddam amoris, & complacentiæ, quæ est quædam gratia proprie dicta in prima significatione superius posita.

At verò

2. Quid his nomine gratia intelligatur.

Prima igitur vocis, gratiæ, etymologia ex eo sumpta videtur, quod gratis datur. Significauit hoc Aristotel. lib. 2. Rhetor. ad Theod. et. cap. 7. dicens, gratiam esse, per quam dicuntur rogati grati aliquid facere, non pro re aliqua, neque vt sibi quicquam, qui faciunt subueniant, sed vt cui faciant. Et, quod caput est, hanc gratiæ proprietatem supponit Apostolus ad Roman. 11. cum dixit. Si autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratiam non est gratia, quia nimirum, si ex operibus esset, non gratis daretur, ac subinde gratia non esset. Est ergo de ratione gratiæ, vt gratis detur. Vnde etiam cap. 4. dixit. Et, qui operatur, merces non deputatur secundum gratiam, sed secundum debitum, vtique quia quod soluitur vt debitum, nō gratis datur. Vnde etiam est illud Augustini tract. 3. in Ioann. Quid est gratia? gratis data. Quid est gratia? donata, non reddita. & serm. 61. de Verb. Domini cap. 1. Ideo gratia, quia gratis datur. Et similia habet in Psalm. 49. in fine, & alibi sæpe, dicta testimonia Pauli expendens. Eandemque gratiæ etymologiam notauit Isidor. libro septimo. Etymolog. capit. 3. Qui etiam ob hanc causam in Comment. ad libr. 1. Reg. cap. 10. gratiam lacti matris comparat. Quia lac, inquit, est in carne gratuitum, vbi mater non querit accipere, sed satagit dare: hoc mater gratis dat, & contristatur si desit, qui accipiat. Quomodo autem hæc etymologia seu denominationis gratiæ per quandam excellentiam, seu antonomasiam in propriam Dei gratiam, de qua tractamus, conueniat, in discursu materiæ, & præsertim in lib. 4. explicandum est.

3. Ex hac etymologia colligimus primum, & quasi genericum gratiæ significatum esse idem, quod donum gratis collatum. Quia verò hæc dona multiplicia esse possunt, ideo diuersa esse possunt genera gratiarum, de quibus ait Paulus 2. Corint. 9. Potens est autem Deus, omnem gratiam abundare facere in vobis, & ca. 12.

4. Id quod amorem generat analogice gratia vocatur.

82 Prolegom III. De communicatione gratiæ, & de varijs eius memb.

At verò amor diuinus non supponit obiectum bonum, sed facit, ideoq; donum illud, quod hominem reddit amabilem Deo, proprijsimè dicitur gratia secundum modo supra positum, scilicet, quia est donum gratis à Deo collatum; de quo maximè intelligitur illud Ioann. 1. *Plenum gratiæ & veritatis*, & illud, *Gratia & veritas per Iesum Christum facta est*, &c. & similia. Et hæc est gratia, de qua potissimè in hac materia tractamus, sub qua tamen multa comprehenduntur, quæ insequentibus distinguemus.

5.
*Gratiæ
gratia dicitur.*

Prius autem notare oportet tertium nominis gratiæ significatum à D. Thoma supra traditum, & à precedentibus deriuatum: nam quia beneficium gratiæ collatum gratia est, & beneficii acceptio gratitudinem postulat, ideo gratitudo etiam ipsa, seu gratiarum actio gratia vocata est, quasi gratia pro gratia. Atque hoc modo dixit Dauid. 2. Reg. 2. *Retribuatur quidem vobis Dominus misericordiam, & veritatem, sed & ego reddam gratiam*, &c. Et cap. 15. *Ostendisti gratiam & fidem*. Et hoc etiam modo videtur sumi à Paulo ad Coloss. 3. dicente. *In gratia cantantes in cordibus vestris Deo*, id est, in gratiarum actione, vt exponit Anselmus, & consonant D. Thomas, & Adam. Item ex Corinth. 10. ibi. *Si quid ego cum gratia participo*, id est, cum gratiarum actione. Et hinc ortum est illud Sophoclis, *Gratiæ gratiam parit*, quia beneficium gratis collatum gratitudinem postulat, & inde etiam apud Latinos ortæ sunt phrasæ illæ *habere gratiam*, vel *referre*, aut *agere*. Et in eadem significatione ipsam virtutem gratitudinis gratiam appellauit D. Thomas 2. 2. q. 106. art. 1. cum Ciceron. libr. 2. de Inuent. prope finem, & Augustino lib. 83. *Question. q. 31. vbi sic ait. Gratia est, in qua amicitiarum, & officiorum alterius memoria, & remunerandi voluntas continetur.*

6.
Deus gratiam dare, sed accipere minime potest.

Inter has verò gratiæ significationes, seu significationes ipsa ad Deum comparata, est obiter notanda differentia, quod gratia priori modo sumpta pro dono gratuito habet locum in Deo actiue, non passiue; accepta verò posteriori modo habet locum in Deo passiue, seu obiectiue, non actiue, id est, Deus potest gratiam facere, id est, gratuitum donum donare, non verò recipere. Prior pars prioris membri nota est, quia Deus est primum principium bonorum omnium, quæ in omnibus alijs rebus inueniuntur, & consequenter est fons omnium gratiarum, vt insequentibus sæpius ostenditur. Posterior verò eiusdem membri pars etiam est certa: nam (vt ait Paulus ad Roman. 11.) *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Nemo enim potest beneficium gratuitum facere Deo, sed obsequium pro priori beneficio accepto reddere. *Quoniam ex ipso* (ait Paulus) *& in ipso, & per ipsum sunt omnia*. Et ideo qui aliquid Deo tribuit, ab ipso habet, vt tribuat, & consequenter non tribuit, sed retribuit, & propterea donum Deo collatum nõ potest habere rationem gratiæ, quam homo Deo faciat, id est, beneficii gratuiti, sed retributionis, & obsequij debiti. Quia semper ad illum dicere possumus, & debemus. *Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi*. 1. Paralip. 29. Item benefactor, propriam gratiam facit, sub ea ratione superior est recipiente, nam est causa alicuius boni illius; Deus autem sub nullo respectu potest esse homine inferior: ergo non potest ab illo recipere beneficium, sed illi conferre. Denique ideo nulla est in nobis virtus, quæ inclinet ad beneficium præstandum Deo, sed ad colendum, & honorandum, & gratias agendum illi debitas pro beneficijs acceptis: & eadem ratione ipsummet amorem, tanquam debitum illi reddimus, neque in diuino obsequio potest vnquam homo facere aliquid ultra debitum saltem ob gratitudinem, vel religionem. In quo multum semper differt inter Deum, & hominem, etiam si homo vt Dominus ad seruum suum comparetur. Ac propterea Deus nunquam est capax recipiendi gratiam, sed præstandi.

7.

Et hinc facile probatur alterum membrum quo-

ad utramque eius partem. Prior enim, scilicet Deum esse capacem gratiæ posteriori modo acceptæ, per se nota est, & ex dictis manet probata, quia illi maximè gratiæ debentur pro acceptis beneficijs, & ita hæc gratia ad Deum est vnus ex potissimis actibus Religionis, vt suo loco diximus cum D. Thoma 2. 2. q. 83. art. 17. & qu. 106. art. 1. ad 1. At verò è conuerso, seu actiue Deus non est capax gratiæ, seu gratitudinis, aut gratiarum actionis, vt ex dictis etiam concluditur. Quia Deus non est capax gratiæ, id est, beneficii gratuiti recipiendi, vt ostensum est; ergo nec est capax gratitudinis, seu gratiarum actionis. Patet consequentia, quia vt D. Thomas dixit 2. 2. q. 110. art. 1. ad 1. ex beneficijs gratis ab vno exhibitis gratiarum actio in alio confurgit; ablato ergo fundamento, & quasi obiecto, non potest habere locum actus. Vnde licet Deo alia virtutes tribuantur, vt misericordia, iustitia, charitas, &c. gratitudo nunquam illi tribuitur, neque in Scriptura, neque à Patribus, neque à Theologis. Vnde fit, obligationem, quam Iurisperiti antidoralem vocant, non habere locum in Deo, illa enim ex beneficio accepto oritur, eique opponitur, & ideo antidora dicitur in l. *Sed est*. 27. §. *Consultuit*. ff. de Perit. hæred. Cum ergo Deus non sit capax beneficii recipiendi, nec antidoralem donationem facere potest, licet vt supremus gubernator præmia pro meritis retribuat, vt infra dicetur.

Denique animaduerti potest, quod licet gratia, prout gratitudinem, vel gratiarum actionem significat, non conueniat Deo, vt gratiam alteri exhibenti, sed homini Deo gratias agenti, nihilominus illam et virtus, qua homo agit gratias Deo, & ipse actus hominis Deo gratias agentis est Donum Dei. Vnde fit, vt vnum, & idem donum secundum diuersos respectus, sit gratia in vtraque significatione prædicta: nam vt est ab homine, & respicit Deum, vt obiectum, seu terminum, ad quem tendit, est gratitudo, non Dei ad hominem, sed hominis ad Deum, vt verò est à Deo, vt à benefactore donante ipsammet gratitudinem ad ipsum, & est donum in homine receptum, habet rationem gratiæ Dei, id est, doni gratuiti à Deo collati. Hic ergo non consideramus gratiam prout gratitudinem etiam ad ipsum Deum significat: sic enim est peculiaris virtus, vel specialis actus virtutis religionis, de quo quatenus specialem rationem virtutis habet, in opere de Religionis virtute tractatum est: prout vero illa ipsa gratia in nobis est donum Dei, eadem ratio est de illa, quæ de cæteris donis gratiæ, de quibus in præfenti est consideratio. Et ita gratia, de qua tractamus, rectè dicitur donum gratis collatum.

CAPVT II.

Utum omne donum gratuitum sit vera gratia Dei, & Christi.

Ratio dubitandi est, quia omnia beneficia naturalia sunt dona Dei, vt per se notum est, & gratis conferuntur: nam in bonis naturalibus maximè locum habet illud. *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* nã ante naturæ dona, quæ per creationem inchoantur, nihil erat homo, vnde nec poterat aliquid operari, nec mereri; ergo beneficia naturæ gratis à Deo donata sunt; ergo sunt vera gratia. Nam sicut Paulus dixit, *Si autem gratia, iam non ex operibus*, ita nos è conuerso dicere possumus. Si non ex operibus; ergo ex gratia. In contrarium vero est, quia gratia condistinguitur à natura, beneficia autem naturalia sub natura comprehenduntur; ergo non sunt gratia. Item quia gratia Dei communicatur nobis per Christum, iuxta illud ad Ephes. 1. *Benedixit nos omni benedictione spirituali in celestibus in Christo*. At verò beneficia naturalia non dantur nobis per Christum, quia, vt dixit Augustinus epist. 105. *Christus non pro nullis, vt homines conderentur*, sed

Cap. II. Vtrum omne donum gratuitum sit vera gratia Dei, & Christi. 83

sed pro impijs mortuus est, ut iustificarentur, ergo beneficia naturalia non dantur nobis a Deo propter Christum; ergo non sunt vera gratia Dei.

2. Duo puncta in hac ratione dubitandi attinguntur. Vnum est, an sub appellatione, & significatione propria nominis gratia dona naturae comprehendantur. Aliud est, an omnis gratia Dei sit etiam gratia Christi, seu per Christum. Circa primum Pelagius, ut suum errorem occultaret, & gratiam, quam re ipsa negabat, verbis saltem confiteri videretur, ipsam naturam rationalem, & liberi arbitrij donum gratiam appellabat. Nec videtur hac nominis gratiae acceptatio aliena à modo loquendi Scripturae, & Patrum, praesertim, si nomen gratiae ad sola naturae dona non limitetur, sed generatim extendatur ad omnia diuinae prouidentiae beneficia. Sic enim dicitur Sapient. 16. *Propter hoc omnium nutrix gratia adseruebat*, ubi vel ipsam Dei prouidentiam, vel omne beneficium gratiae ab illa proueniens nutricem gratiam Sapiens appellat. Unde etiam Augustinus distinguere solet duplicem gratiam, vnam creationis, alteram saluationis. Sic enim dixit Psalm. 144. in fine, Deum gratia sua nos fecisse, & refecisse, quorum primum ad gratiam creationis, atque adeo ad naturalia beneficia, secundum ad gratiam sanctificationis, ac subinde supernaturalem pertinet. Sic etiam Hieronym. epist. 139. ad Cyprian. *Homo (ait) a principio conditionis suae Deo videtur adiutore, & cum illius sit gratia, quod creatus est; illius misericordia, quod subsistit, & vivit, nihil boni agere potest absque eo, qui in concessit liberum arbitrium, ut suam per singula opera gratiam non negaret.* Eandem diuisionem indicauit idem Hieronym. libro 1. contra Pelagian. & Africanus Patres cum Augustino in epist. 93. diuisionem illam insinuant, dum aiunt, *beneficium creationis non improbanda ratione posse gratiam appellari*, quia videlicet omne liberale beneficium potest gratia vocari. Denique ita senserunt Theologi, qui gratiam in naturalem, & supernaturalem donum distinxerunt, ut Richard. in 2. dist. 4. art. 2. quaest. 2. Bonauent. art. 1. q. 2. Gabr. q. 1. art. 2. Marfil. in 2. q. 4.

3. Nihilominus dicendum est secundum Scripturam vsum cum sermo est de gratia Dei, quam ipse hominibus communicat, vocem illam non significare donum naturae, seu libertatis naturalis, sed superius donum, quo Deus sanctificat naturam, eique ad bene operandum, & vincendum peccatum auxilium praestat. Hoc adnotarunt dicti Patres Africanus cum Augustino dicta epistola 95. ut occurrerent Pelagio, qui ad euertendam veram gratiam, solam naturalem libertatem beneficio Dei acceptam, vel legem etiam, & doctrinam nomine gratiae intelligebat, ut testis etiam est Hieronymus dialog. 1. contra Pelagian. & epistol. 193. ad Cyprian. in fine, & August. epist. 105. ad Sixtum, & 107. ad Vitalem, & lib. de Natur. & grat. capit. 11. 54. & 71. & lib. 1. de Grat. Christi cap. 31. 37. & 47. & lib. 2. de Peccat. origin. cap. 8. 9. 16. 17. & 18. & optimè lib. de Praedestinat. c. 5. ubi sola illa dona, quae dantur ad discernendum bonos à malis, vult propriè ad gratiam pertinere, non vero illa, quae bonis, & malis communia sunt. Sicque allegati Patres in hoc impugnant Pelagium, docentque communi vso Scripturae gratiam Dei significare donum superadditum naturae. Et ratio reddi potest, nam gratia dicta est, quia gratis datur naturae iam existenti, sed sola supernaturalia dona omnino gratis à Deo conferuntur comparatione naturae; nam quae naturalia sunt, illi aliquo modo sunt debita; ergo gratia propriè supernaturale donum significat.

4. Declaratur assumptum, nam licet prima creatio, qua homo ex nihilo fit, ratione quadam generalissima dici possit donum gratuitum, tamen secundum Scripturae morem gratia significat donum homini collatum, & ita in rigore illius creationem supponit. 1. Corinth. 1. *Gratias ago Deo semper pro vobis in gratia, quae*

data est vobis in Christo Iesu. Et ad Ephes. 1. *Gratificauit nos in dilecto filio suo.* Et ibidem hac gratificatio vocatur adoptiua huiusmodi, quae quidem supponit personam, non facit. Quapropter gratia propriè sumpta supponit personam, vel naturam, cui fit, & ideo prima hominis creatio secundum Scripturae phrasim, non dicitur propriè gratia, quia nihil supponit, sed primum esse confert. Proprietates autem resultant ex natura, & subsidia, quae ex vi ipsius naturae illi debentur, gratiae etiam in rigore non sunt, ut notauit Diuus Thomas 1. 2. quaestione 111. articulo 1. ad 2. quia cum dentur ex aliquo debito naturae, non omnino gratis dantur, quod etiam notauit Driedo. de Grat. & liber. arbit. tract. 2. c. 2. p. 1. Et eadem ratione concursus generalis Dei debitus libero arbitrio, & ipsius libertatis donatio, & conseruatio non veniunt nomine gratiae, sed naturae, ut bene considerant Soto lib. 1. de Natur. & grat. cap. 3. & Stapleton. lib. 4. de Grat. & liber. arbit. capit. 2. Ex alio Augustini principio, quod hic concursus communis est bonis, & malis; igitur gratia Dei simpliciter dicta, & Theologico, vel potius Apostolico more loquendo, donum supra naturam, & super omne debitum naturae collatum significat; quod per antonomasiam solet à Paulo donum Dei vocari, ut ad Ephes. 2. *Gratia eius saluat per fidem, & hoc non ex vobis. Deum enim donum est, ut ne quis gloriatur, ut optime Augustinus exponit lib. de Grat. & lib. arbit. cap. 8.*

Neque Theologi antiqui, aut Patres priori loco citati aliquid diuersum ab hac doctrina senserunt, nec Secundum Pelagianis aliqua ex parte cesserunt. Aliud est enim loqui de gratia secundum Scripturae morem, aliud morè donum verò secundum latinam, & generalem nominis significationem. Hoc enim posteriori modo verum est, nomen gratiae de se vniuersalius esse, quam sit priori modo quasi per antonomasiam sumptum. Et ita sumpta gratia in illa generalitate rectè diuidi potest in gratiam naturalem, & supernaturalem, quia per hoc non tollitur vera gratia Dei, & Christi, sed adstruitur ita tamen, ut liberalitas Dei in donis etiam naturae recognoscatur, licet maior in altioribus gratiae donis intercedat. Pelagius autem loquebatur de gratia secundum morem Scripturae, & illam volebat intelligi esse naturam ipsam gratis per creationem collatam, vel etiam ipsam arbitrij libertatem, vel ad summum legem, aut doctrinam, vel remissionem peccatorum tantum, in quibus solis volebat gratiam Domini nostri Iesu Christi, quae in Scripturis praedicatur, consistere.

6. Igitur ad hunc errorem vitandum interrogationi propositae simpliciter respondendum est, non omne Dei beneficium gratis collatum esse gratiam absolutè dictam, de qua loquuntur Scripturae, sed propriam gratiam esse beneficium naturae superadditum, ipsique non debitum, per quam vitam particulam excludimus à ratione gratiae simpliciter dictae tam naturam ipsam, quam beneficia illi coniuncta, ut ipsi connaturalia, & secundum naturae ordinem ei debita, ut iam declarauimus. Et quod hac significatio sit frequentissima in Scriptura notissimum est, praesertim in nouo testamento, in quo gratia gratis dari dicitur in ordine ad vitam aeternam consequendam, *ut iustificati gratia ipsius, heredes simus secundum spem vitae aeternae*, ad Tit. 3. Actor. 15. *Per gratiam Domini nostri Iesu Christi credimus saluari.* In veteri autem testamento minus frequens est vltus huius vocis, quia tunc etiam rarior, & occultior erat hac gratia. Tamen ita etiam sumitur Psalm. 83. cum dicitur *Gratiam & gloriam dabit Dominus*, & Prouerb. 3. *Ipse deludet illos, & mansueti dabit gratiam*, vel iuxta versionem 70. *Dominus superbus reficit, humilibus autem dat gratiam.* Quem locum ita etiam referunt Iacobus cap. quarto, & Petrus 1. canon. cap. 5. qui aperte de donis gratiae supernaturalis, quibus Deo grati efficiuntur, loquuntur. Imò in allegato etiam loco Sapient. 16. nomen nutrix gratiae non tam ordinat

Quod res solat ex natura non est proprie gratia. Nec generaliter concussum dicitur.

Secundum Scripturae morè donum superius naturae gratia dicitur.

Quaestio in 14 sine parte.

ordinariæ, generalivè providentiæ, quam singulari benevolentia amoris Dei, à quo supernaturalia beneficia procedunt, accommodatur. Loquitur enim Sapiens de operibus mirabilibus, quæ Deus in favorem populi sui operatus est, & præsertim de manna; quod omnibus satisfacerebat, vniuscuiusque voluntati deferuens. Quod certè ex naturali qualitate habere non poterat, sed quia nutrice gratiæ Dei, id est, singulari Dei dilectioni, ac voluntati obediebat, unde subiungit, *Ut scirent filij tui, quos dilexisti Domine, quoniam non nativitate fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos, qui in te crediderunt, conservat.* Nomen ergo gratiæ in vltu Scripturæ, & Ecclesiæ gratuitū donum ordinem naturæ superans, & à Deo gratis collatum ex speciali benevolentia significat.

7. *Supernaturale in substantia, & in modo, naturam superat.* Addendum vero est, duobus modis posse divinum donum, seu beneficium ordinem naturæ superare, primo in se, & absolute spectatum, quod solet dici in sua substantia, vel entitate (qualiscunque illa sit) supernaturale, & hoc dicitur absolute supra naturam, quia per nullam vim cōnaturalem creaturæ fieri potest; cuiusmodi est incarnatio, Eucharistia, virtus per se infusa, & similia. Secundò potest dici beneficium supra naturam, quod secundum institutionem naturæ, & communem cursum, ac virtutem creaturarum causarum fieri non potest, conferatur autem ex superiori Dei providentia, ut est sanitas miraculosa, virtus per accidens, infusa, & similia. Et vtrumque donum comprehenditur proprio nomine gratiæ, etiam secundum Scripturarum usum, ut ex dictis intelligi potest, & ex sequentibus capitulis evidentius fiet, & ideo etiam in propria gratia locum habet illa distinctio, quod quædam est gratia naturalis ordinis, alia supernaturalis, quia utraque esse potest beneficium naturæ non debitū, & à Deo gratis collatum, quod satis est ad rationem gratiæ. Vnde è contrariò quodcumque bonum, quod non solum in se naturale est, sed etiam ex solo cursu naturæ, semel dispositæ, & institutæ sequitur, gratia non est, quia inter dona ex vi naturæ debita computatur. Siue tale bonum naturaliter inveniatur in tota aliqua specie, siue tantum in hoc, vel illo indiuiduo, supposita eius complexione, & communi cursu naturalium causarum: nam hoc est satis, ut tale bonum sit debitum tali indiuiduo secundum communem cursum naturæ, ac proinde à Deo proveniat, ut auctore naturæ, non ut auctore gratiæ. Dicit etiam potest talis proprietas debita simpliciter speciei, etiam si non sit debita illi absolute in omni eius indiuiduo, & hoc est satis, ut gratiæ nomen non mereatur, iuxta Scripturæ phrasin, ut supra etiam Soto sentit. Quia quantum de ratione naturalis debiti participat, tantum à ratione gratiæ deficit, ut latius in lib. 1. & 2. exponemus.

8. *Opinio existimantium dari gratiā et, quæ non sit gratia Christi.* Vltimò superest exponendum alterum dubium præpositū, videlicet an omnia dona diuina, quæ proprie sunt gratia Dei, sint etiam gratia Christi. Aliqui enim volunt gratiam Dei latius patere, & vniuersaliorem esse, non solum de possibili, quod est certum, sed etiam de facto. Et ideo gratiam Dei distinguunt in aliam quæ simul est gratia Christi, seu per Christum, & quæ est solius Dei sine respectu ad Christum, nam è contrariò nulla potest esse gratia Christi, quæ non sit principaliter gratia Dei, ut per se constat. Primum membrum certissimum est de tota gratia redemptionis hominum. Secundum autem modum gratiæ Dei, & non Christi inductione ostendo. Primò in Angelis. Secundo in hominibus in statu innocentia. Tercio in hominibus lapsis quoad aliquas gratias, quæ non conferunt ad salutem animæ, nec ad honestatem morum sed vel ad scientiam naturalem, vel ad aliam vtilitatem. Vt si Deus peculiariter gratia Aristotelem inuit, ut naturalem scientiam assequeretur, vel si artem pingendi specialiter Appellem docuit, vel quid simile, talis enim gratia, ut aiunt, non est data per Christum, quia non

venit Christus, ut boni Philosophi, vel artifices, sed ut boni, & sancti homines efficeremur. Propter quod illa gratia, quæ datur à Deo non ad rectè viuendum, non datur per Christum, ut sentit Augustinus cum Patribus Africanis epist. 90. 91. & 105. & ideo licet sit gratia Dei, non potest dici gratia Christi. Quod addere possumus ipsum Christum, nam gratiam Dei habuit, quam ipse non meruit, & sic per Christum ipsum non fuit. Ex quo inferunt huius sententiæ Auctores, cum Concilia doctrinam de gratia tradunt, non loqui absolute de gratia Dei, sed de gratia Dei per Christum. Imò ad limitandum sermonem Conciliorum, & Augustini, illam distinctionem adhibent.

9. *Nostre sententia, quæ fit statu 2. p. quæst. quia de facto omnis gratia per Christum datur.* Nobis verò distinctio illa necessaria non videtur. Nam in primis gratia per Christum non est alia, vel in suo esse, vel in sua efficacia, nisi gratia Dei, solumquæ per illam particulam per Christum denotatur habitu. Quod ad Christum, tanquam ad causam meritoriam, propter quam illa gratia cæteris datur in laudem, & gloriam Christi domini, ut docuit Paulus ad Ephes. 1. & ad Colossens. 1. & 1. Corinth. 1. Gratias (inquit) ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Iesu. Deinde quauis de possibili verum sit, potuisse Deum dare gratiam suam sine vllò respectu ad Christum, tamen de facto, & secundum legem statutam verius esse credimus omnem gratiam per Christum dari, siue Angelis, siue puris hominibus in quocumque statu. Quod quidem de Angelis tractauimus sufficienter in 1. tom. tertia partis disput. 42. De hominibus verò in statu innocentia eodem modo circa quæstionem 1. art. 3. De hominibus autem lapsis quoad veram gratiam gratum faciem in eodem modo. disput. 41. Et ex citato loco. 1. Cor. 1. euidenter conuincitur.

10. *Gratia gratis data est iam per Christum donatur.* Idemque censendum est de omni dono supernaturali, & gratis collato, quod solet peculiari accommodatione gratia gratis data appellari, ut infra videbimus. Quia licet talis gratia non semper detur ad sanctificationem recipientis, satis est, quod ad spirituales Ecclesiæ Christi vtilitatem, vel splendorem, atque adeo ad gloriam eiusdem Christi referatur, ut propter ipsius meritum dari censetur. Maxime quia totum hoc donum non solum optimè cadit per modum præmij sub infinitum Christi meritum, & sic excellentiori modo confertur, verum etiam comprehenditur sub perfecta exaltatione sui nominis, quam Christus per mortem sibi promeruit. Quoniam ad illam pertinet, ut nulla gratia hominibus ab ipso redemptis committatur, nisi per ipsum: nam hoc amorem hominum erga ipsum magis conciliat, nomenque ipsius gloriosius reddit. Et ita Ecclesia quod à Deo petit, siue spirituale siue temporale esse videatur, per Christum petit; supponit ergo omne simile beneficium Dei esse etiam per Christum. Denique certum est omne donum supernaturale, vel supernaturali modo datum ordinari ad aliquam spirituales vtilitatem vel recipientis, vel aliorum, & aliter non contineri sub communi ratione gratiæ, siue gratis datæ, siue gratum facientis, ut infra videbimus: ergo omne tale donum non solum est gratia Dei, sed etiam est per Christum, iuxta illud ad Ephes. 1. *Benedixit nos omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo;* ergo omnis gratia Dei est gratia per Christum, & superflua est distinctio, præsertim respectu hominis in hoc statu naturæ lapsæ.

11. *De hypostasi qua bu-Christi gratia fuit, hic non est sermo.* Quocirca mihi dubium non est, quin Augustinus, & concilia generatim, & simpliciter loquantur de hypostasi gratia, abstrahendo à particularibus opinionibus Theologorum. Vnde etiam in ipsis Angelis, & in statu innocentia docent gratiam fuisse necessariam, ut postea videbimus. De gratia verò ipsi Christo data hic non est sermo, quia respectu Christi simpliciter loquendo, & secundum primariam etymologiam gratiæ, sola gratia vniouis fuit gratia, non tam Christo, quam eius humanitati facta, nam illi omnino gratis data est, ad illam altiori modo sanctificandam, & ad

Cap. III. Vtrum gratia non solum creatum, & internum, sed increatum, &c. 85

& ad omnium salutem, & ita eminentissimo modo fuit gratia, & gratum faciens, & gratis data. Illa autem autem supposita omnis alia gratia fuit connaturalis Christo, ideoque sub presenti sermone non comprehenditur, quia magis data est Christo per modum naturæ, quam per modum gratiæ.

CAPVT III.

Vtrum gratia non solum creatum donum, sed etiam increatum significet, nec solum internum, sed etiam externum?

Explicuimus, quid gratia Dei, & Christi sit, saltem quoad generalem descriptionem quid nominis, nunc quid sub illa generali ratione, & significatione gratiæ comprehendatur, declarandum superest, non tam de rebus ipsis exactè inquirendo, quod in discursu totius materiæ agendum est, quam verborum significationes, quibus postea vtendum est, distinctè proponendo: quod per diuisiones aliquas gratiæ, quæ a Theologis traduntur, facilius expediemus. Prima diuisio gratiæ esse solet in creatam, & saluantem: sed hæc coincidit cum illa, quæ capite præcedenti data est de gratia donorum naturalium, seu quæ secundum ordinem naturalem debentur, & gratia supernaturalium beneficiorum, quæ nullo modo naturæ debita sunt, priora enim ad gratiam creatam pertinent, posteriora ad saluantem, vt videre licet in epistolis Augustini 90. 91. 95. & 105. Ideoque in presenti solum est sermo de gratia saluante, iuxta ea, quæ in superiori capite conclusimus, vbi etiam alteram diuisionem, seu subdiuisionem gratiæ saluantis insinuauimus: nam sub illa comprehenduntur non tantum dona in se supernaturalia, sed etiam omnia beneficia, quæ licet in se naturalis ordinis sint, modo supernaturali, & ex prouidentia omnino gratuita, & non debita conferuntur. Vt enim dixit Anselmus libro de Concord. part. 2. Cum omnia subiaceant dispositioni Dei, quidquid contingit homini, quod adiuuat liberum arbitrium ad accipiendam, vel seruandam rectitudinem, sua gratie imputandum est, vtique quotiescumque illud tale est, vt ex speciali Dei fauore, & dispositione proueniat, & non tantum ex generali cursu naturalium causarum, & inferius in libr. 1. & 2. dicemus, vbi hanc partitionem latius explicaturi sumus. His ergo diuisionibus prætermisiss, duas alias in hoc capite tractandas proponimus.

Prior, seu tertia in ordine est, quæ gratia in creatam, & incretam diuiditur. Quam quidem supponit Magister in 1. distin. 17. dum docet inter dona gratiæ charitatem esse donum increatum, alia vero esse dona creata, vbi aliqui Theologi eandem distinctionem admittunt, licet in speciali opinione de dono charitatis à Magistro dissentiant. Expresse Alensis 3. parte, quæstione 61. memb. 1. aliàs quæst. 69. memb. 1. artic. 1. & Marfilin 2. quæst. 17. art. 1. Dionys. Cisterciensis in 2. distin. 27. art. 1. Sumitur etiam ex Diuo Thoma dicta quæst. 110. art. 1. vbi amorem, & beneuolentiam Dei dicit esse primum gratiæ significatum, quia est primum donum gratuitum: amor ergo diuinus, quo Deus nos diligit, erit gratia Dei, amor autem ille incretus est, erit ergo gratia increata. Ab illo autem amore procedere dicit in hominem aliquem effectum pertinentem ad gratiam creatam, vt ibi, & in artic. 2. explicat. Eandem distinctionem ponit Abulensis Marth. 19. quæstione 178. vbi gratiam incretam dicit esse voluntatem Dei mouentis hominem ad bonum. Latius prosequitur eandem distinctionem Gaspar Casal. libr. 1. de Quadripart. iust. cap. 4. & Salmer. 1. tom. super epist. Pauli lib. 1. Proem. parte 2. disp. 7. Bellarmin. lib. 1. de Gratia, & liber arbitrii. cap. 2. in principio.

In qua partitione nulla est difficultas quoad mem-

Pars I.

brum de gratia creata, vt statim explicabitur, & ex discursu totius materiæ constabit. Aliud verò membrum aliqui non admittunt, & ideo improbant partitionem solum propter auctoritatem Augustini libr. de Prædestinat. Sanctior. cap. 10. distinguens gratiam à prædestinatione, quia prædestinatio est gratiæ preparatio, quæ est æterna, gratia vero ipsa donatio, quæ temporalis est. Ibi enim significat Augustinus gratiam solum significare effectum Dei temporalem, & consequenter aliquid creatum. Sed nihilominus negari non potest, quin nomine gratiæ dona etiam increata propriè significentur. Et in primis omnes Theologi ponunt gratiam vnionis incretam in Christo; nam ipsamet personalitas diuina gratis communicata humanæ naturæ gratia fuit infinita & increata, licet communicata nõ fuerit sine aliquo dono creato vnionis hypostaticæ. Hoc enim non excludit, quin Verbum ipsum incretum humanitati vnitum gratia verè, & propriè dicatur. Et quamuis in presenti de illa gratia non tractemus, sed de gratijs, quæ personis creatis communicantur, nihilominus per quandam proportionem ad illam intelligimus aliquod incretum donum posse in nobis veram habere rationem gratiæ.

Vnde ipsa persona Spiritus Sancti, atque adeo tota Trinitas vera est gratia increata, quatenus peculiariter modo iustis confertur, iuxta illud Ioann. 14. Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus, & illud Roman. 8. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. Ex quibus, & alijs locis in libr. 12. de Trinit. capit. 5. ostendi, iustis non solum dari dona increata, sed etiam ipsammet personam Spiritus sancti, qui donum Dei per antonomasiam appellatur Actor 8. Omne autem donum gratuitum proprijsimè appellatur gratia; ergo sicut illud donum increatum est, ita etiam est gratia increata. Quod his verbis tradidit Augustinus serm. 61. de Verbis Domini capit. 1. Gratia quippe Dei, donum Dei est, donum autem maximum ipse Spiritus Sanctus est, & ideo gratia dicitur. Et Hidor. lib. 7. Etymolog. cap. 3. cum dixisset, Spiritus Sanctus ideo donum dicitur, eo quod datur, subdit inferius, Ipse est gratia, quia quia non meritis nostris, sed voluntate diuina gratis datur, inde gratia nuncupatur. Et de hac gratia increata specialiter loquitur Alensis supra. Vnde licet Magister errauerit, negando charitatem creatam habitalem, tamen in hoc verum dixit, quod cum charitate creata etiam increata donatur: Sicut ergo persona Verbi est gratia increata, respectu humanitatis assumptæ, ita Spiritus Sanctus respectu iustorum, diuerso tamen modo: nam Verbum est gratia per vnionem substantialem, Spiritus per accidentalem. Vnde etiam Verbum personaliter, & omnino propriè habet, quod sit talis gratia, Spiritus autem Sanctus solum appropriatè, nam commune est toti Trinitati iustis donari, & in eis habitare.

Deinde etiam ipsa voluntas Dei, amor & prædestinatio rectissimè dicitur gratia increata, & æterna. Ita sentit D. Thomas supra, & non est alienum à doctrina Augustini: nam ipse hæref. 88. distinguit gratiam Dei, quæ prædestinati sumus in adoptionem filiorum, & quæ erui-mur de potestate tenebrarum, quarum prior increata est, posterior creata. Et eodem modo de gratia, quæ prædestinatur, loquitur idem Augustinus cum alijs Patribus Africanis in epistol. 95. Idem probatur, quia amor Dei est summum Dei beneficium, & radix aliorum, vt sumitur ex illo Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, & ex illo Pauli ad Ephes. 2. Deus, qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, quæ dilexit nos, cum essemus mortui peccato, conuincit nos Christo. Quibus verbis ostendit, ipsam Dei charitatem erga nos esse primum donum, & maximè liberale ex sola misericordia, iuxta illud 1. Ioan. 4. Non quia nos prius dilexerimus Deum, sed quia prius ipse dilexit nos: ipse ergo amor gratuitus Dei dici potest gratia. Possitque de hoc dono non male intel-

H

intel.

intelligi quod dicitur Sapient. 16. *Gratiam Dei nutrit omnia*, nam amor Dei omnia fouet, & nutrit; amor autem Dei in se increatum quid est. Et licet suo modo posset hæc significatio extendi ad amorem, & prouidentiam naturalem; iuxta dicta capite præcedenti: nihilominus propriè ac simpliciter dicitur de supernaturali. Et ita prædestinatio, & electio Dei gratuita est maxima gratia increata: nam est singularis beneuolentia gratuita Dei omnino indebita, nomen autem gratiæ maximè propriè beneuolentiam gratuitam significat, iuxta vsum omnium Latinorum, & iuxta D. Thomam, & Theologos, vt dixi. Et ita D. Thom. 3. p. qu. 7. art. 13. ad 1. exponit Augustinum lib. de Prædestinat. Sancto. cap. 15. *Quod gratiam nomine gratuitam Dei voluntatem gratis beneficia largientem*. Et similiter videtur D. Th. exponere illud Pauli ad Ephes. 1. *Prædestinauit nos secundum propositum voluntatis sue in laudem gloriæ gratiæ suæ*, id est, gratiæ voluntatis suæ; & clarius dicitur Rom. 4. *propositum gratiæ*, & cap. 11. *electio gratiæ*, id est, gratiæ electio, vt ibi communiter exponitur. Illud verò ad Hebr. 2. *Videmus Iesum gloriæ, & honore coronatum*, vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem, omnino videtur intelligi de gratuito Dei, & supernaturali amore, à quo provenit, vt Christus pro omnibus gustaret mortem. Præterea in superioribus ostendi, vbi cumque in Scriptura dicitur aliquis inuenisse gratiam apud Deum, per gratiam significari singularem Dei amorem, & complacentiam, in aliquo omnino gratuito, & ex benigna Dei voluntate conceptam, quæ complacentia in Deo aliquid increatum est, licet ponat in creatura effectum creatum, quod illam sibi gratam reddit, vt tactum etiam est, & infra laus dicitur.

6. *Gratia creata dona, sed etiam increata significari. Inter quæ vltima differentiam, quam verba ipsa præ se ferunt, notari potest alia, quod dona creata omnia in tempore donantur, quia non possunt prius donari, quam sint; non sunt autem, nisi in tempore; ergo neque donantur, nisi in tempore, ideoque omnis gratia creata temporalis est, vti quæ quoad inchoationem, nam quoad durationem in futurum aliquæ gratiæ creatæ erunt æternæ, nam & ipsa vita æterna gratia appellatur ad Roman. 6. At verò gratia increata, licet in se sit æterna, in ratione gratiæ, seu doni esse potest æterna, & temporalis, quod breuiter exponendum est, quia virumque videtur difficile. Nam considerata huiusmodi gratia videtur non posse esse, nisi æterna, quia quod est increatum, non accipit esse in tempore, vnde non videtur esse posse temporale. Considerata verò ista gratia ex parte eius, cui donatur, videtur non posse esse, nisi temporalis, quia ille, cui donatur, non est nisi in tempore, & illa non habet rationem gratiæ, nisi cum sit, seu donatur.*

7. *Increata gratia est æterna, quo soluitur dubium in 1 eius paræ.*

Non repugnat ex parte eius sit.

2 pars dubij explicatur

Nihilominus certum est aliquam gratiam increatam esse æternam: nam dilectio Dei, & prædestinatio inter has gratias increatas computantur, & tamen sunt gratiæ æternæ, dicente Paulo ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate. Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum secundum propositum voluntatis suæ in laudem gloriæ suæ*. Et Roman. 9. de Iacob ait, *Cum nondum natus fuisset, aut aliquid boni egisset, aut mali, &c.* (id est, ex æternitate) *Iacob dilexi*, fuit ergo æterna illa dilectio, quæ maxima fuit gratia. Neque huius gratiæ æternitas repugnat ex parte eius, cui sit, quia non fit ad extra per realem inhesionem, quæ licet dicat habitudinem ad rem in tempore futuram, non tamen supponit existentiam eius in re, sed tantum in intellectu diligentis, & prædestinantis. Deinde etiam est certum, aliquam gratiam increatam esse temporalem, quoad talem denominationem. Quod à simili declarari potest in gratia vnionis, quæ increata quidem est in se, & ta-

men non, nisi in tempore data est. Sic enim Spiritus Sanctus, licet in se sit æternus, non nisi in tempore datur, propter quod dicitur venire ad eum, qui diligit, quod in tempore fieri incipit, & habitare in iustis, non verò in peccatoribus, etiam si imperfectam contritionem habere incipiant, vt loquitur Concil. Trid. sess. 14. c. 4. Ergo Spiritus Sanctus, licet in se sit gratia increata, tamen vt peculiari modo donatur homini, illique coniungitur, est gratia in tempore communicata, ac subinde temporalis. Neque hoc repugnat æternitati ipsius doni, quia licet ab æterno sit donabile (vt sic dicam) non nisi in tempore donatur, & sic habet rationem gratiæ temporalis.

Ethinc colligimus primo, priorē gratiam increatam, & æternam concedi homini sine mutatione aliqua in illo facta, posteriorem verò increatam gratiam non concedi homini in tempore sine intrinseca eius mutatione, quia gratia ipsa increata non potest in se mutari, & ideo non incipit denuo habitare in homine, nisi per aliquam eius mutationem: sicut gratia vnionis non est in tempore facta humanitati Christi, nisi per mutationem aliquam in ipsa humanitate factam. Vnde fit secundo, vt prior gratia increata in re ipsa, ac duratione separetur à gratia creata, & illa in antecedit, ac propterea esse possit gratia æterna. Posterior autem gratia increata non recipit propriam denominationem gratiæ, nisi vt coniuncta alicui gratiæ creatæ, seu mediante illa, quia increata persona, vel diuinitas ipsa nobis non datur denuo, vt specialis gratia, nisi quatenus mediante aliquo dono gratiæ creatæ incipit nouo modo esse in nobis, vel quatenus in ordine ad specialem effectum gratiæ nobis vnitur, vt in dicto libro 12. de Trinit. explicauimus, & in sequentibus iterum, atque iterum occurrit. Atque hinc fit tertio, vt quoties in Scriptura dicitur per gratiam iustificari, vel sanctificari, licet formaliter intelligendum sit de gratia increata, nihilominus non excluditur increata gratia, quæ simul cum creatæ datur, imò sæpè cum illa expresse coniungitur. Vt ad Tit. 3. cum ait Paulus, *Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam saluos nos feci per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde* (ecce gratiam increatam) *per Iesum Christum Dominum nostrum, vt iustificati gratia ipsius, (vtique creatæ) heredes simus secundum spem vite æternæ*. Sic etiam ad Roman. 5. dicit, *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*.

Hinc denique fit, vt nomen gratiæ simpliciter dictæ, & quasi per antonomasiam significetur gratia temporalis, in qua significatione maximè vsus est illa voce Augustinus disputans de gratia contra Pelagianos, vt eam à prædestinatione distingueret. Nam quia prædestinatio, & donatio gratiæ in re ipsa distincta sunt, ideo oportuit eas etiam vocibus discernere, vt de vtraque clare, & sine ambiguitate loqui possemus, & ideo licet prædestinatio ipsa generali modo gratia sit, nihilominus Aug. eius effectibus specialiter nomen gratiæ accommodauit, & appropriauit, & in hoc sensu prior loco gratiam à prædestinatione, tanquam temporale quid ab æterno distinxit. Et de gratia in hac significatione in præsentia tractamus. Nam de prædestinatione, electione, seu dilectione Dei æterna in proprio loco tractatum est, quamuis adeo sint illa duo coniuncta, vt dum altera ex professo tractatur, non possit alia omnino omitti, & ideo aliqua etiam in sequentibus de diuinis prædestinationibus, & æternis decretis attingemus, breuiter tamen, & solum quatenus ad temporalem gratiam explicandam fuerit necessarium. Atque eodem modo agentes de gratia temporali, præcipuè, & quasi per se dicendum est de gratia creata tanquam de proprio, ac immediato huius materiæ obiecto, quia persona increata non habet prædictæ gratiæ rationem, nisi veluti per denominationem extrinsecam à mutatione aliqua, quæ per gratiæ creatam in nobis fit, & ideo explicatio mutationis

de modo, quod a vna gratia temporalis dicitur.

1. Discriminatio inter duas gratias increatas accessiones.

2. Discriminatio

Cum iustificatio datur in iusticiam.

9. Simpliciter nomen gratiæ temporalis venit.

tationes gratiæ creatæ, quæ in nobis per Spiritum Sanctum fiunt, simul declarabimus, quomodo ipse Spiritus Sanctus per modum doni increati mouentis, vel inhabitantis nobis tribuatur, præter quam quod in dicto loco de Trinitate tractando de Missionibus Spiritus Sancti explicauimus, quomodo idem Spiritus Sanctus, tanquam speciale gratiæ donum nobis in tempore donetur.

10. Altera diuisio gratiæ, seu quarta in ordine, est in gratiam internam, & externam, quam partitione cum præcedente coniungimus, quia in aliquo sensu est illi æqualis, & ad illam magis explicandam inferuit. Sumitur autem diuisio hæc per respectum ad ipsum hominem, cui gratia fit, quia licet omnis gratia fiat in ordine ad aliquam internam perfectionem hominis, nihilominus non omnis gratia internè hominem afficit, & ideo rectè diuiditur gratia in externam, & internam.

Acceptio. externa gratia, prout distinguitur ab interna.

Hæc autem voces varias habent significationes, iuxta quas duobus modis accipi potest hæc diuisio. Nam imprimis externa gratia dici potest omne donum Deigratuitum conferens ad salutem, quod ipsi homini non inhaeret. Sicut in rebus humanis dicuntur bona externa pecuniæ, & alia bona fortunæ, quæ formaliter ipsum hominem non perficiunt: & sumpta hoc modo gratia externa, illi opponitur gratia, quæ ipsi homini inhaeret, & consequenter illa sola gratia interna dici poterit. Atque ita in hoc sensu omnis gratia interna est creata, quia non potest homini inhaerere, nisi quod creatum est. Externa autem gratia distingui poterit in increatam, & creatam. Increata enim siue æternitate, siue in tempore data, homini non inhaeret, & ita sub illo membro comprehenditur omnis gratia increata in superiori capite declarata. Sub creata vero gratia externa multa comprehenduntur, quæ statim enumerabimus.

11. Alio modo potest dici gratia interna omnis, & sola illa, quæ & spiritalis est, & ipsi spiritali, ac rationali animæ, aut potentijs eius intimè vnitur quouis modo, & sic etiam respectiue, ac seruata proportionem gratia externa dicitur: vel spiritalis non est, sed quæ aliquo modo sensibilis, vel licet in se sit spiritalis, animæ hominis non infunditur, nec intimè vnitur. Et iuxta hunc sensum sub vtroque membro internæ gratiæ, & externæ potest tam increata gratia, quam creata reperiri. Et primo inter increatas gratias illæ, quæ sunt æternæ, vt prædestinatio, electio, prædestinatio, ac dilectio, licet in se maxime spirituales sint, & quodam modo sint intra hominem, quatenus sunt ipsa essentia Dei, quæ est intime in homine per essentiam, præsentiam, & potentiam, nihilominus semper sunt gratia externa, quia secundum propriam rationem non vniuntur ipsi animæ, neque dicunt respectum temporalem ad illam, vnde illa etiam præsentia quasi localis, quam in anima habent, cum temporalis sit, veluti accidentaria est ad proprias earum rationes, & solum ratione identitatis cum essentia illis conuenit: præterquam quod illa præsentia non pertinet ad dona gratiæ, sed omnibus rebus communis est.

12. At vero illa gratia increata, quæ in tempore homini datur, id est, ipse Spiritus Sanctus, quatenus est donum homini infusum, & incipiens esse in illo vt specialis habitator, restor, adiutor, & motor, dici merito potest gratia interna, non inhaerens, sed inhabitans, & intime assidens, quia non solum est in se spiritalis gratia, sed etiam intime penetrat spiritum hominis, eique specialiter vnitur, iuxta illud. Qui adheret Domino, vnus spiritus est. Cor. 6. Et infra, Membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & capit. tertio. Nescitis, quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis quod Roman. 8. & alijs innumeris locis Paulus repetit. Potestque duobus exemplis explicari. Vnum de humanitate Christi, & diuinitate illi personaliter vnita, & prædestinatione, & dilectione æterna, qua fuit ille homo ad tantam gratiam electus. Nam gratia talis prædestinationis,

12. Spiritus Sanctus est gratia interna non inhaerens, sed inhabitans, &c.

Exemplum 1. de hypostatice vnitate.

semper est gratia extrinseca illi humanitati, & nihilominus filiatio ipsa increata dici potest gratia illi intrinseca, quia illi est in tempore intime vnita, non per inhaerentiam, sed alio ineffabili modo. Secundum quam rationem ita persona Verbi est gratia specialis illius humanitatis, vt illa ratio gratiæ in personam Patris, & Spiritus Sancti non conueniat, quia non sunt ita humanitati vnita, licet mediâtè, & secundum aliam quandam denominationem in illa peculiari modo habitent, qui est etiam modus quidam gratiæ, necessariò tamen coniunctus cum gratia vniõis. Ad hunc ergo modum ipsemet Spiritus Sanctus, vt nobis speciali modo datus, & vnitus per gratiam, potest dici gratia interna, etiam si increata sit, & nobis non inhaereat. Semper tamen est obseruanda inæqualitas in exemplo adducto: Nam Verbum vnitur humanitati substantialiter: Spiritus Sanctus autem vnitur iustis tantum accidentaliter, hoc tamen non obstat, quo minus in suo gradu ad gratiam internam sufficiat. Vnde est aliud exemplum quoad hoc magis accommodatum, quia in beatitudine eo modo, quo vita æterna est gratia, & gloria, est gratia consummata, non solum visio beatifica, sed etiam lumen gloriæ est quedam interna gratia, & pari modo ipsa essentia diuina, quatenus vnitur intellectui per modum speciei intelligibilis, potest dici gratia increata, & interna, quia & est supernaturale, ac increatum donum, & quodam intimo spiritali modo intellectui coniungitur ad se illi manifestandum, quæ vnio accidentaliter est, & non per inhaerentiam, sed altiori modo, qui satis est ad rationem interioris gratiæ: idem ergo cum proportionem intelligi potest in via de Spiritu Sancto, ac tota Trinitate in nobis per gratiam speciali modo inhabitante.

Facilius vtrumque membrum in gratia creata explicatur. In quo ordine illa maxime dicitur gratia interna, quæ vel substantiæ animæ, vel potentijs eius spiritalibus, intellectui scilicet, & voluntati inhaeret. Quia illam spirituales esse oportet, ac subinde maxime internam, quia alias non posset in spiritali subiecto inesse. Neque etiam potest intelligi gratia creata, quæ ipsi animæ, vel potentijs eius aliter, quam per modum inhaerentis formæ, vniatur. Atque hæc gratia est, de qua potissimum in hac materia disputatur, ideoque illam nunc esse supponimus, qualis autem, & quomplex sit, postea videbimus: in discursu vero materiæ hanc præcipuè nomine internæ gratiæ intelligimus. Omnis autem alia gratia creata, quæ hoc modo rationali animæ, vt spiritalis est, non inhaeret, dici potest gratia externa creata. In illa verò est magna latitudo, plures enim sunt gratiæ magis, vel minus externæ. Et inter eas proxime videntur ad internas gratias accedere immutationes aliquæ supernaturales, quæ in sensibus internis, vel in appetitu sentiente possent, & solent fieri, vt infusio, vel excitatio phantasmatum, vel specialis aliqua operatio ipsiusmet phantasiæ, seu cogitatiuæ potentiæ, aut affectio aliqua, vel delectatio sensibilis: hæc enim, & proximè iuuant ad actus mentis, & interna suo modo sunt, & ideo possunt etiam quodammodo gratiæ internæ vocari, magis tamen ad externas pertinent, quia, & spiritalia dona non sunt, & per sensus externos, ac obiecta sensibilia ordinariè comparantur. Vnde secundum gradum in hoc ordine habent actus exteriorum sensuum, & species ad illos deferentes, quatenus ad bonos actus mentis, & supernaturales ordinantur, & conducunt, & ex prouidentia supernaturali proueniunt, nam, vt sic, beneficia sunt gratuita, & modo aliquo supernaturali, id est, naturæ non debito, nobis donantur, & ideo sub vera gratia comprehenduntur. Et licet, vt nobis inhaerent, aliquem modum internæ gratiæ participare videantur, simpliciter sub gratia externa continentur, quia & in se materiales res sunt, & sensibiles, & à sensibus, ac externis causis, & obiectis proximè procedunt.

13. Creatura gratia interna est, quæ animæ eiusque potentijs spiritalibus inhaeret, ac quævis alia externa dicitur.

Gradus. externa gratia.

Secundum gradum.

14.
Terzium gra-
dus de cau-
sa, & obie-
cto, & pro-
positione
legis Dei.

Atque hinc vltimus sub hac gratia externa com-
prehenduntur causæ, & obiecta externa, quæ sensu-
bus nostris exterioribus species tribuunt, quibus
tandem animus ad res diuinas, & supernaturales ex-
citetur, & sic externa prædicatio, & propositio diui-
næ legis, vel doctrinæ fidei inter diuinas gratias com-
putanda est, iuxta illud Psal. 118. Oñon. 14. *Lucerna pe-
dibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis*, & in Oñon.
vlt. *Iudicia tua adiunabunt*. Quanquam enim Augus-
tinus lib. de Grat. Christi, & alibi sæpè, vt detegat ter-
giuerfationes Pelagiorum, gratiam à lege, & doctrina
distinguat ostendatq; præter legem, & doctrinam ef-
se necessarium spiritum gratiæ, ipsiusque adiuto-
rium, quia externa gratia sine interna non sufficit, vt
la:è docet super Psal. 87. nihilominus non negat, quin
loquendo generatim de gratia, etiam lex, & doctrina,
eiusque propositio speciali modo à Deo data, & pro-
missa sint veræ gratiæ, licet externæ. Vnde idem Augus-
tinus libr. de Spirit. & liter. cap. 34. inter opera gra-
tiæ ponit suasionem ad bonum per æterna obiecta vi-
sibilia, & per Euangelicas exhortationes, & manda-
ta legis. Et similem doctrinam habet lib. 83. Quæstio.
quæst. 68. & quæst. 2. ad Simplician. & lib. 1. de peccat.
capit. 22. inter magna beneficia gratiæ computatione
eo loco nasci, vbi quis possit in doctrina fidei erudiri.
Et idem latè prosequitur in id Psal. 134. *Educens
nubes ab extremo terra*. Eandemque doctrinam habet
Prosper. contra Collator. capit. 14. Et ratio reddi po-
test, quia externum verbum Dei est veluti diuinum
instrumentum, quo maximè ad interna gratiæ bene-
ficia conferenda Deus vtitur, vt eleganter idem Au-
gustinus exponit lib. 50. Homiliar. in 56. & optimè
Chrysostom. lib. 4. de Sacerdotio post medium; ergo
ipsius etiam diuini Verbi prædicatio quædam est be-
neficiorum gratiæ inchoatio, ac subinde vera gratia,
licet externa. Vnde est illud Gregor. Homil. 12. in
Ezechiel. *Magna omnipotentis Dei est gratia, cum inique
agentibus durus à Doctores sermo increpationis profertur*.
Et idem hanc vocat. *gratiam doctrinam*, & infra ait, ho-
mines interdum priuari hac gratia propter peccata
sua, quod latè prosequitur, tum ibi, tum etiam homi-
17. in Euang. & libr. 17. Moral. cap. 11. *Hoc (inquit) quod
Spiritus sanctus agit intrinsecus, nos exterius ministerio vocis
adiunamur*.

15.
Quartum
gradus effe-
ctum ad salu-
tem ordina-
tur.

Eucharistia
cur bona
gratia.

Vnde etiam intelligimus, ad hoc genus gratiæ ex-
terioris pertinere omnem effectum diuinæ provi-
dentia supernaturalis ad salutem hominum ordina-
tum, seu institutum, siue in generali pro vniuersitate
hominum, siue in speciali pro alicuius priuata per-
sonæ spirituali salute, aut commoditate, siue promo-
uente bonum, siue remouente malum. Et hoc modo
ipsamet Christi redemptio potest externa gratia di-
ci, iuxta illud Isai. 52. *Gratis venundati estis*. Hæc autem
tam excellens gratia est, vt gratiam vnionis includat,
& ex ea parte, nec omnino externa sit, nec omnino
creata, dicitur autem externa, quatenus exterius
consummata est, & visibiliter verbum ipsum nobis
apparuit, & creata dicitur, quatenus in natura creata
perfecta est. Et in eodem sensu Christus ipse est quæ-
dam gratia, quam Deus nobis contulit, *Sic enim dile-
xit mundum, vt filium suum vnigenitum daret*, Ioann. 3.
Dedit autem illum nobis iuxta illud Isai. 9. *Parvulus
datus est nobis, & filius datus est nobis*. Sic etiam sacramen-
ta ipsa sunt quædam gratiæ, quatenus eorum insti-
tutio fuit magnum beneficium gratuitum in se con-
tinens salutarem gratiam. Maximè verò sacramen-
tum Eucharistiæ per antonomasiam vocatur bona
gratia, quia ipsum gratiæ auctorem in se verè, ac rea-
liter continet, & internam gratiam in nobis nutrit.
Occasionem etiam bene operandi à Deo specialiter
præparatæ inter has gratias externas merito com-
putantur, quia licet nihil in homine formaliter po-
nant, neque interdum per se efficiant, iuuant moraliter
ad salutem, & ita rationem beneficij gratuiti par-
ticipant. Ac denique etiam auferre occasiones pec-

candi, vt obiecta, quæ possent ad libidinem excitari
vel similia, gratia quædam sunt. Vnde Augustinus
lib. 50. Homiliar. in 23. hæc gratia Dei tribuit dicens,
*Rigebam te mihi seruabam te mihi: vt adulterium non com-
mitteres. suator defuit, vt suator deesset, ego feci, locus, & tem-
pus defuit, vt hac deesset, ego feci*. Et concludit, *Agnosce ergo
gratiam*, &c. Et similia habet in Soliloquijs cap. 15. &
16. Hæc autem tanta varietas externarum gratia-
rum, ad præsentem materiam, & considerationem
secundum proprias earum rationes non pertinet;
nam de Christo, eiusque redemptione, ac sacramen-
tis eius in proprijs locis disputatur: hic ergo solum il-
las externas gratias attingemus, quæ internæ gratiæ
annexæ sunt, & ad internos actus gratiæ aliquid con-
ferunt, & operantur.

CAPVT IV.

De diuisione gratiæ in gratis datam, & gra-
tiam facientem.

Alia est diuisio celeberrima gratiæ, quæ in ordine po-
tèst esse quinta, in gratiam gratis datam, & gratiæ 1.
facientem, quam tradit D. Thomas 1. 2. q. 111. art. 1. & gratia diui-
nonnulli ex Scholasticis in 2. d. 28. licet non omnes in
eodem sensu, vt iam dicam. Prius enim tollenda est
voca ambiguitas, videri enim potest vnum diui-
sionis membrum cum diuisio conuerti. Diuiditur enim
donum gratiæ propriè sumptum respectu illius per-
sonæ, cui datur, vt est specialis perfectio, vel opera-
tio eius. De ratione autem talis doni est, vt gratis de-
tur, vt supra dictum est: ergo diuisum ipsum cum al-
tero membro recurrit. Item consequenter videri po-
test, aut membra inter se posita non esse, aut alterum
membrum diuisio repugnare, quia ea gratia, quæ à
gratis data distinguitur, non dabitur gratis, & ita
non erit gratia. Sed hoc per solam vocem inter preta-
tionem facile dissoluitur. Est enim quædam gratia, 2.
quæ hanc solam proprietatem gratiæ habet, quod
gratis datur, & hæc per antonomasiam vocata est gra-
tia gratis data, generali nomine (quod consuetum
est) ad speciem minus perfectam specialiter applica-
to. Alia verò est gratia, quæ ita gratis datur, vt homi-
nem Deo gratum, & amabilem aliquo modo reddat.
Hanc enim supra inter nominis gratiæ significatio-
nes posuimus, vt rei perfectio, quæ illi aliorum amo-
rem, & benevolentiam conciliat, gratia vocetur. Vn-
de est illud Ecclesiasti. 26. *Gratia super gratiam mulier
sancta, & pudorata*. Illa igitur dona Dei, quæ homini
dantur, vt ipse bonus, & sanctus fiat, & ita sit Deo gra-
tus, per quandam excellentiā sub gratia sanctifican-
te, seu gratum faciente comprehenduntur, & à grati-
is gratis datis distinguuntur, non quia ipsa non gratis
dantur, sed quia non tantum ex eo capite habent ra-
tionem gratiæ, sed etiam ex alio nobiliori, à quo spe-
ciale nomē acceperunt. Atq; ita neutrum membrum
cum diuisio conuertitur, quia diuisum est gratia, vt
abstrahit à dono gratuito faciente, vel non faciente
hominem gratum, gratia vero gratis data specialiter
dicitur donum, quod licet gratis datur, non reddit ex
se personam gratam. Et hoc membrum opponitur
alteri, non in hoc, quod est gratis dari, nam in hoc sub
diuisio cōueniunt, vt obiectio probat, sed in eo, quod
per se non reddit hominem gratum.

Hinc verò nonnulli Theologi gratiam gratis da-
tam vocant omne donum à Deo liberaliter datum, 2.
quod animam non sanctificat, etiam si naturale sit, cum placi-
ficque naturales proprietates, & virtutes, & concur-
sum, etiam generalem ordinis naturalis gratiam gra-
tis datam appellauerunt aliqui Scholastici, vt Dionysius, liberaliter
Cisterciensis in 2. dist. 27. art. 1. in principio, & sic etiam
Albertus in 2. distinct. 27. & 28. artic. 1. ad vlt. distinguit
gratiam gratis superadditam naturæ à gratia gra-
tis data cum natura, quarū prior supra naturam est,
vnde posterior esse non potest, nisi vel proprietates natu-
ralis,

ralis, vel generalis concursus ordinis naturalis. Imò etiam D. Thomas ibi q. 1. art. 3. voluntatem Dei gratiis in nobis omnia causantem, etiam naturalia opera, gratiam gratis datam appellat. Et similiter Abulenc. in ca. 19. Matt. q. 17. 4. ad 1. dixit, sine donis gratuitis, id est, superadditis naturæ posse aliquid boni ab homine fieri. *Non tamen sine Deo gratis donante*, quam etiam gratiam vocat, utique gratis datam, vel potius gratis dantem. Nonnulli verò ex modernis Theologis licet non omnia dona naturæ debita vocent gratias, nihilominus gratias gratis datas appellat omnia beneficia, quæ licet ordinis naturalis sint, modo præternaturali & non debito naturæ dantur, si non propter sanctitatem, vel morum honestatē, sed propter aliam corporis commoditatem, vel animi ornatum dantur, ut sunt sanitas extraordinario modo concessa, perfectio alicuius artis, aut scientiæ naturalis peculiari auxilio data, etiam si tantum propter priuatam perfectionem, & non propter communem vtilitatem detur. Nam publicæ vtilitatis intentionem non putant semper, sed regulariter, esse ad gratiam gratis datam necessariam.

3. Nos autem supponimus, diuisionem huius diuisionis esse veram & propriam gratiam creatam. Vnde ab utroque membro excludimus naturalia dona, naturæ aliquo modo debita, quia illa neque animam sanctificant, nec possunt dici simpliciter gratis data. Et hac ratione illa excludit ab hac diuisione tota D. Thomas dicta q. 111. art. 1. ad 2. Deinde excludim⁹ dona ordinis naturalis, si ad spirituale salutem non ordinantur, etiam si modo præternaturali, seu naturæ non debito tribuantur. Ratio est, quia etiam tale donum non meretur nomen gratiæ secundum Ecclesiasticum morem, iuxta doctrinam Patrum Africanorum dicentium in epistol. 95. & 105. Augustini, veram gratiam solam esse illam, *qua prædestinati vocantur, iustificantur, &c.* Omnis ergo gratia esse debet ex prouidentia supernaturali, ac subinde propter spirituale finem, vel recipientis, vel aliorum. Vnde addo (omissa potentia absoluta) secundum ordinariam prouidentiam non dari hominibus naturæ donum supernaturali modo, quod non propter spirituale vtilitatem, vel suam, vel aliorum detur. Ratio est, quia quoties Deus sic operatur, non agit vt causa ordinis naturalis, sed supernaturalis; ergo propter finem supernaturalem; nam quæ à Deo sunt, ordinata sunt, & finis esse debet proportionatus principio, omne ergo supernaturale beneficium est propter spirituale vtilitatem, quæ si fit tantum propria recipientis, pertinebit ad auxilium gratiæ gratum facientis, vt mox dicemus: si verò sit ad bonum aliorum, pertinebit ad gratias gratis datas. Et ita illa sententia modernorum loquēdo secundum præsentem prouidentiam, falsum supponit, loquendo autem de potentia absoluta, etiam gratia data propter solam honestatem naturalem non esset gratum faciens, sed gratis data.

4. Alij verò Theologi licet veram, & supernaturalem gratiam hic diuidi supponant, nihilominus nimis restringunt gratiam gratum facientem ad solum illud donum, quod formaliter iustum, & charum hominem Deo reddit, siue sit charitas, siue alia forma gratiæ: omne autem donum supernaturale, quod potest esse in peccatore, vel quod non formaliter sanctificat animam, vocant gratiam gratis datam: Ita loquitur de his gratijs Bonauent. in 2. dist. 26. dub. 2. literaliter, & clarius dist. 28. artic. 2. quæst. 1. & Marfil. in 2. q. 17. art. 1. notab. 1. Et hunc modum loquendi magna ex parte sequutus est Vega. quæst. 6. de iustification. quamuis fateatur in vfu Conciliorum, & Augustini gratiam sanctificationis plura complecti. Quod nos etiam nunc supponimus, & capite sexto id ostendimus: ac propterea dicimus sub gratia gratum faciente, quæ eadem est cum gratia sanctificationis, non solum habitum charitatis, vel gratiæ, sed plura dona comprehendendi, quæ ad suam sanctificationem homini tribu-

Pars I.

untur. Hinc ergo D. Thomas alio modo illam diuisionem explicauit, eumque sequuti sunt eius expostores 1. 2. q. 111. art. 1. & Bellarmin. lib. 1. de Grat. & lib. arb. cap. 2. & sine dubio ad rationem ac sufficientiam diuisionis reddendam, & ad vsum terminorum in hac materia aprior existit.

Aduertendum est ergo ex D. Thoma dicto loco, omnem veram, & supernaturalem gratiam dari hominibus, vel ad sanctificationem eius, cui datur, vel ad vtilitatem utique spiritualem aliorum. Nam quia homo non sanctificatur, nisi quatenus Deo coniungitur, & vnitur, & si adultus sit, non saluatur sine cooperatione propria, ideo ad hominis salutem primum omnium necessaria est gratia, quæ ipsum hominem Deo iungat, eumq; ad se sanctificandum iuuet, & hæc tota gratia dicitur sanctificans, iustificans, seu gratum faciens, de qua frequens est sermo in Scriptura, vt Actor. 15. *Per gratiam Domini nostri Iesu Christi credimus saluari.* & Roman. 3. *Iustificati grati per gratiam ipsius, & ad Ephes. 1. Benedixit nos omni benedictione spirituali, & infra. Vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate.* Et infra, *In laudem gloriæ gratiæ suæ in qua gratificauit nos in dilecto filio suo.* Et ad Tit. 3. *Vt iustificati gratia ipsius, heredes simus secundum spem vite æternæ.* Quia verò suauis prouidentia Dei quosdam homines per alios ad fidem, & salutem promouet, ideo quibusdam peculiare gratias confert ad aliorum vtilitatem, quem finem principaliter respiciunt, etiam si accipientes per illas non sanctificentur, & hæc vocantur gratiæ gratis datæ, de quibus loquitur Paulus. 1. Corint. 12. *Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus.* Et infra. *Vnicuique autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, & ad Roman. 12. Habentes donationes secundum gratiam, qua data est nobis, differentes siue prophetiæ, &c.* Et de eodem genere gratiæ videtur esse sermo. 1. Petr. 4. cum dicitur. *Vnusquisque autem sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrans, &c.*

Atque ex his nonnullas convenientias, & differentias inter has gratias colligere possumus. Primum enim conueniunt, quia vtræque est aliquid supernaturale, seu præternaturale auxilio diuino in nobis factum gratia, seu ultra omne id, quod sola natura, quasi debitum poscitur. Hoc iam probatum est, quia hoc pertinet ad propriam rationem gratiæ. Secundo conueniunt, quia vtræque gratia datur propter spirituale salutem vel propriam, vel aliorum. Quia hoc necessarium est ad veram rationem gratiæ, vt declaratum est. Et quia Deus omnia conuertit ad se, & ita quando supernaturaliter operatur, propter se vt finem supernaturalem operatur. Tertio conueniunt, quia vtræque propter Christum datur. De sanctificante, seu gratum faciente id certum est, vt supra tetigimus: non videtur tamen minus certum de gratis data, quia hæc datur propter spirituale vtilitatem Ecclesiæ, pro qua Christus mortuus est, vt illam exhiberet sine macula, & ruga; ergo meruit illi omnem gratiam, quæ propter eius vtilitatem alicui conceditur.

Differunt autem in primis hæ gratiæ ex fine, quia vna ad priuatam sanctitatem, alia ad communem vtilitatem per se primum ordinatur. Nam sicut in corpore humano quædam potentie ordinantur ad bonum habentis, alia ad speciei conseruationem, seu indiuiduorum propagationem, vel sicut in membris corporis aliqua sunt facultates vnicuique parti seruientes ad propriam vtilitatem, alia vero, quibus quædam membra in alia influunt ad eorum vtilitatem, ita in corpore Ecclesiæ quædam gratiæ dantur ad singularum personarum sanctificationem, alia verò ad sanctificationem totius Ecclesiæ, & vt quædam membra alijs prodesse possint: priores ergo sub gratia gratum faciente comprehenduntur, posteriores nomen gratiæ gratis datæ retinuerunt. Atque ita illa duo membra ex fine potissimum distinguuntur, quia gratia gratum faciens ad recipientis bonum, gratis verò data ad aliorum vtilitatem confertur. Quod docuit

H 3 Clem.

Clem. Roman. lib. 8. Conflit. c. 1. dicens. hæc charisima prius data esse Apostolis, deinde alijs esse communicata; *Non quidem ad illorum utilitatem; qui charismata illa operantur sed ut qui non credunt ad credendum adducantur.* Et in fca Neque enim expellendis demonibus utilitas nostra agitur, sed eorum, quibus eis eripiuntur, & addit, ideo dixit Christum, Luc. 10. Nolite gaudere, quod spiritus subijciuntur vobis, sed gaudete, quod nomina vestra scripta sunt in celo. Nam illud, inquit, sit potestate Dei, hoc efficitur non in Deum benevolentia, & studio, atque adiuvante Deo. Addendum verò est gratiam gratum facientem ita dari in bonum recipientis, ut possit etiam, & debeat in aliorum utilitatem redundare, & exerceri: & è còverso gratiæ gratis datæ licet ad aliorum utilitatem dentur, nihilominus qui eas recipit, potest, & debet per earum usum propriam spiritualem utilitatem, & profectum procurare. Sed hoc pertinet ad secundariam, & quasi extrinsecam intentionem, & diligentiam hominis operantis, secundum fines autem proprios, & quasi intrinsecos ipsarum gratiarum sumitur distinctio data modo explicato, & à D. Tho. intento.

8. Ex hac differentia oritur secunda, scilicet quod gratiæ 2. *Sanctificans* gratiæ datæ communes sunt peccatoribus & iustis, gratia vero gratum faciens propria est iustorum. Primum enim, quod gratiæ gratis datæ possint esse in iustis, manifestum est, illas enim habuerunt, & Christus, & Apostoli, & insigniores sancti, quamvis non omnibus iustis etiam perfectis cõferantur. Quia non est necesse ad communem Ecclesiæ utilitatem, ut iusti omnes ministrent alijs, vel ut per specialem gratiam ad operandum ad aliorum utilitatem subleventur. Nam, ut ait Clemens, *Non est necesse omnes fideles expellere demones, aut suscitare mortuos, aut linguas loqui, sed eos, qui causa quapiam vili charismate dignati sunt ad aliorum salutem.* Imò addit August. lib. 8. Quæst. q. 79. *Idem non omnibus sanctis ista tribuuntur, ne perniciosisimo errore discipulantur infirmi existimantes, in talibus factis maiora dona esse, quam in operibus iustitie, quibus æterna vita comparatur.*

9. Deinde quod ipsæ gratiæ possint esse in peccatoribus, docet D. Tho. 2. 2. q. 172. a. 4. ubi de Prophetia specialiter loquitur, in solutione verò ad 1. ad operationes virtutum, & electionem demonum id extendit ex sententia Hieronymi, Matth. 7. Idemque confirmat de gratia miraculorum in q. 178. art. 2. Et eandem doctrinam habet Gregor. homil. 17. in Ezechiel. in fine, ubi id confirmat ex verbis Christi Matth. 7. *Multi dicunt mihi in illa die, Domine Domine nonne in nomine tuo prophetavimus, & demonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos, discedite à me, qui operamini iniquitatem.* Simili modo induci possunt verba Pauli. 1. Corinth. 13. *Si linguas hominum loquar, & Angelorum, &c. Si habuero prophetiam, si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero nihil sum.* Vbi Paulus supponit, posse aliquem habere prædictas gratias gratis datas, & carere charitate, ac subinde esse in peccato, quibus verbis ad hoc propositum vitur Anastasius Sinait. lib. 6. Examer. in fine dicens, non in eiiciendis demonijs, vel miraculis faciendis Deum perfectionem hominis definire, sed in charitate, quæ sine illis signis, & hæc sine illis esse possunt. Exemplis idem etiam ostenditur, in Caïpha Ioann. 11. & in Balaam, qui cum esset ariolus, & idololatra, nihilominus donum habuit prophetiæ, ut patet Numer. 22. 23. & 24. Ex quo loco vterius potest colligi, non solum sine gratia gratum faciente, sed etiam sine fide posse aliquem prophetare, vel miracula facere, vel demones expellere in honorem nominis Christi, ut tradit Augustinus lib. 83. Quæstion. quæst. 79. & videri potest Maldonat. Matth. 7. in fine.

Exemplis
probat

10. *Stabilitur
ratio id
ipsum.*

Ratio verò est, quia opera spectantia ad gratias gratis datas non pertinent per se ad voluntatem, nec illius rectitudinem postulant & ideo non pendent ex se à gratia gratum faciente, possunt ergo separari ab

illa, & à peccatoribus fieri, si Deus velit: nam cum hoc in re ipsa non intulit repugnantiam, neque indecentiam aliquam, potest à Deo pro suo beneplacito fieri. Assumptum declaratur in primis in prophetiis, in qua duo possunt considerari, scilicet vel exterior prædictio, vel interior cognitio rei futuræ, ex quibus illud prius si à posteriori separatur, potest fieri non solum ab homine pravo, & infideli, sed etiam ab homine actu peccante, & ex infidelitate proferente illa eadem verba, quibus nesciens, & nolens prophetat. Ita enim in Caïpha contigit, illa enim verba, *Expedi, &c.* in sensu, quem ipse intendebat, erant verba odij, & invidiæ, & infidelitatis, qua profitebatur Christum esse purum hominem, & malefactorem, & nihilominus in sensu intento ab Spiritu Sancto erant prophetica, & ex speciali directione Spiritus Sancti. Et ita erat aliqualis gratia, licet in ordine minima, ita ut non propria prophetia, sed instinctus propheticus appelleretur à D. Thoma 2. 2. quæst. 178. art. 4. Interior item, & vera prophetia, cum ad intellectum speculativum pertineat, per se non requirit bonitatem accipientis, imò aliquando fieri potest sine consensu voluntatis eius, quia intellectus cogitur ad assentiendum, & interdum lingua ad loquendum, sicut de Balaam dicit Abulenſis Numer. 24. q. 3. Quod si cognitio Prophetæ est evidens, ut est probabile, non requirit voluntatem nec rectitudinem eius, ac proinde nec gratiam gratum facientem. Præterea in operatione virtutum, seu miraculorum id patet, quia in miraculo Deus est qui principaliter operatur; potest autem Deus vti instrumentum, quo voluerit, etiam si sit homo peccator, vel infidelis, sicut vitur homine peccatore, vel infideli, sacramentum Baptismi ministrando. Et idem in cæteris gratijs gratis datis potest simili discurſu facile ostendi.

Dices rectè hac ratione probari, hoc ex parte rei non repugnare; videtur autem non esse contentum sapienti providentiæ Dei: nam ipse has gratias Ecclesiæ suæ contulit ad fidem confirmandam, ut patet Marci vltimo, hæc autem fidei probatio, & confirmatio eneruatur, si per malos, vel fideles talia signa Deus efficiat. Item Ecclesiæ ex miraculis à Sanctis factis argumentum sumit ad eorum sanctitatem probandam; hoc autem argumentum fallax est, si à malis possunt miracula fieri. Hanc obiectionem accuratè tractat, & dissolvit Anastas. Nissen. in Quæstionibus Scripturæ quæstio. 23. tom. primo Biblioth. & inprimis ait, miracula non esse certa signa sanctitatis hominis operantis illa, & inter alia offert, quod Iudas etiam signa efficiebat, & demones cum alijs Apostolis eiiciebat. Et Saul etiam postquam malus esse cepit, prophetabat: non ergo sufficiunt signa sine morum sanctitate, ideoque Christus dixit, *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*, Matth. 7. Neque Ecclesiæ sola miracula considerat ad sanctitatem alicuius probandam, seu propriè vitam, & mores, quibus si miracula cõiungantur, sunt magnum signum probitatis vitæ. Nam licet Deus secreto consilio interdum per hominem hypocritam miraculum faciat, vel extra ordinarium beneficium concedat, id rarum est; ordinariè verò non, nisi per iustos, & bonos talia signa operatur, & ideo quando vita non discordat, non solum vitam bonam, sed etiam excellentem gradum sanctitatis indicant, præsertim si frequentia sint, & aliunde nullum indicium deceptionis, aut simulationis coniunctum habeant.

Vnde vterius addit allegatus Pater, quando con- 12. ringit signum fieri, aut beneficium sanitatis, vel aliud *Amplius* simile extraordinario modo per hominē peccatorem *idem Ana-* obtineri, tunc fidem potius eius, qui accedit, quam *stas explicat* eius, ad quem accedit, signum operari, ideoque accuratè discernendum esse, & ex alijs indicijs observandum, cui sit miraculum attribuendum. Et simile est, quod sæpè miraculum fit ad confirmandam sanctitatem operantis, & tunc non fiet ab homine peccatore, quia

quia Deus non præbet testimonium falsitatis: aliquando vero fit ad confirmationem fidei, & doctrinæ, & tunc nunquam quidem fiet in confirmationem falsæ doctrinæ: fieri tamen poterit ad hominem peccatorem quia tunc non operatur ad ostensionem suæ iustitiæ, sed ut minister verbi ad confirmationem eius, sicut de Iuda dicebamus. Denique aduertit, quando signa sunt ab homine infideli, vel hæretico, ordinariæ, ac fere semper non esse veræ, sed apparentia, vel talia quæ naturali virtute demonum fieri possunt, ut varijs exemplis Anastasius confirmat. Quod non solum non derogat firmitati fidei, sed potius ad eius probationem, & solidiorem confirmationem à Deo permittuntur. Ideoq; nunquam talia sunt, vel apparent, quin si attenta mente, & recta fide considerentur, cum omnibus circumstantijs, quibus fieri solent, eorum falsitas, & deceptio percipi possit, ut in signis Magorum Ægypti videre licet. De quare videri etiam possunt, quæ in secundo tomo tertiæ partis disp. 31. sect. 2. tractauit.

13. Superest dicendum de altera parte assignatæ differentiationis, nimirum quod gratia gratum faciens propria sit iustorum: quod ex terminis videtur manifestum, quia formalis effectus non separatur à forma, sed gratia dicitur gratum faciens, quia formaliter reddit hominem gratum Deo, quod est esse iustum: ergo hæc gratia est ita propria iustorum, ut extra illos reperiri non possit. Ut hoc autem explicetur, & in vero sensu accipiat, obijciatur contra illud, quia sequitur multas esse gratias, quæ non sunt gratis datæ, nec gratum facientes, quod est contra sufficientiam prædictæ diuisionis. Sequela probatur, quia fides, & spes mortuæ sunt quedam gratiæ, & non sunt gratis datæ, quia dantur singulis ad eorum vtilitatem, & non tantum aliorum: nec est sunt gratum facientes, quia sunt in peccatoribus, ergo vel gratia gratum faciens non est propria iustorum, vel diuisio adæquata non est. Idemq; argumentum sumi potest ex omnibus donis gratiæ, quæ non ad communem vtilitatem, sed propriam & priuatam singulis peccatoribus conferuntur.

Obijciatur hæc, quæ dicitur, quia sequitur multas esse gratias, quæ non sunt gratis datæ, nec gratum facientes, quod est contra sufficientiam prædictæ diuisionis.

14. Ad hoc, qui gratiam gratum facientem ad habitalem gratiam sanctificantem contrahunt, cum alias etiam dicant, gratiam gratis datam esse illam, quæ ad aliorum vtilitatem datur, necesse est, ut fateantur diuisionem non esse adæquatam. Vnde Soto libro secundo de Natura, & gratia cap. 3. in principio, tria in hoc puncto dicit. Primum est, vnam esse specialem gratiam, quæ ab effectu denominatur gratum faciens, quia nos formaliter reddit Deo gratos, reliquas vero retinere genericum nomen gratiæ gratis datæ. Secundum est, gratias gratis datas, quæ distinguuntur à gratum faciente, esse illas, quæ ad aliorum vtilitatem dantur, possuntq; esse in malis hominibus. Tertium est, concurrere gratiæ, vel subsidia gratiæ præuenientis, licet inter gratias gratis datas connumerentur, habere tamen peculiare nomen auxilij specialis, seu gratuiti. In quo significat, si gratia gratis data in sua proprietate, & ut adæquata illi fini communis vtilitatis sumatur, diuisionem non esse adæquatam, sed addendum esse tertium membrum auxilij specialis. Sed hoc non placet, tum quia D. Thomas illam diuisionem nobis tradidit, ut adæquatam, distinguendo membra per oppositionem contradictoriam, inter quæ medium non datur, qualia sunt, gratum facere, vel non facere, supposita generica ratione doni gratuiti. Idemque est, si distinguantur per positivos fines vtilitatis propriæ, vel aliorum, quia inter hos etiam fines non est facile medium inuenire, cum non detur gratiæ donum propter nullius vtilitatem. Tum etiam, quia alias neque addito illo membro auxilij specialis soluitur difficultas tacta de fide, & spe mortuis. Præterquæ quod ipsum auxilium speciale commune est vtriusq; gratiæ: nam interdum datur ad opera gratiæ gratis datæ, interdum vero ad opera gratiæ facientis, ut per se constat.

Tribus quæ quæ oppositas.

Dico ergo, gratiam gratum facientem, ut est membrum adæquatum illius diuisionis non coarctari ad solam formam perfecte iustificantem animam, & excludentem statum peccati mortalis, sed includere omnia dona gratiæ, quæ homini in ordine ad propriam sanctificationem conferuntur: hæc enim Concilia Mileuitan. Arausican. & Tridentinum, nec non etiam Augustinus, & alij Patres gratiam sanctificantem, seu sanctificationis, vel iustificationis appellant, eadem autem est gratia gratum faciens, quæ sanctificans seu iustificans: ergo gratia gratum faciens omnia illa complectitur. Et hoc probat ratio facta de adæquata oppositione membrorum dictæ diuisionis, ex eo, quod gratia in propriam, vel aliorum vtilitatem datur, seu recipitur, alterum enim horum in omni dono gratiæ reperitur, ut notum est. Ad difficultatem autem propositam responderetur, cum gratia gratum faciens dicitur esse propria iustorum, aut non posse simul esse cum peccato mortali, intelligendam esse differentiationem, vel de vtraq; gratia collectivè sumptam, aut comparando maximum, ad maximum vtriusque membri, non vero applicando differentiationem ad singulas gratias vtriusque ordinis, vel denique intelligendam esse hanc proprietatem gratiæ gratum facientis cum proportionem accommodatam. Itaq; omnes gratiæ gratis datæ tales sunt, ut etiam summa, & perfectissima illarum possit esse in homine peccatore: gratia autem gratum faciens, vel tota collectivè sumpta, vel id, quod est supremum, & maximum in illa, non potest esse in peccatore, ut patet, saltem de charitate, & habituali gratia (loquimur enim ex natura rei, quidquid de absoluta potentia sit) quamuis necessaria non sit, ut singulæ gratiæ sub hoc membro contentæ repugnent cum peccato, & ita cessat obiectio facta. Ad idem vero etiam in hoc esse differentiationem, quod gratiæ gratis datæ sicut omnes non perficiunt iustificationem, ita singulæ non inchoant, vel promouent illam, nec propter hunc finem dantur, dona vero gratiæ gratum facientis, sicut perfectam iustitiam conferunt, si sint consummata, ita singulæ aliquo modo inchoant iustitiam, & ita non sunt, nisi in homine, vel simpliciter iusto, vel habente aliquod iustitiæ fundamentum, vel initium: & ita fides secundum se est donum gratiæ gratum facientis, quia est fundamentum iustitiæ: imo & vocatio ad eundem ordinem gratiæ pertinet, quia est exordium iustitiæ, & sic de cæteris.

Atq; ex his facile potest ferri iudicium de alijs differentiationibus, quæ inter hæc membra solent assignari. Tertia differentia est, quod gratia gratum faciens datur per modum habitus, seu qualitatis permanentis, gratia vero gratis data per modum actus, seu motionis transiens. Quæ differentia tribuitur D. Thomæ in locis statim citandis. Verumtamen difficile est differentiationem illam accommodare: nam si vtrumq; membrum sumatur distributivè, seu exclusivè, falsum, vel incertum inuenitur: si vero sumatur indefinitè, seu permissivè, vtrumq; erit verum, nulla tamen erit differentia. Vtrumq; breuiter declaro, quia de gratia gratum faciente sumpta per antonomasiam, pro forma gratiæ iustificantis, verum est, esse permanentem per modum habitus, & hoc est, quod docet D. Thom. 1. 2. question. 110. articulo 2. & 3. Non est autem verum, quod omne donum gratiæ sanctificantis sit habitus, nam etiam actualia auxilia, & eorum actus sunt gratiæ suo modo gratum facientes, saltem inchoatiuè, seu dispositivè, ut iam declarauimus. E contrario vero communiter receptum est, aliquas gratias gratis datas non infundi per modum habitus, ut de prophetia & operatione virtutum testatur Diuus Thomas 2. 2. question. 171. articulo 2. & q. 178. articulo 2. ad primum, quod vero nulla illarum sit habitus non est certum: imo contrarium fortasse est probabilius, ut ex capite sequenti patebit. Quapropter incerta est hæc differentia, & non necessaria.

15. Solutio, contra nota donata in ordine ad propriam iustificationem sub gratia sanctificationis veterum.

In forma respondetur.

16. Tertia differentia non necessaria. Alia disp. 708 nota 4.

17. *Quarta differ-
ferentia non
placet.
1. Cor. 12.*

Quarta differentia assignatur quia gratia gratum faciens vnus tantum est rationis, seu speciei: gratiæ autem gratis datæ plures sunt. In qua differentia hæc posterior pars certa est ex Paulo 1. Corinth. 12. & capite sequenti declarabitur. Prior autem pars licet à multis Scholasticis, etiam antiquis supra allegatis, asseratur, supponit tamen gratiam gratum facientem, vt est membrum illius diuisionis, solum accipi pro habituali gratia sanctificante, quod nos non admittimus, & ideo non putamus differentiam hanc eo modo, quo assignatur, esse necessariam. Nam etiam sub gratia gratum faciente includuntur plura dona specie distincta, quæ capit. 6. recensimus, & pro loci opportunitate breuiter explicabimus. Solum in hoc potest assignari discrimen, quod gratiæ gratis datæ ita sunt inter se diuersæ, vt neq. sint inter se connexæ, neq. vna ad alteram ordinetur, vt patet de prophetia, & operatione miraculorum, & in cæteris fere est eadem ratio: nam licet omnes ad fidem aliquo modo ordinentur, non tamen inter se, quia vna non est propter aliam, per se loquendo. At vero dona gratiæ gratum facientis aliquam connexionem vel habitudinem inter se obseruant: nam in primis omnia respiciunt gratiam illam, quæ per antonomasiam dicta est gratum faciens, estq. forma quædam simplex reddens animam Deo gratam, & acceptam. Nam omnes aliæ gratiæ illius ordinis, vel sunt aliquales dispositiones ad illam gratiam, vel sunt quasi potentia, vel operationes eius, aut auxilia, vel concursus illi debiti, connaturalitatis debito, & ita secundum habitudinem omnes illæ gratiæ vna dici possunt, non tamen essentia, & specie, vt postea late videbimus.

18. *Quinta differ-
ferentia al-
terioris ordinis
est sanctificati-
gratia, quæ
gratis data.
1. Cor. 12. &
13.*

Denique hinc potest facile assignari, & explicari quinta differentia, quia gratia gratum faciens altioris ordinis, & perfectionis est, quàm gratis data. Ita docet D. Thomas dicta qu. 111. artic. 5. & optime probat ex Paulo 1. Corinth. 12. Vbi postquam de gratijs gratis datis loquutus fuerat, subiungit. *Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*, vtq. viam charitatis, quæ est gratum faciens, de qua statim cap. 13. sermonem inchoat. Et idem sentit Augustinus dicta qu. 79. in l. 83. Questionum, vbi dicit, non omnibus iustis fidelibus concedi gratias gratis datas, ne in errorem, quæ perniciosissimum vocat, inducantur, existimantes, in talibus factis maior bona esse, quàm in operibus iustitie, quibus æterna vita comparatur. Et subiungit. *Propterea Dominus prohibet hinc gaudere discipulos*, cum ait Luc. 10. *In hoc nolite gaudere, quoniam spiritus subiungunt vobis, sed in hoc gaudete, quoniam nomina vestra scripta sunt in celis.* Vbi etiam indicat rationem ex hinc sumptam, quâ D. Thomas confirmat. Quia gratia gratum faciens immediate nos coniungit ipsi summo bono, & fini vltimo, quod non præstat gratia gratis data: ergo illa est nobilior. Item illa est maior participatio diuinitatis, iuxta illud 1. Petr. 1. *Magna, & pretiosa nobis promissa donauit, &c.* Deniq. secundum rectum ordinem charitatis magis tenemur amare, & procurare gratiam gratum facientem, quàm gratis datam: ergo signum est esse meliorem. Dices: gratiæ gratis datæ ordinantur ad bonum commune, quod est diuinius, quàm proprium, ad quod ordinatur gratia gratum faciens. Respondet optime D. Thomas gratiam gratum facientem immediatius ordinari ad ipsum bonum per essentiam, quod est Deus, eiq. immediate homines coniungere, & inde habere maiorem perfectionem.

19. *Dubitant
an hoc sit in-
telligendum
conferendo
gratias gra-
tis datas cu-
gratij gratum
facientibus*

Sed quæret aliquis, an hoc intelligendum sit comparando has gratias solum ex genere suo, vel etiam comparando singulas vnus ordinis ad omnes alterius ordinis. Nam in priori sensu resolutio posita clara est, & indubitata, quia id, quod perfectissimum est in ordine gratiæ gratum facientis, sine dubio est perfectius, & melius, quàm omnis gratia gratis data, quantumuis in illo ordine perfecta cogitetur. Nam virtus

charitatis est maior omnibus, vt continet testimonium Pauli, & de gratia per se, ac formaliter sanctificante idem probat testimonium Petri, & ratio facta: & hoc satis est, vt gratia gratum faciens deat ex suo genere perfectior. At vero si comparatio fiat inter singula, videtur res esse dubia, quia non videtur maior fides, quàm prophetia, quoad internam cognitionem: imo si prophetia sit per lumen supernaturale euident, videtur perfectior, quia excedit in claritate & in certitudine, non est minus perfecta, vnde si sit obscura, saltem erit æqualis, vel fortasse in essentia non distincta à fide. Imo inter ipsas gratias gratis datas numeratur fides, quæ videtur aliquam perfectionem addere communi fidei, quæ sub gratia gratum faciente continetur. Item suscitatio mortui esse potest opus gratiæ gratis datæ, & tamen videtur esse perfectius, quàm multæ operationes, vel motiones gratiæ gratum facientis.

20. *Diluitur
quia in gene-
re moris sem-
per sanctifi-
cans præcel-
lit, item in
physico quid
quid de vno
vel altero a-
ctus sit.*

Dicendum autem videtur, hanc ipsam comparationem posse fieri, vel in perfectione pertinente ad genus moris, vel tantum in genere entis. Priori modo omnia, & singula dona gratiæ gratum facientis meliora sunt, quàm opera gratiæ gratis datæ secundum se spectata, quantumuis in suo ordine magna sit, item in videantur. Probatur ratione facta, quia dona gratiæ gratum facientis de se, & ex intentione dantis referuntur ad vniendam animam cum Deo, quod est optimum in genere moris: gratiæ autem gratis datæ de se non hoc conferunt: imo si interdum habent aliquam perfectionem moralem, est in quantum ab aliqua virtute, vel actione gratiæ gratum facientis procedunt, vel imperantur. Declaratur etiam in illa comparatione fidei, & prophetiæ, nam si prophetia sit euident, vt sic, non habet assensum liberum, sed necessarium, & propterea in genere moris melior est fides, per quam libere captiuatur intellectus in obsequium Christi. Si vero cognitio prophetica sit obscura, assensus eius erit voluntarius, & ex eo capite habet moralem perfectionem à pia voluntatis affectione, quæ ad ordinem gratiæ gratum facientis pertinet. Vfus autem exterior prophetiæ propter Ecclesiæ vtilitatem (idemq. est de sermone scientiæ, Sapientiæ, &c.) in tantum habet moralem perfectionem, in quantum ex charitate imperatur, vel alia virtute morali religionis, vel misericordiae, &c. Et ita in genere moris in omni actu gratia gratum faciens semper habet primatum. Si vero comparatio præcisè fiat in genere physico, aut entis, sic, licet gratia gratum faciens ex genere excedat, non est inconueniens, quod aliquis actus gratiæ gratis datæ sit perfectior, quàm aliquis actus gratiæ gratum facientis, vt actus euidentis prophetiæ, quàm actus obscurus fidei, vel quidpiam simile: nihil enim occurrit, cur hoc repugnet, & ratio facta id confirmat.

CAPVT V.

Quot sint gratiæ gratis datæ, & quid vnaquæque earum sit?

DE his gratijs non est iterum à nobis in discursu huius materiæ tractandum, & ideo visum est oportere pretium aliquam earum noticiam legentibus hoc loco tribuere, quasdam earum, quæ faciliores sunt, integrè declarando, alias vero, quæ longiores requirunt disputationes, quantum ad vsum, & cognitionem earum fuerit oportum, breuiter explicando, magis exactam illarum cognitionem in alia loca Theologiæ, ad quæ proprie pertinent, remittendo. D. Thomas ergo in dicta quæst. 111. artic. 4. nouem gratias gratis datas ex Apostolo colligit 2. Corinth. 12 in illis verbis. *Alij per spiritum datur sermo Sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alij fides in eodem spiritu, alij gratia sanctorum, alij operatio virtutum, alij prophetia,*

prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem operatur vnus, atq; idem spiritus, diuidens singulis prout vult.

1. Prima itaq; gratia vocatur sermo sapientiæ, secunda, sermo scientiæ, de quibus in particulari tractat D. Thomas 2. 2. qu. 177. Et in primis potest de illis quæri, an immediate versentur circa cognitionem, vel circa sermonem? Prima sententia vtramque refert ad cognitionem. Ita videtur D. Thomas interpretari has gratias in 1. 2. dicta qu. 111. art. 4. Vbi per sapientiam intelligit cognitionem diuinorum, conclusionem ex principijs eliciendo: per scientiam vero cognitionem eorundem per effectus, exempla, &c. Et in assertionem consentit Ambrosius ibi, licet aliter explicet singula membra. Nam per sapientiam intelligit prudentiam, Non ex literis, sed ex corrufcatione Spiritus Sancti, vt cer habeat illuminatum, & prudens & discernat, quæ vitanda sunt, quæ sequenda. Sermonem autem scientiæ dicit esse scientiam rerum diuinarum. Nec videtur ab hac sententia alienus Augustinus. libr. 13. Confession. capite 18. dum ita exponit. Alij datur sermo sapientiæ, tanquã luminare maius propter eos, qui perspicua veritatis luce delectantur. Alij autem sermo scientiæ, tanquam luminare minus. Et infra. Sermo scientiæ, quæ continentur omnia sacramenta, quæ variantur temporibus, tanquam luna, & cetera notitia diuinorum, quantum differunt ab illo candore sapientiæ, quo gaudet prædictus dies. Vbi aliter quidem explicat sapientiam, quam Ambrosius, in hoc vero conuenit cum illo, quod has gratias ad cognitionem refert. At vero iuxta hanc sententiam hæc duo non pertinet ad gratias gratis datas, sed magis ad dona Spiritus Sancti, quæ sunt gratiæ gratum facientes, vt postea videbimus. Vnde Augustinus in libro 12. 13. & 14. de Trinitate nihil fere distinguit inter Sapientiam, & scientiam, prout inter dona Spiritus S. & inter gratias gratis datas numerantur.

3. Secunda sententia est Chrysostomi, qui homilia nona in 1. ad Corinth. scientiam videtur referre ad solam cognitionem myfteriorum fidei, quam communiter habent fideles, Qui non possunt docere, facile alijs enuntiare, quæ sciunt. Sapientiam vero addere sentit peritiam docendi, qualem Paulus, Ioannes, & alij Apostoli habuerunt, & ita pertinere proprie ad sermonem, licet etiam in mente perfectiorem cognitionem supponat. Vnde Theophylactus ibi sequens Chrysostomum, ait; Sapientia namq; docet, perspicuas quadam existens, quæ operta recludit, obscuraque clara reddit. Theodororus autem eandem sententiam sequens vtramque hanc gratiam in cognitione ipsa supernaturali ponit, quæ tunc vocatur scientia, quando ad predicandum alijs non sufficit: tunc vero sapientia, quando potens est ad docendum alios, concionandum, &c. Et in eadem sententia est Occumenius. Verumtamen in hoc etiam deficit hæc sententia à nostro instituto, quia iuxta illam sermo scientiæ non pertinebit ad gratias gratis datas: quia non dabitur ad aliorum vtilitatem, imo nec distinguetur à fide, quia scientia diuinorum, quam communiter habent fideles idiotæ, non est, nisi cognitio fidei.

4. Est ergo tertia sententia Diui Thomæ in 2. 2. vbi supra, qui has gratias per se primo dicit dari ad prædicandam, & docendam myfteria fidei, vnde vtramque sub vna generali ratione comprehendit, quam vocat gratiam sermonis, per quam Deus dat verbum euangelizantibus virtute multa. Psalm. 67. Et videtur hæc expositio in primis valde consentanea verbis Pauli: non enim dixit, alij datur sapientia, alij scientia, sed alij sermo sapientiæ & sermo scientiæ, vbi iuxta proprietatem verborum, non sapientiam vel scientiam, quæ in cognitione consistunt, sed sermonem earum vocat gratiam, quando fit ex speciali dono Spiritus Sancti, & cum de vtraque eodem modo loquatur, non est, cur vna ad loquelam, alia ad cognitionem referatur. Vnde Hieronymus ibi. Sermo inquit sapientiæ est, sapienter, apte, atque rationaliter loqui. Et infra. Qui ex

dono habet Sapientia sine suo conatu loquitur, & labore, &c. Et infra de sermone scientiæ ait. Vt fiat legis myfteria explanare. Secundo est optima ratio Diui Thomæ, quia gratiæ gratis datæ dantur ad aliorum vtilitatem, vnus autem homo prodest alijs in spiritualibus medio sermone, qui vt sit efficax ad instruendum, delectandum, & mouendum hominem, necessarium est peculiare auxilium Spiritus Sancti, cuius diuinum Verbum est instrumentum: ergo merito inter gratias gratis datas ponitur gratia sermonis, vtrique ad conuenienter, & apte loquendum de diuinis ad aliorum vtilitatem. Quare eandem expositionem Anselmus primo loco ponit, licet alias adiungat. Et eandem sequitur ibi Salmeron, Caietanus, & alij. Potest tamen hæc posterior Diui Thomæ sententia ita cum priori conciliari, vt quia humana loquutio non fit sine conceptione mentis, per has gratias intelligatur etiam cognitio mentis dirigi, quantum necesse est ad conuenientem sermonem sapientiæ, & scientiæ, vt statim amplius explicabitur.

Vterius enim interrogari potest, quomodo illæ duæ gratiæ differant: nam Diuus Thomas in 1. 2. vbi supra, nullam distinctionem declarat, imo de illis tamquam de vna gratia sermonis loqui videtur. Ipsa tamen verba Pauli cogunt, vt distinctionem aliquam in illis cognoscamus, iuxta sententiam Augustini libro duodecimo de Trinitate, capite decimo quarto, dicentis. Vbi Paulus dixit, Alij quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem Spiritum: hæc vtrique duo sine dubitatione distinguit, licet non ibi explicet, quid intersit, & vnde possit vtrumque dignosci. Quod iterum repetit libro 13. capite 19. & libro 14. capite primo. Hæc vero distinctio inter has gratias, vt ad sermonem spectant, supponit distinctionem donorum scientiæ, & sapientiæ, de quibus postea in libro secundo & sexto dicendum est. Nam sermo sapientiæ vocatur sermo aptus ad explicandam mentis sapientiam, sermo autem scientiæ erit aptus ad explicandam mentis scientiam.

Vnde si sapientia, & scientia mentis distinguantur, tanquam scientia æternorum, & temporalium, vel tanquam cognitio per æternas causas, seu propria fidei principia, & per effectus, exempla, & alia similia inferiora, seu temporalia media: sermo etiam sapientiæ dicitur specialis fauor Spiritus Sancti, quo dirigit linguam hominis ad explicanda altiora, seu diuiniora myfteria fidei; scientiæ autem sermo, quo lingua dirigitur ad explicanda inferiora, & temporalia myfteria. Vel etiam sermo sapientiæ, & scientiæ dici possunt auxilia, quibus lingua, vel calamus Doctoris Ecclesiæ à Spiritu Sancto specialiter gubernatur, ita vt illi occurrant verba apta ad explicanda eadem myfteria per sua propria principia, & rationes diuinas, vel per exempla, & effectus, &c. Et fortasse ob hanc causam Diuus Thomas 1. 2. has gratias in ipsa cognitione declarauit, & distinxit, quia inde tanquam ex radice habent distinctionem suam, neque sermo ipse dirigi potest, nisi media cognitione. Sed in hoc est diuersitas, quod hæc directio, vt ad gratiam gratis datam pertinet, licet immediate versetur circa mentem semper, id est, in ordine ad sermonem, quia per illas gratias nec datur, nec per se intenditur, vt ille, cui talis gratia datur, doctior, aut sapientior fiat, sed vt ea, quæ scit, vel sapit, ita concipiat vt conuenienter ad aliorum vtilitatem illa exprimere valeat. Possent etiam istæ duæ gratiæ distingui ad modum doctrinæ sacræ speculatiuæ, & affectiuæ, ita vt gratia sermonis scientiæ sit auxilium ad recte docendam doctrinam fidei, illuminando tantum intellectum: sermo autem sapientiæ sit auxilium ad docendum mouendo affectum.

Tertio inquiri potest, an hæc gratiæ transeunt tantum dentur, vel permanenter per modum effectus. Quidam dicunt esse habitus, sine vlla abbatone, sed

Rati hæc prædicta sunt.

Hæc 3 sententia cum i. conciliatur.

Quæ duæ sententia sit inter secundas hæc gratias.

6. Amplior vna predictio.

7. Quomodo dentur hæc gratiæ.

Lo. ca d. spu.
12. de gra-
tia operatur

Nostri opi-
nio.

Prou. 16.

sed quia videntur supponere has gratias in cognitio-
ne consistere, & ita non videntur illas distinguere à
sapientia, & scientia, quæ sunt dona Spiritus S. Nos
vero supponimus ita ab illis distingui, sicut gratias
gratis datas à gratum facientibus. Deinde supponi-
mus dari per se primo propter conuenientem vsum
loquutionis, & sermonis. Vnde inferimus non dari
per habitus, sed per actualem Spiritus S. motionem.
Quod declaro per illa verba Sapientis Proverb. 16.
*Hominis est animam preparare, & Domini gubernare lin-
guam*, quorum simplex, & literalis sensus (licet inter-
dum Augustinus aliter exponat) est, hominem posse
apud se disponere, cogitare, ac preparare, quæ loqui-
turus est, non tamen id satis esse, vt apte, & conueni-
enter loquatur, nisi Dominus specialiter linguam di-
rigat, quia eius est linguam gubernare, vel, vt He-
braei habent, quia à Domino est responsio linguæ, id
est, quia Deus suo auxilio facit, vt sermo apte menti,
& preparationi hominis respondeat. Hæc autem gu-
bernatio linguæ non potest homini tribui per habi-
tuala dona, quia totum id, quod est in habitu, vel
memoria, pertinet ad illam priorem partem, *hominis
est preparare animam*, quæ non sufficit, vt lingua, & ac-
tualis sermo apte respondeat, nisi Dominus dirigat
illam, hæc ergo directio est per actualem Dei motio-
nem, vel directe excitando mentem, & faciendo, vt
verba apta occurrant, & modi loquendi congruen-
tes, & efficaces, vel auferendo impedimenta, quæ mē-
tem distrahere, aut perturbare possent. Quod si hoc
diuinum regimen etiam in ordinarijs sermonibus
humanis, vel semper, vel frequenter necessarium est,
multo certe magis in sermonibus diuinis, & in eis
præcipue, qui ad aliorum spiritualem fructum ordi-
nantur. Gratia ergo gratis data ad sermonem perti-
nens, per quam Deus gubernat linguam Docto-
ris, vel prædicatoris Euangelij, est gratia actua-
lis.

8.
Obiectio.
Dilatio.

Dices: hæc gratia actualis supponit habituales
scientiam, vel sapientiam illius doctrinæ, quæ per
sermonem scientiæ, vel sapientiæ tradenda est. Re-
spondeo, illam scientiam, vel sapientiam interdum
esse posse acquisitam ex principijs fidei cum humana
diligentia, sicut nunc acquiritur scholastica Theolo-
gia, vel positiua. Et quamuis hæc non acquiritur fi-
dei speciali auxilio gratiæ, illud vel reducit ad auxi-
lium gratiæ gratum facientis, quatenus de se est au-
xilium ad quandam bonam, & piam operationem,
vt in lib. 1. videbimus: vel si detur ad proficiendum
in illa doctrina in ordine ad aliorum vtilitatem, erit
gratia gratis data, & ad fidem reducetur, vt statim
dicam. Interdum potest illa scientia, & sapientia con-
sistere in donis Spiritus S. valde perfectis, quæ in se
sunt dona gratiæ gratum facientis, vñs autem illo-
rum ad aliorum vtilitatem potest ad gratias gratis
datas pertinere. Denique potest illa esse aliqua scientia
per accidens infusa, quæ si ad aliorum vtilitatem de-
tur, reducetur ad fidem, vt statim dicam. Quamuis
ergo gratiæ sermonis supponant aliquem habitum
gratiæ, non videntur per actualem motionem, & directionem Spi-
ritus S. Vnde hæc gratiæ non sunt supernaturales in
substantia sua, sed in modo, vt indicauit D. Thomas
dicta q. 177. ar. 1. ad 1. vbi ait per has gratias Spiritum
S. perfectiori modo facere, quod ars posset naturali-
ter operari.

9.
Placitum 1.
de gratia gra-
tia, fides.

Tertia gratia gratis data à Paulo numerata est fi-
des: quam idem D. Thomas varijs modis explicare
visus est. Nam in 1.2. q. 111. art. 4. nihil aliud per fidem
intelligit, nisi certissimum assensum principiorum
fidei catholicæ, quem in Euangelico Doctore suppo-
ni oportet. Quam interpretationem sequitur Lyra
1. Corinth. 12. & iuxta illam hæc gratia non est distin-
cta à fide infusa, & catholica: nam tota certitudo fidei
quantumcumque magna cogitur, ad eandem virtutē
fidei spectat: hoc autem videtur inconueniens, quia

hæc fides donum est gratiæ gratum facientis, vt ca-
pite præcedenti declarauimus. Dici vero potest, non esse
inconueniens aliquem gradum perfectionis simul esse
se gratiam gratum facientem, & gratis datam diuer-
sis respectibus: vel melius fortasse dicatur, illam cer-
titudinem non esse in formali assensu credendi, sed in
alia cognitione antecedente, vel comitante ipsam, vt
mox explicabo.

At vero idem S. Doctor in 1.2. qu. 17. art. 1. ad 5.
videtur hanc fidem exponere de fide miraculorum,
quæ fuit sententia Chrysostomi, & Græcorum 1. Co-
rinth. 12. & habetur in Commentarijs Hieronymo,
& Ambrosio attributis, & eam sequitur Caietan. &
Salmeron ibi, & Vazquez 1.2. in notat. ad dictum ar.
Quia de eadem fide videtur loqui Paulus cap. 12. cum
ait. *Si habueris omnem fidem, ita vt montes transferas, &c.*
Item quia hæc fides distincta est à fide dogmatum,
per quam iustificamur, vt infra tractando de iustifi-
catione videbimus: ergo non pertinet ad gratiam
gratum facientem: ergo ad gratis datam. Responde-
ri vero potest, illam fidem esse quidem gratiam gra-
tis datam, comprehendere autem sub operatione vir-
tutum, & sanitarum. Vnde huic expositioni ob stare
videtur, quod iuxta illam fidem non fuisset distinguē-
da ab operatione virtutis. Ad hoc vero responderet
tacite D. Thomas supra, quod sicut sermo scientiæ,
& sapientiæ distinguuntur à fide, quæ licet ab illa p-
cedant, sunt gratiæ externæ ad propagationem fidei
internæ ordinatæ: ita operatio virtutum ponitur, vt
distincta gratia exterior, quia licet à fide procedat se-
cundum quandam rationem, & perfectionem eius,
aliunde ad illius confirmationem ordinatur, & pro-
priam gratiam requirit, quæ licet per fidem impetre-
tur, diuersum auxilium est, & ideo ponitur specialis
gratia. Imo talis fides abstrahit ab operatione signi
externi, nam per illam impetrari possunt alia extra-
ordinaria dona, etiam interna.

Alij per fidem intelligunt fidei constantiam. Ita di-
cit Caietanus in 1.2. loco citato circa dictam solutio-
nem ad 5. D. Thomæ, quem interpretatur. Et fuit ex-
positio Glossæ interlinealis, & sequitur Anselmus ibi,
qui clarius exponit, quid per constantiam fidei intel-
ligat, dicens. *Alij fides, id est, constantia fidei, vt quamuis a-
lios prædicando nequiarum instruere, tamen recte, & firmiter cre-
dat, nulloq. metu, vel pudore fidem suam ore confiteri omittat.*
At enim hæc constantia fidei non ad gratias gratis da-
tas, sed maxime ad gratum facientem pertinet, quia
per se non ordinatur ad aliorum vtilitatem, & ad
propriam sanctitatem maxime necessaria est. Alij per
fidem sermonem fidei exponunt, quæ fuit altera ex-
positio Glossæ interlinealis, & illam tertio loco posui,
tom. 1. in 3. p. disp. 21. sect. 2. & explicui esse peculiare
Spiritus S. donum, quo ministri Ecclesiæ, vel alij et-
iam fideles, qui apti non sunt ad publice docendum,
vel prædicandum doctrinam fidei, iuuantur ad in-
struendos alios in fide, doctrinam fidei simpliciter
proponendo, & accommodando, vt ab ignorantibus
etiam, & rudibus percipi possit. Nam quod huius-
modi auxilij gratuiti possibilis sit, & Ecclesiæ utilis,
non videtur dubium: potest ergo optime sub nomi-
ne fidei comprehendere. Quamuis verum sit, Paulum
in hac tertia gratia non loqui de sermone fidei, & in
duabus prioribus, sed de fide. Nihil tamen vetat, &
in prioribus comprehendere non solum sermonis direc-
tionem, sed etiam quidquid interius necessarium
est, vt sermo exterior dirigatur, & in hac tertia gratia
sub fide intelligi quidquid ad illam simpliciter alijs
tradendam, etiam in modo illam exterius proponē-
di, & explicandi vtile est.

Præter hos quatuor modos explicandi hanc gra-
tiam fidei occurrunt duo alij, qui videntur probabi-
les, licet ab alijs auctoribus non tradantur. Vnus est,
vt per hanc fidei gratiam intelligamus non simplici
fidei assensum, vel aliquam intrinsecam, & quasi in-
tensiuam certitudinem eius, sed quasi extensiuam
perfe-

10.
Placitum.

11.
Placitum.

Quartum.

12.
Quintum.

perfectiorem cognitionis fidei quoad modum concipiendi, persuadendi, & defendendi doctrinam fidei. Nam hæc fidei perfectio nomine fidei, vel plenitudinis fidei significari optime potest, & intelligi, vt cum de Stephano Actorum 6. dicitur. *Elegerunt Stephanum virum plenum fide, & Spiritu Sancto. &c.* Estque huiusmodi instructio in fide Ecclesiæ valde utilis: imo necessaria in ministris verbi Dei: & quamvis studio, & diligentia humana acquiri possit, tamen illa potest parum prodelle, nisi speciali auxilio Spiritus Sancti iuuetur, quod auxilium ad gratiam gratis datam pertinet. Et sæpe Spiritus Sanctus hanc perfectionem vel sine humano studio, vel vltra vires illius confert, interdum fortasse per modum habitus, sæpius vero iuxta occurrentes occasiones per actualia auxilia. Quod frequentius contingit, quando ratio fidei reddenda est, vel sapienter, ac erudite illam conteri oportet, iuxta promissionem Christi, *Cum autem tradent vos, nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini, non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Math. 10. Atque ad hunc sensum trahi potest sententia Glossæ, & Anselmi, vt per hanc fidem intelligatur constantia in fidei confessione, vt non tantum intelligatur quoad moralem perfectionem (vt sic dicam) constanter, & fortiter perseverandi in confessione fidei, sed quoad modum confitendi fidem cum singulari eruditione, & doctrina imbibita in ipsa confessione fidei. Non oportet tamen limitare hanc gratiam hoc modo intellectam ad tempus, seu occasionem confitendi fidem coram tyranno, optime enim ampliari potest ad omnem occasionem confitendi, vel proponendi fidem aliori modo, quoniam sine tali gratia posset homo id facere per eam doctrinam, vel eruditionem, quam sua diligentia, & industria posset acquirere, vel iam habet acquisitam. Hoc enim totum optime comprehenditur sub nomine fidei, vt dixi, & sæpe esse potest necessarium ad Ecclesiæ commodum, vt per specialem gratiam gratis datam conferatur.

Vltimo explicari potest hæc gratia de fide particularium reuelationum, quæ personis aliquibus Ecclesiæ priuatim fiunt. Non est enim dubium, quin tales reuelationes sæpe fiant, vt nunc supponimus, & supponit Concilium Tridentinum sessio. 6. cap. 12. & canon. 16. nec minus certum est, vel quoties fiunt, vel frequentius propter aliquam communem Ecclesiæ vtilitatem fieri, pertinent ergo ad gratias gratis datas: ergo merito dici possunt ad gratiam fidei pertinere, cum tales reuelationes ad aliquam fidem pertineant. Quam fidem Theologi priuatam vocant, & multi illam à fide Catholica secundum essentiam distinguunt: vnde oportet, vt inter gratias gratis datas comprehendatur. Et licet verius sit, talem fidem quoad ipsum habitum, qui est principium assentiendi rei sic reuelatæ, & quoad assensum non esse specie distinctam à fide Catholica, nihilominus ratione materię, & specialis reuelationis est quedam manifestatio Spiritus ad vtilitatem, vnde merito censeri debet specialis gratia gratis data. Video dici posse, talem fidem sub prophetia contineri: nihilominus tamen multis modis potest hæc fides à prophetia distingui, vt ex declaratione ipsius gratiæ prophetiæ constabit. Igitur omnes isti modi explicandi hanc gratiam fidei probabiles sunt, nam in omnibus illis considerari potest aliquid gratiæ specialis peculiari titulo ad fidem pertinens, & ad communem vtilitatem per se primo ordinatum, & sub alijs gratijs gratis datis non comprehensum. An vero Paulus hæc omnia, vel quid illorum præcipue intendere, videtur dicentem.

13. Vnde si inquiratur, an hæc gratia fidei sit habitus, vel auxilium, seu motus actualis, & transiens, iuxta varias explicationes traditas diuersimodè respondendum erit, vt lector facili ex dictis poterit intelligere. Absolute autem loquendo, videtur dicen-

dum, fidem, vt habet peculiarem rationem gratiæ gratis datæ, in actuali motione Spiritus Sancti consistere: nam licet fortasse habituale lumen fidei, vel habituales species, vel habitus aliquis scientiæ, seu doctrinæ sacræ vlti comparatus possit esse principium huius actus fidei quoad substantiam, nihilominus talis actus non habet rationem gratiæ gratis datæ, nisi in quantum ex speciali motione Spiritus Sancti accipit aliquem peculiarem perfectionis modum, aut quia ex peculiari reuelatione procedit vt in vltima explicatione, vel quia cum singulari certitudine, fiducia, aut meliori modo concipiendi, & proponendi res fidei exercetur, vt in alijs explicationibus declaratum est. Quomodo vero aliqui habitus possint etiam inter gratias gratis datas numerari, & ad hanc reduci, dicam in sequentibus.

Quarto loco ponit Paulus gratiam sanitatum, & Gratia sanita- in quinto operationem virtutum, quas duas sub gratia- & op- tia faciendi miracula comprehendit D. Thomas 2. 2. ratio virtutis q. 178. Quia collatio sanitatis non pertinet ad gratiam, vt proponitur sub gratia faciendi miracula à D. Thom. nisi quatenus aliquo modo virtutem naturalem superante sit: quia aliter facta neq; est proprium opus Dei, neq; ad confirmandam fidem potest esse efficax, cum etiam peritus medicus possit sanitatem efficere & multo magis demon interdum possit veram sanitatem ita conferre, vt facta miraculose appareat, cum tamen miraculum non sit, quia per solam virtutem causarum naturalium, scientia, & virtute demonis applicatarum fiet. Vera igitur gratia sanitatis miraculose operatur sanitatem: ergo comprehenditur sub generali gratia faciendi miracula. Operatio autem virtutum, si in tota sua generalitate sumatur, idem est, quod gratia miraculorum. Nam vt ibi dicit D. Thom. art. 3. ad 3. miracula dicuntur virtutes, quæ fiunt per virtutem superantem facultatem causarum naturalium: ergo operatio virtutum, & miraculorum eadem est: ergo comprehendit sub se operationem miraculosam sanitatis. Duobus autem modis possunt considerari hæc opera, primo vt sunt prodigia quedam, seu effectus supernaturales in modo, quo fiunt: & hoc modo non distinguitur gratia sanitatis ab alijs miraculis formaliter, seu in communi ratione operis superantis naturam, sed materialiter in re effecta, vel secundum magis, & minus in excessu naturalium facultatum. Secundo modo considerari possunt in ratione signi, seu in vtilitate, quam habent ad confirmandam fidem: & in hoc gratia sanitatum hoc habet speciale, quod præter operationis, seu effectus admirationem confert vtilitatem recipientibus, & ex hac parte animum conciliat, & affectum inducit, quod multum ad doctrinam suadendam iuuat.

Dices: Etiam expulsio demonis est magnum beneficium, & vtilitas eius, à quo eiicitur, & resuscitatio mortui est multo maius bonum, quam sanitas, & tamen hæc non separantur ab operatione virtutis, sed in eis maxime ponunt exempla Occumenius, Ambrosius, Anselmus, & Hieronymus ibi. Verum tamen necesse non est exactam rationem in his omnibus seruare, nam fortasse Paulus sine speciali mysterio illa enumerauit, quæ tunc occurrerunt, & ad rem conferebant, & suscitabant, etiam si potuissent alijs modis commemorari. Dicit vero potest, sub gratia sanitatum comprehendere omnia beneficia corporalia, quibus homo à quacunque vexatione, vel miseria corporis liberatur, & ita ibi comprehendere etiam resuscitationem mortuorum, & expulsionem demonum: sub operatione autem virtutum indicari supplicia, vel nocumenta visibilia, quæ miraculose interdum operatur fidei magister, vt ad verbum Petri mortui sunt Ananias, & Saphira, Act. 5. & ad verbum Pauli excecatus Elimas Act. 15. vt Chrysostomus, & Graeci ibi interpretantur. Verumilius autem est, gratiam sanitatum solum significare, quod verbi proprietates præ se fert, curationes miraculosas à morbis corporis, sub operatione autem virtutum omnia alia opera

15.

Gratia sanita-
tia faciendi
miracula à
D. Thom.

Consuetudo
eius, & asser-
tione.

16.

Obstaculum

Respondetur

irrepro-

opera miraculosa, quæ aliquo modo supernaturalia sunt, & vel circa homines, vel circa res alias sensibiles fiant, Apostolum comprehendisse, solumque sanitatem ab alijs operibus distinxisse, & in propria specie (ut sic dicam) illam nominasse, quia & frequentior, & notior, magisque sensibilis existit.

17. *Alia discrimina ratio inter hac.*
Vno & altero modo per modum habitus haec gratia intelliguntur.
 Potest item alia ratio reddi, quia gratia sanitatum interdum permanenter, & per modum habitus solet aliquibus concedi, ut habet Ecclesiæ traditio, & morale experimentum, operatio autem aliarum virtutum, vel signorum non ita conceditur, sed transeunt in occurrentibus occasionibus prout Deus vult. In qua differentia est aduertendum, duobus modis posse intelligi has gratias dari per modum habitus, seu permanenter, vno modo physice, ac per se, quod tunc fieret, quando daretur homini aliqua permanens qualitas, quæ esset principium per se sanationis, vel operationis miraculose: alio modo potest id intelligi tantum moraliter, seu ex decreto, ac stabili deputatione Dei. Non est ergo differentia illa priori modo intelligenda, quia neutra istarum gratiarum potest illo modo dari permanenter, ut D. Thomas dicto artic. 1. docet, & in loco statim citando late disputatum à nobis est. Intelligitur ergo posteriori modo, quia Deus aliquibus concedit gratiam conferendi sanitatem, vel indefinitam, vel in aliquibus specialibus morbis, ut decreuerit ad tactum illorum, vel aliam similem actionem sanitatem mirabiliter operari. Itaque licet virtutem intrinsecam non conferat, paratus est ad præbendum semper auxilium necessarium ad talem effectum: ad alia vero miracula facienda non solet esse ita paratus, nec in arbitrio hominis illa constituere. Non quia hoc repugnet, sed quia noluit Deus, neque necessarium reputavit hanc gratiam illo modo puris hominibus præbere. Dico autem puris hominibus, quia Christo, vel homini, seu humanitati eius etiam hoc modo data est permanenter operatio virtutum, quia libera sua voluntate poterat miracula operari, quoties opportunum iudicaret, & ad hoc semper habebat paratum necessarium diuinitatis concursus, etiam si humanitati nulla esset qualitas permanens indita, quæ physicum principium esset miraculorum, ut in 1. tom. 3. p. disp. 3. sect. 2. & sequentibus late tractatum est.

18. *Obiectio ex sacra Scriptura.*
Luc. 9.
Matth. 10.
Act. 3.
Exod. 3. & 4.
 Dices, non tantum gratiam sanitatum, sed etiam miraculorum communicationem esse permanenter, saltem posteriori modo supra declarato, Apostolis, & primis prædicatoribus fidei. Nam Luc. 9. Christus Dominus etiam ante mortem suam conuocatis duodecim Apostolis dedit illis virtutem, & potestatem super omnia demonia, & ut languores curarent, & Matth. cap. 10. addit dixisse Christum ad Apostolos, *Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, demones eijcite gratis accepistis gratis date.* Vbi liberalis usus illius potestatis, & gratiæ illis commendatur: ergo supponitur accepisse illos illam gratiam gratis datam permanenter, & suo arbitrio subiectam. Et hoc significauit Petrus Act. 3. cum dixit claudio. *Argentum, & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do, in nomine Iesu Christi surge, & ambula.* Quæ verba plena sunt dominij, & permanentis potestatis. Item hæc potestas data videtur Moyse ad mirabilia facienda Exod. 3. & 4. eodem permanenti modo, nam usus eius positus fuit in eius libera facultate, & ideo dixit ad illum Deus *Vade ut omnia ostensa, quæ posui in manu tua facias coram Pharaone.*

19. *Responsio.*
Matth. 23.
 Respondeo, negari non posse, quia aliquo modo fuerit operatio virtutum posita in potestate, & arbitrio Apostolorum: nam sicut Moyse data est ad stabilendam legem veterem, & educendum populum de Aegypto, maiori ratione excellentior, ac maior potestas faciendi miracula, data est Apostolis ad fidem Euangelicam in mundum introducendam, & ideo de illis scriptum est Marc. 16. *Euntes predicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.*

gnis. Nihilominus tamen semper usus illius potestatis pendebat ex actuali motione præuia Spiritus sancti: non enim poterant Apostoli miracula facere pro arbitrio suo, sine vlla limitatione, sed quando iudicabant, miraculum fore opportunum, & conueniens ad vtilitatem Ecclesiæ, & confirmationem fidei, id est, eo quod non inter fideles, sed inter infideles miracula faciebant, ut nomine Augustini notatur in libr. Quæst. noui testam. q. 63. Vnde quoties faciendum erat miraculum, oportebat, ut Spiritus Sanctus mentes eorum specialiter moueret ad iudicandum miraculorum effectum expedire, ut dixit D. Thomas dicta qu. 17. art. 1. ad 1. tam generaliter, quam in particulari de Apostolis loquens. Hanc vero ipsam Spiritus Sancti motionem quasi ex certa lege, & promissione habebant, quoties occasio illam postulabat.

Hæc vero tam permanens gratia, & frequentia miraculorum in principio Ecclesiæ fuit necessaria, postea vero cessauit, quia confirmata fide, iam non est ita necessaria, licet in corpore Ecclesiæ suo modo permaneat, non quidem in determinatis personis, sed quibus talis actualis gratia conceditur, quando, & quomodo Spiritus Sanctus vult, ut notauit Augustinus libr. de Vilit. credend. cap. 16. & libr. de Vera relig. capit. 25. & libr. 1. Retract. cap. 13. & 14. & optime libr. 22. de Ciuit. cap. 5. & 8. & D. Gregorius homil. 29. in Euang. In hoc autem ipso potest aliquod discrimen inter gratiam sanitatum, & operationem virtutum agnoscere, quia gratia sanitatum permanens per modum habitus vique nunc durare videtur in Ecclesiâ, & interdum communicari aliquibus certis personis, non autem potestas faciendi miracula, fortasse quia effectus illius gratiæ non solum animis, sed etiam corporibus utilis est, & ad multorum hominum fragilitatem subleuandam, vel adiuuandam conueniens, quamuis hæc, quæ ad factum pertinent ex libera Dei voluntate pendeant. Multa alia, quæ de hac operatione miraculorum desiderari poterant, in dicto 1. tom. in 3. p. disp. 3. à nobis fuisse tractata sunt, de fide autem miraculorum, quæ cum hac gratia vel coincidit, vel coniuncta est, dicemus aliqua de iustificatione tractantes, & plura, Deo dante, in tractatu de virtute fidei.

20. *Enucleatur amplius, & cum alio discrimine.*
 21. *Prophetia propriissime, & minus proprie accepta.*
 Sexta gratia ab Apostolo posita est prophetia, quæ est vna ex potissimis, & antiquissimis gratijs gratis datis, & quæ Deus maxime usus est ad fidem suam stabilendam. Disputatio autem de hac gratia latior est, quam de cæteris, eamque tradit D. Thomas 2. 2. à quæst. 171. vsque ad 175. Nos vero in tractatu prædictum de virtute fidei illam disputationem reseruamus: prophetiam enim cum fide in scholastica doctrina coniungere soleo, tum quia multum cum illa conuenit, & ad instar illius explicanda est, tum etiam quia fides ipsa per prophetiam maxime tradita, & confirmata est. Nunc autem ut huius gratiæ notitia habeatur, nonnulla breuiter aduertemus. Primum, prophetiam hic proprie sumi pro cognitione per diuinam reuelationem habitam de rebus abditis, & occultis, quæ naturaliter ab homine cognosci non possunt, ut sunt futura contingentia, & ea maxime, quæ ex libera Dei, aut hominis voluntate pendunt. Solet enim vox prophetiæ, vel propheta latius in Scriptura sumi. Interdum enim propheta idem est quod concionari, seu interpretari mysteria ad ædificationem fidei, ut 1. Corinthior. 14. Aliquando vero propheta idem est, quod diuinas laudes in spiritu canere, quomodo multi intelligunt ea, quæ de Saul inter Prophetas psallente narrantur, 1. Reg. 10. & 19. Propriissime vero prophetia est futurorum præcognitio, & aliquando extenditur ad præterita, quorum nec memoria, nec certa signa extabant, & ad præsentia loco distantia, & occulta, & ad internas cordium cogitationes: ita ut proprius propheta sit, qui diuinitus cognoscit ea, quæ longe distant à sensu, & naturalis cognitione hominum, & ea potest prædicere. Et de hac

de hac prophetia loquitur Paulus ex omnium sententia, & maxime de præconitione futurorum, vt mox amplius explicabimus. Et ita intellexit hanc gratiam D. Thom. 1. 2. & 2. 2. locis allegatis, & super Paulum, vbi etiam expostores omnes.

22. Secundo aduerto, ad hanc gratiam duo requiri, vñ. Apprehensio num est apprehensio, seu conceptio rei, quæ per prophetiam cognoscenda est: aliud est assensus, & iudicium de veritate rei sic propositæ, seu apprehensæ. Ad primum necessaria est reuelatio veritatis prophetandæ, quam necesse est fieri per aliquas species intelligibiles, & per locutionem internam, quæ in mente fiat, siue incipiat a sensibus, siue non. Ad secundum vero, id est, ad assensum, necessarium est lumen internum, vel virtus aliqua, quæ iuuat intellectum ad præbendum assensum veritati reuelatæ. Supponimus enim hunc assensum supernaturalem esse, quia excedit omnem naturalem rationem cognoscendi, & ideo per virtutem supernaturalem fieri necesse est. Vtrūq; igitur horum ad hanc gratiam necessarium est, quia posterius necessario pendet à priori, nemo enim potest iudicium de re aliqua ferre, nisi illam, & rationem, seu medium assentiendi illi, sufficienter apprehendat: prius autem, licet separari possit à posteriori, ad hanc gratiam non sufficit, quia prophetia non consistit tantum in sola apprehensione, sed etiam cognitione, & iudicio rei reuelatæ requirit. Et ideo neque Pharaon Genes. 41. neque Nabuchodonosor, neque Balthasar Daniel. 2. 4. & 5. veri prophetae fuerunt, licet aliquam inchoationem prophetiæ habuerint, neque etiam Caiphas Ioannis 11. dicens verba habentia sensum propheticum, quem non intelligebat, propriam gratiam prophetiæ habuit, sed quendam instinctum eius, vt supra attigimus. Quæ est sententia Augustini libr. 12. Genes. ad lit. capite nono, Epiphani. contra hares. 48. Gregorius libr. 11. Moral. cap. 12. & D. Thomas 2. 2. qu. 171. art. 1. & sequentibus, & q. 173. articulo 3. & 4.

23. Tertio loco ex his potest breuiter colligi, quid sentiendum sit in dubio huius loci proprio, an hæc gratia sit habitus, aut saltem sit permanens ad modum habitus, vel solum sit per modum transeuntis motionis. In quo vera, & recepta sententia est, non dari per modum habitus, nec permanenter, sed solum quamdiu durat actualis locutio, & motio Spiritus Sancti. Ita docet D. Thom. 2. 2. q. 171. art. 2. & late Ambrosius 1. Reg. 10. q. 5. & Matth. 23. q. 59. & Scholastici communiter, & aliqui eorum censent esse hanc sententiam de fide certam. Quia Scriptura expressissime docet, prophetam non habere vim prophetandi, neque cognitionem ad hoc sufficientem, nisi quando Spiritus Domini ei actu loquitur, & inspirat, ergo siuius, malè supponit non habere cognitionem prophetiæ quasi habitualement, quia cognitionem habitualement habet homo in manu sua, habitibus enim vtimur, cum volumus. Antecedens autem patet ex varijs locis Scripturæ, in quibus docemur, prophetas non semper potuisse assequi veritatem, nec respondere ad interrogata, donec vel Deus illis loqueretur, vel ipsi consulerent Dominum, vt Exod. 33. libr. 1. Reg. capit. 16. libro 2. capite 19. libro 4. capite 3. Daniel. 2. & 4. & in alijs locis. Propter quæ loca, & similia tradunt etiam sententiam hanc Hieronym. in capite 28. Hierem. & in 35. Ezechiel. & epist. 125. ad Damas. quæstion. 3. & Gregorius homil. 1. in Ezechiel. & libr. 2. Dialog. capite 21.

24. Vt autem, & certitudo huius veritatis, & efficacia fundamenti eius clarius innorescat, duo, quæ diximus, esse ad prophetiam necessaria, distinguenda sunt, scilicet, locutio, seu reuelatio Dei, quæ in mēte prophetæ fit per conceptus apprehensiuos veritatis propositæ, & assensus, vel virtutem assentiendi, seu lumen, quod ad assentiendum præbetur. Deinde oportet distinguere statum prophetæ vel antequam reuelationem habeat, vel postquam illam semel accepit.

Pars I.

Item loqui possumus vel de eadem materia prophetiæ semel reuelata, vel de alijs. Denique distinguere oportet de prophetia per cognitionem, & assensum obscurum, & certum vel per assensum non solum certum, sed etiam euidentem, saltem in attestante. His positis, aliquæ sunt assertiones certæ, & aliquæ esse possunt sub opinione.

Primo certum est, nullum purum hominem habuisse cognitionem prophetiæ in habitu, vel in manu sua, priusquam actualement reuelationem, & motionem acciperet, per inspirationem, ac locutionem diuinam. Hoc maxime affirmant Hieronymus, & Gregor. & ex dictis Scripturis aperte habetur. Loquor autem de puro homine ad excipiendum Christum Dominum, qui ex vi vñionis habuit etiam in via scientiam beatam, & inditam, per quam cognouit omnes veritates reuelabiles hominibus per prophetiā, & ita potuit ex propria habituali, seu permanente scientia prophetare, nulla expectata reuelatione, vel locutione diuina. Et ita illum expresse excipit Hieronymus, de quo plura in dicto tom. 1. in 3. p. disput. 21. section. 1. diximus. Alij vero homines cum non habeant connaturalem cognitionem rerum illarum, circa quas propria prophetia versatur, non possunt inchoare propheticam cognitionem, nisi à reuelatione, & locutione diuina. Vnde si qui forte in Scriptura vocantur prophetae, priusquam actualement reuelationem recipiant, non ita vocantur, quia iam tales sint, sed secundum anticipationem, & præordinationem diuinam, quia iam à Deo ad tale munus designati sunt. Et hoc modo de Ieremia dicit Deus Hierem. 1. Priusquam te formarem in vtero noui te, & prophetam in gentibus dedi te, vt exponit D. Thom. dicta quæ. 171. artic. 2. ad 2. Quando vero nobis non constat de tali præordinatione, vel designatione diuina, non vocatur aliquis propheta, donec incipiat Deus ad eum loqui. Et sic de Samuel dicitur 1. Reg. 3. Cognouit vniversus Israel, quod fidelis Samuel Propheta esset Domini, scilicet, quoniam reuelatus fuerat Dominus Samueli. Maxime vero dicebantur eo tempore aliqui Prophetæ, quasi permanentes in habitu, non quia locutionem Dei semper audirent, aut prophetiam semper actu reciperent, sed quia frequenter ad eos Deus loquebatur, & inde credebantur esse à Deo quasi ad illud munus deputati, quod insinuat in loco proxime allegato, cum additur. Creuit autem Samuel, & Dominus erat cum eo. Et infra. Et addidit Dominus, vt appareret Samueli in Silo, &c.

Secundo est certum, nullum Prophetam (Christum semper excipio) quantumvis insignem, & in statu, vel munere prophetandi constitutum, & qui plures propheticas reuelationes acceperit, ita recepisse in habitu donum prophetiæ, vt quamcumque rem occultam cognoscere, aut de illa suo arbitrio prophetare posset. Hanc etiam censeo de fide certam, quia euidenter colligitur ex Scriptura, & Patribus allegatis, & quia nullus Prophetarum fuit, vel Apostolorum, qui non multa ignorauerit, præsertim cogitationes cordium, & futuros euentus ex diuina dispositione, vel libertate arbitrij pendentes. Ratio etiam est clara, quia resistit, quæ per prophetiam cognoscuntur, non sunt inter se connexæ, vt reuelata vna, aliæ necessario reuelentur, neque omnium præcognitio, aut reuelatio est singulis Prophetis necessaria; ergo talis cognitio habitualis non est cur omnibus vel alicui particulari Prophetæ conferatur.

Tertio dico, maxime certum esse, Prophetas non habuisse hanc habitualement vim prophetandi de quacumque re occulta, quia non obstat diuina reuelatione vnus, vel aliquarum rerum occultarum, de alijs nullam habebant diuinam locutionem, vel testificationem, & consequenter carebant propositione, & apprehensione obiecti, à qua cognitio prophetica inchoanda est. Hoc probat ratio facta, ideo enim multa à Prophetis ignorabantur, quia nec naturaliter il-

I

la co

25. Purus homo non habuit prophetiam habitum.

26. De fide est, nullum ad libitum esse ad quoduis occultum cognoscendum prophetandi habitum accepisse.

27. Tertium assertum.

la cognoscere poterant, neque illis reuelabantur. Vnde dixit Eliseus 4. Reg. 4. *Dominus celauit à me, & non indicauit mihi.* Et ca. 3. cum prius ignoraret quid responderet Regibus, iussit adduci psalter, *Cumque caneret psalter (ait scriptura) facta est super eum manus Domini, & ait. Hec dicit Dominus: nihil ergo aliud fuit, fieri super Eliseum manum Domini, nisi Deum loqui ad illum, nam ideo statim ipse dicere potuit. Hec dicit Dominus, & simili modo ideo antea ignorabat, quid diceret, quia Dominus ei non loquebatur.* Et similiter 1. Reg. 16. cum esset Samuel missus à Deo ad vngendum in regem aliquem ex filijs Isai, antequam Deus de aliquo loquutus esset, interrogauit de Eliab, *Num coram Domino est Christus eius?* coniectans fortè ex vultu, & statura eius illū esse à Deo electū, & ideo dixit illi Deus, *Ne respicias vultum eius, neque altitudinem stature eius, &c.* ac subinde de cæteris intellexit, non fuisse electos, quia nihil de illis à Deo audiuit, donec dauidè dixit illi Deus, *surgere, vnge eum, ipse est enim.* Et idem obseruari potest in cæteris Scripturæ locis. Denique cognitio prophetica nititur essentialiter in testificatione diuina, iuxta illud 2. Petr. 1. *Non voluntate humana allata est aliquando prophetia sed Spiritu Sancto inspirati loquuti sunt sancti Dei homines,* & illud Paul. ad Heb. 1. *Olim Deus loquens Patribus in Prophetis.* Et ipsimet Prophetæ sæpe id testantur, & in hoc distinguunt veros à falsis Prophetis, vt patet Ierem. 23. 26. &c. ergo si Deus non loquitur ad Prophetam de omnibus rebus occultis, propter vnus, vel alterius reuelationem non potest in illo permanere habitualis cognitio omnium rerum occultarum, ita vt in potestate illius sit, illas cognoscere, vel de omnibus prophetare.

Dico quartò. Non est certum, principium assentiendi, & iudicandi esse veram rem conceptam per reuelationem prophetica, non esse aliquod habituale lumen, sed potius est probabile, aliquando saltem esse lumen permanens, vel præexistens ante reuelationem prophetica, vel in illa infusum. Et in primis quòd non sit certum, hoc lumen non esse habituale, probatur, quia ex ignorantia, quam Prophetæ habebat de his rebus occultis, de quibus non habebant reuelationem, non colligitur, non habuisse lumen habituale de se sufficiens ad assentiendum, & iudicandum de illis, si reuelarentur; sed ad summum probant, non habuisse, species illarum rerum, vel non habuisse medium sufficienter propositum, quo de illis possent iudicium ferre, nullum autem est aliud principium, ex quo possit colligi, caruisse etiam habituali lumine sufficiente ad tale iudicium ferendum, si diuina locutio, seu reuelatio proponeretur. Explicatur à simili, nam in lege veteri, aut naturæ fideles ignorabant communiter mysterium Trinitatis, quia illis non erat reuelatum, neque propositum, & nihilominus habebant habituale lumen fidei de se sufficiens ad cognoscendum, & credendum illud mysterium, si sufficienter proponeretur; ergo ex ignorantia, vel carentia reuelationis non recte infertur carentia habitualis luminis. Et nunc paruulus baptizatus educatus in syluis perueniens ad vsum rationis carebit notitia actuali, & cognitione fidei, & nihilominus retinebit habitum fidei; ergo ex sola ignorantia non recte colligitur carentia habitualis luminis.

Et confirmatur hæc pars, probando alteram de probabilitate huius luminis. Nam cum omnes Doctores catholici fateantur, assensum propheticum esse certum, dubitant tamen, an sit euidens, vel obscurus, & quidam affirmant, esse euidens, alij esse obscurum. Ego vero vtriusque generis esse posse prophetica reuelationem sentio: & quibusdam personis, vel de quibusdam rebus fieri reuelationem cum euidencia veritatis reuelatæ; in alijs vero fieri sine euidencia veritatis cum sufficienti propositione ad certum assensum. Censeoq; hæc duo genera prophetiæ esse inter se specie distincta, & illam, quæ est eui-

dens, esse etiam specie distinctam à cognitione fidei infusæ: alteram vero, quæ est obscura, non differre specie à fide, sed in materia, vel in modo accidentario reuelationis. Quæ nunc suppono, & probationem in proprium tractatum de fide remitto. Iam ergo probatur intentum quia si Prophetæ non cognoscit euidenter rem sibi reuelatam, non indiget alio lumine ad assentiendum, nisi lumine fidei; at hoc lumen habituale est, sed est probabile illam cognitionem sæpe esse obscurā, & eius assensum non esse specie diuersum à fidei actui, ergo etiam est probabile, lumē illud, quo Prophetæ vtitur, habituale esse, ac permanēs, solumque indigere actuali motione gratiæ auxiliantis, & reuelationis gratis datæ per infusionem, vel compositionem, aut aliam similem motionem specierum intelligibilem, per quam res sufficienter proponatur, tanquam à Deo testificata. Vt v. g. cum Deus dixit Abraham, *Suspice cælum, & numerā stellas si potes sic erit seminum tuum.* Valde probabile est, illam fuisse obcuram, licet prophetica reuelationem, cui Abraham præbuit assensum per habituale lumen fidei, quod iam habebat cum actuali auxilio, & reuelatione. Et ita hoc lumen communiter supponebatur in Prophetis ante actuale reuelationem, posset verò primò infundi, si homini non habenti fidem, talis fieret reuelatio, quæ ad assentiendum efficaciter induceretur, & tunc transacta reuelatione actuali lumen permaneret, quia de se est habitus permanens, vt constat. Neque contra hoc obstat, quod Prophetia sit gratia actualis, quia illud lumen, vt permanens, sine actuali reuelatione non habet rationem prophetiæ, nec per se ordinatur ad aliorum vtilitatem, vt magis statim explicabimus.

At verò si prophetia fiat per reuelationem, & cognitionem euidens, vel quoties ita sit, tunc cessat ratio facta, quia talis cognitio non fit per lumen fidei, & tunc probabilissimum est, verumq; esse existimo, ad talem assensum, & cognitionem non infundi habituale lumen, quod transacta reuelatione, & cognitione actuali per modum habitus permaneat. Hoc non potest efficaciter probari ex Scriptura, & Patribus, tum propter dicta, quia ex Scriptura, & Patribus solum probatur, Prophetas non accipere cognitionem aliarum rerum, præterquam earum, quæ actualiter eis reuelantur, quod vero illarum rerum, de quibus semel illuminantur, non retineant lumē per modum habitus, nullibi in Scriptura, vel Patribus, quod ego sciam, legitur; tum etiam quia Scriptura, & Patres eodem modo loquuntur de Prophetis, siue obscuram, siue euidens notitiam recipient. Neque etiam ratione conuinci potest, quia non repugnat, tale lumen esse euidens, & esse permanens, licet non sit lumen gloriæ, sicut est lumen scientiæ infusæ abstractiue. Nihilominus sententia communis probabilior est, & ratio eius reddi potest ex differentia inter vtrumque genus prophetiæ, quia quando est obscura, in substantia est cognitio fidei, & ideo lumen à quo procedit, est habituale, non quia hoc per se sit necessarium ad prophetica cognitionem ex generali ratione sua, sed quia alioqui lumen illud de se tale est, & essentialiter pertinet ad ordinem gratiæ gratum facientis. At vero quando cognitio Prophetæ est euidens, non est à lumine fidei, nec ab aliquo habitu, qui per se pertineat ad ordinem gratiæ gratum facientis, & ideo non fit per aliquod principium creatum permanens per modum habitus, quia solum datur ad aliorum vtilitatem, & ideo tantum datur in ea occasione, & opportunitate, in qua ad huiusmodi finem illius vsus necessarius est. Vnde quia ille vsus non est ordinarius, sed raro, & iuxta dispositionem diuinæ providentiæ confertur, ideo congruentius est, vt ad illum habituale lumen non infundatur.

Accedit, quod tale lumen esset quædam scientia per se infusæ: hæc autem secundum ordinariam legem non

28. Lumen ad assentiendum, esse ali- quid permanens probabile est.

29. Confirmatur.

Euidens & obscurus est propheticus assensus.

30. Habitua- le lumen non infunditur ad euidens assensum propheticum.

31. Explicatur & roboratur.

non infunditur permanenter viatoribus, sed ad summum in quodam raptu, vel actuali mentis eleuatione, quod etiam est vtilius ad ostendendam gratiam Dei, & conservandam hominis vilitatem. Ac denique Deus non infundit scientiam ex parte luminis, nisi etiam infundat species, & vsum talis luminis homini concedat, sicut in scientia Christi videmus, quia opera Dei perfecta sunt, & vtilia. Cum ergo Deus non concedat Prophetæ permanenter reliqua requisita ad vsum illius luminis, vt declaratum est, credendum est, neque ipsum lumen permanenter tribuere. Statim vero occurrebat tractandum, an illud lumen actuale, quod in actu prophetiæ cognitionis confertur sit aliquid creatum distinctum ab ipso actu, quo Prophetæ videtur clare rem sibi reuelatam: vel sit tantum speciale auxilium Dei, seu ipsemet actus, vt ab ipsa virtute Dei immediate procedens. Itē si est aliquid creatum distinctum ab actu, an sit transiens cum actu ex natura sua, vel solum quia Deus non vult amplius illud conferuare. Sed hæc dubia eiusdem rationis sunt cum similibus, quæ de aliquibus motibus gratiæ sanctificantis infra tractanda sunt, & ideo illa nunc omitimus: nam si in prophetia aliquid habent speciale, ad proprium tractatum de fide, & prophetia spectat.

32. Ultimo dicendum est, post acceptam reuelationē prophetiæ, & transactam actualem cognitionē, & iudicium de illa, manere in Prophetæ aliquid per modum habitus, quo possit eandem rem cognoscere, eiq; assentire cum voluerit. Hoc ostendit experientia, nam Prophetæ recordabantur eorum, quæ prophetauerant, & postquam ea verbo prædicauerant, poterant ea scribere. Imo interdum priusquam verbis illa proferrent, eorum reuelationem accipiebant, & post aliquod tempus illa enunciabant. Vt v.g. cum Genes. 59. dixit Iacob filiis suis, *Congregamini, vt annuntietem, quæ ventura sunt vobis in diebus novissimis.* Certe est valde verisimile iam antea habuisse cognitā, quæ postea illis prædixit. Et i. Reg. 9. expresse dicitur de Samuele. *Dominus autem reuelauerat auriculam Samuelis antequam diem, quam veniret Saul, dicens, hac ipsa hora, quæ nunc est, eras mittam virum ad te, &c.* & quia his verbis non reuelauerat ei personam in particulari, de altera die addidit. *Cumque appexisset Samuel Saullem, Dominus dixit ei, ecce vir, quem dixeram tibi.* Retinebat ergo Samuel in memoria reuelationem sibi factam, & ideo præuenit interrogationem Saul, dicens. *Omnia, quæ sunt in corde tuo indicabo tibi, vsque ad illud. Et cuius erunt optima quæq; Israel? nomne tibi, & domui Patris tui?* Et postea dixit. *Eccē quod remansit, pone ante te, & comede, quia de industria seruatum est tibi.* Ostendens, ex præcedenti reuelatione iam antea operatum fuisse, & postea indicauit ei verbum Domini, quod antea audierat, & mente, ac fide retinebat. Et similiter 3. Reg. 14. Ahias Prophetæ prius edoctus est à Domino, quam ad illū accederet vxor Ieroboam, & postea illi futura prædixit. Non est ergo dubium, quin reuelationes prophetiæ non sint ita transientes, quin aliquo modo in Prophetæ durent, & transacto actu permaneant, tum quoad memoriam verborum, vel signorum, quæ Prophetæ vidit, vel audiuit, tum quoad intelligentiam significationis eorum, tum denique quoad fidem, vel assensionem veritatum sibi reuelatarum.

33. Dices, assertionem hanc repugnare superioribus, quia non potest prophetia permanere quoad hæc omnia in mente Prophetæ sine aliqua forma in illo relicta per modum habitus, & consequenter prophetia non erit tantum motio transiens, vt dictum est. Respondetur, sicut visio, vel auditio est aliquid actuale, quod non manet per modum habitus, & nihilominus relinquit aliquid in memoria, quo recordamur vidisse, vel audisse, & hæc memoria esse potest ratio, seu medium credendi, vel assentiendi rem esse, aut fuisse, vel futuram esse talem, qualem illam vidimus, vel audi-

Pars I.

uimus. Ita propria gratia prophetiæ, cum in actuali reuelatione, ac locutione ex parte Dei, & auditione ex parte hominis consistat, non habet esse permanēs per modum habitus, sed cessat eo ipso, quod cessat illa visio, vel auditio, quam tempore prophetiæ homo percipiebat, & nihilominus potest inde manere in mente aliquid per modum actus primi, ac subinde per modum habitus, quo Prophetæ postea recordatur reuelationis sibi factæ. Vt autē intelligatur, quid illud sit, tria illa distinguenda sunt, scilicet, memoria signorum, aut verborum, itemq; memoria significationis eorum, & firmus assensus veritatis reuelatæ. Hæc enim distincta sunt: nam in primis sicut potest quis videre res, significatas, vel audire verba, & non intelligere, quid significant, sicut accidit Pharaoni Genes. 41. & alijs Regibus Daniel 2. 4. & 5. & postea recordabantur signorum sine intelligentia: ita licet in ipsa visione data esset intelligentia signorum, posset postea manere memoria materialium signorum, & non significationis eorum: in Prophetis autem vtrumq; in memoria permanet, vt ex assensu facile probatur. Nam in Prophetæ manet memoria reuelationis sibi factæ, quæ ad cognoscendam, & credendam veritatem sibi reuelatam sufficiat, vt probatum est: ad hoc autem necesse est recordari non tantum materialium signorum, sed etiam significationis eorum: nam per hanc significationem, & cognitionem eius mente concipitur veritas, quæ credenda est: ergo hæc tria manent in memoria Prophetæ.

Primum ergo, scilicet memoria signorum, manet per species impressas relictas in mente ex vi signorū, aut verborum præcedentium, quæ species vim habent repræsentandi illa signa non tantum materialiter, vt res sunt, sed etiam formaliter, vt signa sunt, & ideo per easdem species permanet secundum, scilicet memoria rerum per talia signa repræsentatarum: sicut enim ego audiens verba alterius ænigmatica, & interpretationem eorum ab ipso mihi traditam, postea recordor non tantum verborum materialium, sed etiam significationis eorum. Vel sicut Apostoli audientes parabolam à Christo, & significationem eius ab ipso declaratam, vtrumq; memoria retinebāt, ita Prophetæ v.g. Daniel cap. 7. vidit quatuor bestias, &c. & postea significationem, & interpretationem audiuit. *Hæc sunt quatuor regna, &c.* ita postea tam bestiarum formas, & numerum, quam interpretationem, & significationem eorum recordabatur, nimirum, per species impressas ab illis imaginibus, quas viderat, & à verbis, quæ audierat, quæ species supposita priori ostensione naturaliter fieri poterant, quia imagines illæ sensibiles, licet modo supernaturali essent formatae, naturalis ordinis erant, & poterant sui speciem relinquere, & idem est de quocunq; mentis conceptu quoad illam primam apprehensionem, seu representationem.

At vero tertium, quod est iudicium, & assensus de veritate signorum in tali significatione, & quod perinde est, de veritate talis rei reuelatæ per talia signa in tali significatione sumpta, hoc, inquam, tertium necesse est fieri vi alicuius luminis intellectualis permanentis in Prophetæ, vt per se manifestum est. Et quidem si cognitio prophetica à principio fuit obscura, consequenter etiam fuit in virtute luminis fidei, vt dixi, & ita facile intelligitur, per quod lumen postea Prophetæ eidem reuelationi fidem habeat, nimirum per efficaciam eiusdem luminis fidei. Sicut Iſaias v.g. qui per reuelationē prophetiā prius credidit Christum nasciturum ex Virgine, postea toto suæ vitæ tempore per eandem fidē credidit, prædicauit, ac scripsit. Si vero illa reuelatio, & cognitio in eo momento, in quo facta est, fuit evidens in seipsa, & in suo ordine, postea non potest esse ita evidens, quia non causatur ab eisdem signis, vel effectibus euidenter cognitis, sed fit medijs quibusdam speciebus abstractiue, & imperfecte repræsentantibus priora signa, & eorum effectus.

34. Memoria signorum materialis, & formalis manet.

35. Iudicium de signorū veritate fit vi luminis intellectualis in Prophetæ permanentis.

33. Obiectio.

Solutio.

I 2

effectus. Sicut si Paulus vidit diuinam essentiam in raptu, licet postea retinuerit aliquam memoriã eorum, quæ viderat, & illa vera esse iudicaret, non tamen poterat hoc iudicium esse ita evidens, sicut fuit prior visio: & nos cum recordamur aliquid oculis vidisse, non habemus tam evidentem cognitionem rei visæ, sicut in eius præsentia. Et hinc fit, hæc cognitionem non manere in Propheta ex vi eiusdem luminis evidenti, quod prius fortasse habuit, quia ille actus, quem postea habet, est longe alterius rationis, & speciei. Et hinc confirmatur quod supra dicebamus, illud lumen quando est evidens, non esse permanens: sicut Paulus post raptum non assentebatur rebus, quas viderat per lumen gloriæ, sed per aliud inferius principium. Ita ergo est in prophetis quoad hoc genus prophetiæ. Si autem quæretur à quo principio fit ille actus ex parte luminis intellectus, respōdeo duobus modis haberi posse. Primo ab ipso naturali lumine intellectus adiuto memoria prioris evidenti cognitionis, & inde eliciente quasi assensum theologicum virtute huius syllogismi: quod Deus semel reuelat, semper ita est, vel futurum est, sicut cognitum fuit per evidentem reuelationem, sed hoc mihi reuelatum fuit: ergo ita est, vel ita futurum est. Secundo potest ille assensus esse postea assensus fidei, quia iam est obscurus, & potest immediate inniti auctoritate Dei attestantis eo tempore, aut modo, quo non est evidens eius attestatio. Atq; hæc nunc de hac gratia sufficiant.

Christi supra
art. 2. diffi-
cult. 2. num. 162.

36.
Discretio spi-
rituum de-
claratur 1.
modo à D.
Thom.

Septima gratia gratis data ponitur à Paulo discretio spirituum, quæ duobus præcipue modis exponitur. Primus est, ut hæc sit cognitio cogitationum cordium. Ita exponit D. Thom. 1. 2. dicta q. 111. art. 4. dicit enim hanc gratiam, & præcedentem ordinari ad confirmationem doctrinæ dei, Manifestando ea, quæ solius Dei est scire. Et hæc (inquit) sunt contingentia futura, & quantum ad hoc ponitur discretio spirituum. Potest hæc sententia suaderi, quia hæc cognitio sine dubio est ex gratia, quæ aliquibus communicatur, & non propter sanctificationem eorum, quia ad hoc per se non confert: ergo ad utilitatem aliorum: est ergo gratis data. Et optime, & ætatis proprie significatur illis verbis, Discretio spirituum, quia nomine spirituum, significari solent in Scriptura interni motus animi, iuxta illud Probat spiritus, an ex Deo sint, 1. Ioann. 4. nullo autem modo melius discernuntur spiritus, quam ipsos internos cordis motus cognoscendo. Obijci vero potest, quia hoc modo discretio spirituum sub prophetia comprehenditur, ut ex generali ratione prophetiæ supra data constat, & omnes communiter docent. Respondetur autem, sicut gratia sanitarum distinguitur ab operatione virtutum ob specialem considerationem, etiam si alias sub generali ratione gratiæ miraculorum comprehendere possit: ita hic licet reuelatio cogitationum cordis possit comprehendere sub generali appellatione prophetiæ, nihilominus per antonomasiam prophetiam dictam esse de cognitione futurorum, nam hæc solet communi usu maxime significari nomine prophetiæ, & specialiter positam esse discretionem spirituum, quia magnam vim habet ad commouendum hominem, & ad persuadendum illi si occulta cordis eius in confirmationem doctrinæ ipsi reuelentur, vt 1. Cor. 14. idem Paulus (quamvis alia de re agens) significauit.

37.
Notatur dis-
crimen inter
discretionem
spirituum &
prophetiam.

Hæc ergo interpretatione supposita, licet hæc gratia dicto modo sit distincta à præcedenti, multum cū illa conuenit, & iuxta ea, quæ diximus, explicanda est. Solum est notandum discrimen, quia prophetia de futuris contingentibus, vel non est evidens, vel ad summum potest esse evidens in testificante, iuxta præbiliolem sententiam. Hæc autem discretio spirituum, quæ per cognitionem internarum cognitionū datur, potest esse certa non solum per reuelationem obscuram, neq; solum evidens in attestante, sed etiā

per claram inquisitionem cognitionum cordium, quæ reuelantur. Nam cum illæ cogitationes sint iam existentes in seipsis, solumq; sunt occultæ, vel ex defectu principiorum cognoscendi, specierum scilicet, & luminis, vel in nobis ex dependentia cognitionis nostræ à phantasmatis, potest facile hæc impotentia suppleri per infusionem specierum, & luminis, vel per auxilium Spiritus Sancti, quo intellectus hominis, etiam coniunctus, eleuetur ad intellectualiter operandum sine dependentia à phantasmatis: hoc enim facile posse à Deo fieri, tanquam manifestum suppono. Vnde etiam si, ut hæc cognitio hoc modo communicata facile possit infundi per modum habitus, quia non pendet ex locutione, & testificatione (sa habitus, si diuina actuali, sed ex speciebus, & lumine, quæ postulent concursum, & auxilium connaturale ad operandum circa talia obiecta sine dependentia à phantasmatis: hæc autem principia facile possunt communicari à Deo per modum habitus, sicut data sunt animæ Christi Domini per scientiam infusam. Atq; hoc modo de aliquibus sanctis refertur, habuisse virtutem habituales cognoscendi aliorum cogitationes pro arbitratu suo, vel quod maius est, ad intendendum, an anima alterius sit in statu gratiæ, vel culpæ, quæ profecto si datur, maior discretio spirituum est, quā sit in cognitione cogitationum. Sed hæc, quæ ad factum pertinent, incerta sunt, & fortasse probabilius est, nemini extra Christum datam esse hanc gratiam per modum habitus, licet aliquibus tam frequenter data fuerit, ut quasi in habitu illam habuisse videretur, sed re vera non videtur fuisse absolute in eorum potestate, quia nec est verisimile potuisse videre omnes omnium cogitationes, nec etiam aliquas suo arbitrio sine villo præiudicio recurri ad Deum per orationem, vel mentis eleuationem, quasi expectando ab ipso illam cognitionem, quæ ad eius gloriam, & aliorum utilitatem magis expedit.

Altera explicatio huius gratiæ est, ut sit peculiare donum Spiritus Sancti ad discernendum inter varios motus, à quo spiritus proueniunt, malone, an bono, quando vel ad mores, vel ad doctrinam excitantur, siue interius, & inuisibiliter, siue exterius per homines docentes, aut consulentes, vel per Angelos sensibilibiter loquentes, vel apparentes. Ita exponit hanc gratiam Chrys. dicta hom. 29. dicens. Quid est discretio spirituum? Nescire quis sit spiritualis, & quis non spiritualis, & quis impostor. Et sequuntur Theophyl. Theodor. & Occumen. & idem habent commentaria Hieronymi, & Ambrosij. Item Glossa ordinariæ & interlineal. & Anselmus, & D. Thomas ibi, & Salmer. disp. 20. in illam epistolam. Et sane hic videtur sensus ad litteram à Paulo intentus. Quia hæc etiam gratia valde necessaria est Ecclesiæ Dei, nam ut Anselmus dixit, Discretio difficillima est, quia nimirum Angelus malus transfiguratur se in Angelum lucis, & ideo discerni non potest, sine dono Spiritus Sancti, ut idem Anselmus ait.

Nihilominus tamen advertere oportet, duobus modis posse hanc discretionem fieri, vno modo per humanam, vel potius Christianam prudentiā, vten do regulis ab Ecclesiā traditis, vel probatis ad discernendos malos spiritus à bonis. Nam si hoc non caderet sub diligentiam humanam, non moneret Paulus, Omnia probate, & quod bonum est, tenete, ab omni specie mala abstinete vos. Et Ioann. 1. canonic. capit. quarto Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, an ex Deo sint. Hæc autem probatio, & discretio, ut dixit etiam Anselmus, non est difficilis, quando doctrina, consilium, vel internus impulsus discordat à communi, & orthodoxa regula fidei, & morum. Nam hæc regula quoad doctrinam est Ecclesiā Catholica, vel Scriptura sacra, ut ab Ecclesiā recepta, & intellecta, vel traditio Apostolica eodem modo ab Ecclesiā probata: in moribus vero est, vel eadem fidei doctrina, vel recta ratio, quæ à Catholica fide non discordat. Vnde quando

Discretio
hæc potest esse
sa habitus, si
diuina actuali, sed
ex speciebus, &
lumine, quæ postu-
lent concursum, &
auxilium connaturale
ad operandum
circa talia obiecta
sine dependentia
à phantasmatis:
hæc autem principia
facile possunt
communicari à Deo
per modum habitus,
sicut data sunt
animæ Christi
Domini per scientiam
infusam. Atq; hoc
modo de aliquibus
sanctis refertur,
habuisse virtutem
habituales cognoscendi
aliorum cogitationes
pro arbitratu suo,
vel quod maius est,
ad intendendum,
an anima alterius
sit in statu gratiæ,
vel culpæ, quæ
profecto si datur,
maior discretio
spirituum est, quā
sit in cognitione
cogitationum. Sed
hæc, quæ ad factum
pertinent, incerta
sunt, & fortasse
probabilius est,
nemini extra Christum
datam esse hanc
gratiam per modum
habituum, licet
aliquibus tam
frequenter data
fuerit, ut quasi
in habitu illam
habuisse videretur,
sed re vera non
videtur fuisse
absolute in eorum
potestate, quia
nec est verisimile
potuisse videre
omnes omnium
cogitationes, nec
etiam aliquas
suo arbitrio
sine villo præiudicio
recurri ad Deum
per orationem,
vel mentis
eleuationem,
quasi expectando
ab ipso illam
cognitionem, quæ
ad eius gloriam,
& aliorum
utilitatem magis
expedit.

38.
Modus secun-
dus explicatur
di.

39.
Christianā
prudentiā
posse haberi
hanc discretio-

quando per hanc regulam potest verus Doctor à se-
ductore, vel bonus spiritus, aut impulsus à malo dis-
cerni, illa sufficit, nec tunc est necessaria specialis gra-
tia gratis data, sed fides cum auxilio gratiæ gratum
faciens sufficit, quod auxilium erit necessarium ma-
ius, aut minus iuxta maiorem, vel minorem graui-
tatem temptationis, aut periculi, considerata etiã con-
ditione personæ, alijsq; circumstantijs.

40. At vero quando spiritus non discordat manifeste
à regula fidei, & rectæ rationis, sed res est anceps, &
involuta, tunc habet locum, quod prius dixit Ansel.
discretionem hanc esse difficillimam: nihilominus
tamen tunc etiam est diligentia adhibenda ex parte
hominis, ut probe spiritus, & motiones internas,
vel consilia externa, an ex Deo sint. Neque expe-
ctanda semper est specialis gratia gratis data, hanc
enim non promittit Deus omnibus, nec semper illam
præbet, sed quibus, & quando vult: & nihilominus
omnes possunt cum morali, & practica certitudine
prudenter judicare, & discernere inter hos spiri-
tus. Neque Deus ad hoc negat auxilium sufficiens, si
homo cum diuina gratia, quod in se est, faciat, & id-
eo ad discernendum inter hos spiritus, non solum

Vide quos re-
fert Lorin. i.
Joann. 5. in
prin. & qua-
litate ad
Solim. eodẽ
loco.

41. Alio igitur modo fieri potest hæc discretio per spe-
cialem instinctum, & motionem Spiritus Sancti, &
hæc est propria gratia gratis data, de qua Paulus lo-
quitur, quæ non omnibus datur, sed solet dari ali-
um gratia, quibus spiritualibus, & sanctis viris ad discernen-
dum spiritus, non solum in se ipsis, sed etiam in alijs,
ad communem Ecclesiæ utilitatem, & eos, qui hanc
gratiam habent, videtur vocare Paulus spirituales
viros, 1. Corinthiorum 14. cum ait. Si quis videtur
Propheta esse, aut spiritualis, cognoscat, quæ scribo vobis, quia
Domini sunt mandata. Constat ergo hæc gratia in pec-
culiari motione Spiritus Sancti ad discernendum per
iudicium rationis rectum inter spiritum bonum, &
malum. De hoc autem iudicio multa queri possunt,
quæ ad huius gratiæ intelligentiam videri possunt
necessaria, ea tamen breuiter percurram. Primo in-
quiri potest, quæ sit propria materia huius gratiæ,
quidve nomine spirituum significetur. Ad priorem
partem respondeo, materiam huius gratiæ esse om-
nem humanæ mentis excitationem, impulsam, aut
motionem inducentem ad aliquid credendum, vel
agendum, quod in specie ita apparet verum, ut sit in-
certum, vel tale apparet bonum, ut occultum sit, vel
dubium, an sit vere bonum, vel tantum apparens,
vel si constet esse verum, an ad aliquam salutatem
ordinetur, vel denique si sit indifferens, an ad aliquid
turpe viam sternat. Nam si materia inspirationis, aut
motionis sit clara, vel in salutate contraria fidei, vel
in turpitudine rationi, aut fidei contraria: non ha-
bet locum propria gratia discretionis spirituum, quia
per regulas certas, & notas potest iudicari. Opor-
tet ergo, ut materia sit occulta, & dubia, sub qua
comprehenduntur priuata reuelationes, apparitio-
nes, aut visiones sensibiles, vel imaginariæ, & nouæ
doctrinæ, præsertim occulte traditæ. Item internæ
motiones, & inspirationes, quæ ad aliquid extraor-
dinarium, vel superstitiosum sub specie religionis
incitant, vel ad aliquid supra vires hominis sub fidu-
cia alicuius miraculi, vel extraordinarij auxilij, vel
ad aliquam mutationem à bono, & perfecto statu
sub specie maioris perfectionis, vel è contrario mo-
uentes sub specie boni, & pietatis ad aliquid impedi-
ens perfectionem, & similia, quæ quotidie hominib;

De iudicio
discernendi
prima qua-
stio, eiusque
responsio.

Parte I.

probis, & Deo seruientibus eueniunt, & in eis discer-
nendis anxij sunt. Quia & bono spiritu, diuino scilicet,
vel Angelico, vel immediate, vel homine aliquo
intercedente, vel à malo spiritu demonis per se et-
iam, vel per mundum, & prauos homines loquen-
te provenire possunt. Et isti sunt spiritus, inter quos
hæc gratia discernit, iudicando inter verum Ange-
lum lucis, & Sathanam, qui se in eam transfigurat, &
per iudicium discernendo, à quo horum spirituum
motio, reuelatio, impulsus, vel alia similis inspiratio
procedat. Hæc ergo est materia, & hoc huius gratiæ
munus.

Secundo inquiri potest, quale sit hoc iudicium, 42.
per quod hæc discretio fit, id est, an sit omnino cui-
dens, vel obscurum? certum, vel incertum, fallibile,
vel infallibile? Et quidem non videtur esse euident,
quia nec habetur per euidentiam rei in se, seu in cau-
sa, quia per hanc euidentiam non conceditur clara
visio illius spiritus, à quo talis effectus procedit, siue
bonus, siue malus sit, ut est per se manifestum: nec et-
iam per euidentiam ab effectu, vel ab aliquo signo,
quia supponimus, talem esse effectum, ut causa sit oc-
cultæ: nam si ex signis, vel effectibus posset euidenter
cognosci, non esset ad tale iudicium specialis gratia
gratis data necessaria. Vnde etiam constat, talem eu-
identiam non esse naturalem, at vero neq; superna-
turalis est, quia esset per scientiam infusam: hæc au-
tem secundum ordinariam prouidentiam homini-
bus viatoribus non communicatur: non est ergo il-
lud iudicium euident. Vnde consequenter fieri vide-
tur non esse certum, quia alias esset assensus fidei, cui
proprium est, esse certum, & obscurum, non videtur
autem esse assensus fidei, quia vel esset assensus fidei
Catholicæ, vel quidam assensus Propheticus, neutrum
autem dici potest cum probabilitate. Videtur ergo
concludi, esse assensum obscurum, & incertum, ac
subinde fallibilem, quod videtur etiam inconueni-
ens, tum quia non est consentaneum infallibili veri-
tati, & auctoritati Spiritus Sancti mouentis homi-
nem ad hoc iudicium, tum etiam quia tale iudicium
esset coniecturale, hoc autem sine speciali gratia po-
test humano discursu comparari.

In hoc puncto dico breuiter, hoc iudicium non ef-
se euident, ut rationes factæ probant. Deinde assero
illud iudicium non esse formaliter, & proprie certum
ex motiuo, seu ratione assentiendi, quando autem in
re ipsa est ex motione Spiritus Sancti, esse certum ma-
terialiter, vel potius infallibile ex materiali obiecto,
& directione Spiritus Sancti. Probatur, & declara-
tur hoc ex quadam doctrina D. Thomæ 2. 2. quæstio.
171. artic. 5. ubi ait, Prophetas quædam cognoscere
per expressam reuelationem, & tunc recipere veram
gratiam prophetiæ: de cuius ratione est, ut nitatur
in diuina veritate, & auctoritate: alia vero cognos-
cere per instinctum diuinum sine expressa reuelatio-
ne. In priori ergo cognitione (ut idem Sanctus docet)
certissimus est Propheta de veritate reuelata, quia
certissime cognoscit Deum esse, qui reuelat, & testifi-
catur: in posteriori autem non est ita certus, quia nõ
est certus, Spiritum Sanctum esse, qui illum instigat
& dirigit: quia ille instinctus est quid imperfectum
in genere prophetiæ, & solum est à Deo effectiue, non
obiectiue, & ita non certo cognoscit Propheta Deum
esse, qui instigat. Vnde fit, ut nec de rebus iudicium
certum proferat, nec infallibile, quia interdum in his
decipi contingit, teste Gregor. hom. 1. in Ezechiel. &
Richard. Vict. 2. p. cap. 33. in Cantic. Hanc ergo do-
ctrinam in præsentia applico, quia hæc discretio spiri-
tuum non pertinet ad expressam prophetiam, ut p-
bat obiectio facta: ergo ad instinctum quandam Spi-
ritus Sancti, qui non cognoscitur cum certitudine à
recipiente, quia non fit illi reuelatio expressa, quod
Spiritus Sanctus sit, qui mouet: alioqui iam esset ex-
pressa reuelatio, & prophetia, quod non ita esse pa-
tet, quia qui discernit hoc modo spiritus, neq; fide
certa

43. Duplici com-
pulsione quæ
soluitur.

I 3

certa credit, Deum esse, qui ipsum mouet ad ita iudicandum, nec illud proponit alteri, vt de fide credendum. Hoc ergo modo dicimus, illud iudicium non esse formaliter certum, quia ex parte obiecti, & rationis assentiendi non nititur in Dei testimonio, nec in alio medio infallibili, sed in coniecturis, & regulis prudenter applicatis ad talem materiam cum talibus circumstantiis.

44. *Confirmatio tam*, nunquam fit discretio spirituum sine discursu ex generalibus principijs fidei applicatis magna diligentia, & circumspicione omnium circumstantiarum, simul etiam inuocata Spiritus Sancti directione, & impulsu, vt constat ex vfu, & ex his, quae de hac probatione spirituum viri experti, & eruditi tradiderunt: ergo lignum est, non fieri hanc discretionem per reuelationem expressam, sed per instinctum, interueniente ex parte medij, & rationis assentiendi cognitione, & iudicio ex effectibus, signis, & alijs coniecturis: ergo tale iudicium ex vi sui formalis obiecti nunquam vocatur, & infallibile. In hoc vero aliqui constituunt discrimen inter eum, qui de se, vel de alio iudicat. Nam discretio spirituum minus certa est in iudicio ferendo de his, quae in alio fiunt, quam de his, quae aliquis in se experitur, quando alioqui lumē, & ars, seu peritia discernentis spiritus est eadem, vel aequalis. Ita notat Gerson. i. p. tract. de Probat. Spirit. Alphab. 17. liter. R. & S. quia nemo certo cognoscit in alio infallibili certitudine illa, quae in se ipso potest per experimentalem notitiam deprehendere. Vnde infert, posse aliquem certum iudicium ferre probando proprium spiritum, quando per inspirationem intimam, & internum saporem, ac spirituales dulcedinem, vel illustrationem a montibus aeternis effugantur tenebrae omnis dubietatis. Non tamen posse ita experiri motionem alterius, & ideo neque posse per infallibile iudicium probare spiritum in alio. Sed requiritur, ait, donum Spiritus Sancti, quod Apostolus nominauit discretionem spirituum. Existimo tamen verum esse intelligendum de quadam morali certitudine, seu infallibilitate, quae ceteris paribus, est maior per propriam experientiam in se ipso, quam in alio. Aduerto tamen, affectum ad res proprias posse aliquo modo flectere, vel inclinare intellectum ad vnā partem, & ex hac parte regulariter securus probari spiritus per alium, quam per se ipsum.

45. *Quid sit materialiter certum*, addidi vero, hoc iudicium, quando est ex motione gratiae, esse infallibile materialiter (vt sic dicam) quia Spiritus Sanctus non mouet speciali instinctu, nisi ad id, quod in re verum est, aut bonum, vel melius, aut magis homini conueniens secundum ordinem providentiae suae, & ideo quoties in re ipsa discretio fit per gratiam gratis datam, iudicium ex parte principij mouentis est infallibile, ac subinde materialiter certum: quamuis ipsum hominem nunquam reddat simpliciter certum, quia nunquam omni certitudine affequitur, vel cognoscit, iudicium illud esse ex directione, & motione Spiritus Sancti. Atque ita non est contra veritatem, aut auctoritatem Spiritus Sancti, quod iudicium procedens ex gratuita motione illius secundum se, ac ex formali motu o spectatum infallibile non sit: quia ille assensus ita formaliter spectatus, non nititur in auctoritate Spiritus Sancti, sed in alijs motiuis, & coniecturis, quas ex parte potentiae suauat instinctus Spiritus Sancti, & tunc satis est, quod ex ea parte assensus sit in re ipsa infallibilis, quia si ex tali motione procedat, nunquam potest esse falsus. Et in hoc differt hic assensus ab illo, qui per solum discursum, & coniecturas comparari potest. Præterquā quod ipsa directio, & instinctus Spiritus Sancti efficit maiorem certitudinem moralem, vel faciendū, vt signa, & indicia plura, & maiora occurrant, vel vt melius, & modo magis congruenti ad inducendum intellectum confiderentur.

46. Ex quibus etiam facile intelligitur non communi-

cari hanc gratiam per modum habitus, quia licet habitus habituale, & scientia, vel experientia multum possint ad hanc discretionem conferre, non erit ex peculiari gratia gratis data, nec participabit inde certitudinem aliquam, vel infallibilitatem, nisi actualis motio Spiritus Sancti intercedat, vt ex dictis satis declaratum est. Vnde etiam colligi facile potest, hanc gratiam regulariter non tribui malis, imo nec quibuscunque mediocriter bonis, sed viris spiritualibus ac sanctis, quoniam Spiritus Sanctus, qui suauiter omnia disponit, non præbet hanc gratiam, nisi his, qui possint per aliquam experientiam spiritualium rerū de qualitate spiritus coniecturam facere. Quamuis autem hoc regulare sit, interdum potest Spiritus Sanctus ad ostensionem potentiae, & gratiae suae donum hoc etiam peccatori homini conferre, & fortasse interdum id facit propter bonum aliorum, maxime quando ratione muneris, vel doctrinae hæc discretio per eum fit, qui bonus, vel spiritualis reputatur, etiam apud Deum, talis non fit.

47. *Octaua gratia* vocatur à Paulo genera linguarum, communiter vero donum linguarum appellatur. De donum vtile quo dono scimus communicatum esse Apostolis in exordio die Pentecostes, & aliquibus alijs fidelibus per aliquod tempus in principio nascentis Ecclesiae Act. 2. & sequentibus. Vtilitas autem, vel necessitas eius principua fuit, vt Apostoli, & eorum discipuli sine impedimento possent ubique prædicare, & ab omnibus nationibus intelligi: consequenter vero, quia Ecclesia ex omnibus gentibus congreganda erat in eiusdem mystici corporis vnitatem, conuenientissimum fuit, vt Doctores ad ceteros loqui, & se inuicem intelligere possent, vt sic facilius & melius in vnam societatem cogerentur. Denique inde etiam factum est, vt Spiritus S. gratia, & fidei veritas plurimorum confirmaretur, & quasi publice innotesceret.

48. *Duobus autem modis* cogitari potest hæc gratia communicari fidelibus, vno modo ex parte audientium, alio modo ex parte loquentium. Prior erit, si prædicator vna tantum verborum prolatione, & in do loquenti solo idiomate proprio loquens, simul ab omnibus audientibus diuersarum linguarū intelligatur. Quod quæsi potest dupliciter accidere, scilicet, vel quia omnes verba eiusdem idiomatis audientes significationem eorum percipiunt, vel quia licet concionator vnus linguas verba proferat, in auribus audientium multiplicatur, quia quando ad singulorum aures verba perueniunt, in vnoquoque imprimuntur species verborum audientis, non vero loquentis, & quot sunt auditores diuersi idiomatis, tot effectus, seu conceptus diuersarum rationum generat idem verbum in auribus, & mentibus eorum. Et ita quidquid in hac gratia est supernaturale, fit ex parte audientium, non ex parte loquentium. Alter principalis modus est, si loquenti infundantur species, & notitiae diuersarum linguarum, de quibus ei facultas loquendi in omnibus illis, non simul, & eiusdem vocis formatione (id enim impossibile est, simul fieri in ore loquentis) sed successiue, & iuxta occurrentes occasiones. Et in hoc modo gratia conceditur loquenti: ex parte autem audientium nullum est miraculum, vel supernaturale opus, quia tunc loquente prædicatore in vna lingua, qui illam norunt, naturaliter intelligent, alij vero non percipient sensum, donec in eorum lingua loquatur.

49. *Dubium ergo est*, quo istorum modorum communicetur hæc gratia. Priori modo exponit Carthusian. Act. 2. & probari potest ex Cypriano, vel Auditor. de Cardinal. Christi operib. cap. vltim. de Spiritu Sancto, dicente. Spiritus Sanctus ad instar prioris seculi vniuersitatem fidelium vnus labij esse voluit, vt quorum erat cor vnum, & anima vna, vna esset & lingua, nec posset impedire intellectum credentium aliqua diuersitas verborum, sed euangelica doctrina propria lingua prolata ad omnium auditum eandem efficientiam obtineret. Quod magis exponens posteriorem partem prioris modi indicat, dicens.

dicens. Homines dum Hebræa lingua Apostoli predicarent, locutio iudaica enunciatione articulos cursu confecto euoluens, nullo exponebatur interprete sed verborum per Spiritum Sanctum inerat virtus, & gratia, vt habitantes Pontum, & Asiam suam esse dicerent linguam, quam audiebant. Alludens ad verba illa Lucae, Actor. 2. Quomodo nos audimus vnusquisque linguam nostram, in qua nati sumus? Et iterum. Audiebant vnusquisque lingua sua illos loquentes. Et infra. Audimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei.

50. Ex quibus verbis euidenter refellitur primus modus priori modo explicatus, nam apertissime dicitur non omnes audiuisset eandem linguam, & illam intellexisse, sed singulos audiuisset linguas suas: ergo non erat hæc gratia interna in mentibus audientium, sed exterius erat varietas verborum in auribus eorum, quibus verbis auditis sine noua gratia singuli intelligere poterant significationem verborum, quæ audiebant. Et ita etiam exponitur hæc gratia Basilii Seleuciæ Episcopi in serm. de Innocent. apud Suri. die 28. Decemb. vbi ita explicat hoc donum: *Quando rore spiritus, qui cælis fluxerat, in lingua Apostolorum accepto, congregatarum gentium auribus distribuit oris operationem, vnusquisque vocem ad omnium gentium sensus accomodat, & adaptante gratia: adeo vt fluentem sermonis quod profundebatur ex labris, fieret familiare omnium auribus à Spiritu Sancto transformato in id, quod erat cognatum vocis vnusquisque eorum, qui audiebant.* Eandemque sententiam indicat Oecumenius Actor. 2. dicens, Apostolos nouisse quæ dicerent, quibus autem linguis dicerent, non nouisse, sed vnusquisque audientium sciuisset, quod sua lingua loquerentur. Quod profecto, si verum est, inde proveniebat, quia loquens vnus idioma sibi notum proferebat, quod in auribus audientium multiplex fiebat. Et ita videtur accidisse, quando Petrus vnica concione tria milia audientium diuersarum linguarum, & nationum conuertit Actor. 2. quomodo enim id fieri poterat, nisi quia vna vocis prolatione loquentem omnes in suis linguis audiebant, & intelligebant?

51. Posterior autem modus intelligendi hoc donum ex parte loquentium est magis probatus, & receptus, & nimis in hoc consistere, vt vni, eidemque personæ detur omnium linguarum peritia, & facultas illa vtendi. Hanc sententiam ita docet D. Thomas in 2. 2. qu. 176. artic. 1. vt in solutione ad 2. priorem omnino rejicere videatur, & sequitur Caietan. Actor. 2. & Vigner. in influit. capit. 9. §. 1. ver. 8. Eundem modum approbant Beda, & Gloss. Actor. 2. & Anselm. 1. Corinth. 12. Nazianz. item orat. 44. expressius dubium tractans, & duos illos modos conferens, posteriorem præfert. Et potest probari primò ex Actor. 2. vbi homines plurium linguarum dicebant. Audiuimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei: nam, vt notat Nazianzenus, illa verba, *nostris linguis*, non cum solo verbo, Audiuimus, sed cum participio loquentes coniungenda sunt, ita vt ideo isti audirent suis linguis, quia Apostoli eorum linguis loquebantur. Et ita videtur intellexisse illa verba Ecclesia, cum in officio Pentecostes canit, *Loquebantur varijs linguis Apostoli magnalia Dei.* Idem sentit Cyprrianus in Expositione Symboli in principio ibi. *Vt loquelis diuersis, varijsque loquerentur,* & Augustinus tract. 32. in Ioan. *Omnium (inquit) linguis loquuti sunt.* Et cum postea interroget. *Quare nunc nemo baptizatus loquatur linguis omnium gentium,* respondet, *Quia iam ipsa Ecclesia omnium gentium linguis loquitur.* Sicut ergo nunc Ecclesia illis loquitur, ita primitus singuli eisdem loquebantur, vt idem diserte exponit sermon. 11. de Verb. Domin. capit. 17. & sermon. 59. cap. 7. & sermon. 9. de Verb. Apostoli capit. 3. Et idem apertè docet Chrysostomus homilia 35. in 1. ad Corinth. & homilia Quod Christus sit Deus. Præterea hoc videtur de se expresse affirmare Paulus. 1. Corinth. 14. dicens, *Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor.* Idemque de alijs fidelibus eius temporis supponit, cum ait, *Volo autem omnes vos loqui lin-*

guis, & cap. 12. vocat hoc donum *genera linguarum*, tum quia per illud datur recipienti, vt multis linguis loquatur, tum etiam quia non est donum audientium, sed loquentium, quibus datur, vt varijs linguis loquantur. Et fortasse ob hanc causam dixit Hieronymus ad Ephes. 1. *Quod in fabricatione turris linguarum vnitas scissa in Actibus Apostolorum portendebat dona linguarum,* & Sophon. 3. non longe a hinc Apostoli (inquit) *vnus linguis loquuti sunt, & veteri errore sublato, vnum confessionis redditum est labium, & ad hunc modum loquuntur ferè alij Patres in sermonibus de Spiritu Sancto, seu de Pentecoste.*

Quocirca in hoc puncto certum mihi videtur, hoc donum linguarum consistere in facultate diuinitus alicui data ad loquendum varijs linguis, quas antea ignorabat. Hoc probant omnia posteriori loco adducta, quia neque Scriptura, neque Patres possunt proprie, & sincere aliter explicari. Item ratio Nazianzeni fundata in verbis Pauli est optima, quia si gratia hæc solum operaretur in audientibus, non fuisset data Apostolis, nec fidelibus, qui Spiritum Sanctum recipiebant, & linguis loquebantur, sed audientibus, quod est contra vim verborum Scripturæ. Item est optima ratio D. Thomæ, quia hoc donum non fuit necessarium tantum, vt auditores intelligerent prædicatores loquentes, sed etiam vt prædicatores intelligerent alios, etiam infideles, sibi loquentes, quia ad illorum conuersionem, non solum erat necessarium ad illos loqui, sed etiam interrogationibus eorum respondere, difficultates soluere, & confessiones audire; ergo hoc donum per se, & proximè (vt sic dicam) instruit accipientem, seu docentem, licet propter aliorum utilitatem detur. Augetur hæc ratio, quia hoc donum non solum dabatur in principio Ecclesiæ propter disciplinam audientium, sed etiam propter societatem, & vnitatem fidelium, ad quam necessarium erat, vt secum conuersari, & mutuo intelligere, ac loqui possent. Vnde obiter colligitur, donum hoc, licet ad loquendum detur, immediatè tribui ad cognoscendum non res, sed verba, & significationes eorum, quia datur ad loquendum humano, & rationali modo, in quo ex præcognitione assumuntur verba, quæ sint notæ, seu signa conceptuum, & rerum, quas exprimere volumus. Propter quod verisimile non est, quod Oecumenius ait, Apostolos non cognouisse in qua lingua singulis loquerentur, aliàs non humano, & rationali modo loquerentur ad illos, nec potuissent vnicique loqui modo illi accommodato, & prout singulis expedire iudicabatur, quod imperfectissimum est, & alienum à suavi Spiritus Sancti providentia, & efficacia.

Ex dictis ergo duobus modis posterior certus est, & nullo modo negandus, siue prior admittatur, siue non. Non est enim dubium, quin etiam ille prior modus fuerit possibilis; non est tamen sufficiens vel ad intelligendam Scripturam, vel ad finem, & effectus huius gratiæ. Crediderim etiam illum priorem modum primo modo explicatum nunquam fuisse in vsu, quia nullum est fundamentum ad id affirmandum, & quia alias hæc gratia ante fidem communicaretur infidelibus, vt concionantem possent intelligere. Vnde et posterioremodum declaratum, arbitror, regulariter non fuisse in vsu fidelium in primitiua Ecclesia, quia nec illius ordinaria necessitas apparet, neque ex his, quæ de hoc dono traduntur, colligi potest. Quod autem in aliquo casu raro, seu extraordinario illud etiam donum, seu miraculum factum fuerit, facile defendi potest. Et de illa prima concione Petri Apostoli videtur esse verisimile. Quamuis dici possit, vel illa tria milia hominum fuisse ex Iudæis habitantibus Hierusalem, & per Iudæam, qui linguam Hebræam, vel Syriacam (si fortè in illa concionatus est Petrus) intelligebant: vel non fuisse omnes conuersos in vna concione facta in eodem loco, & in eadem hora, sed in diuersis, factis in diuersis locis ciuitatis, & distin-

52. In quo consistat donum linguarum

53. Prior modus licet Scriptura in intelligendam Scripturam, vel ad finem, & effectus huius gratiæ. Crediderim etiam illum priorem modum primo modo explicatum nunquam fuisse in vsu, quia nullum est fundamentum ad id affirmandum, & quia alias hæc gratia ante fidem communicaretur infidelibus, vt concionantem possent intelligere. Vnde et posterioremodum declaratum, arbitror, regulariter non fuisse in vsu fidelium in primitiua Ecclesia, quia nec illius ordinaria necessitas apparet, neque ex his, quæ de hoc dono traduntur, colligi potest. Quod autem in aliquo casu raro, seu extraordinario illud etiam donum, seu miraculum factum fuerit, facile defendi potest. Et de illa prima concione Petri Apostoli videtur esse verisimile. Quamuis dici possit, vel illa tria milia hominum fuisse ex Iudæis habitantibus Hierusalem, & per Iudæam, qui linguam Hebræam, vel Syriacam (si fortè in illa concionatus est Petrus) intelligebant: vel non fuisse omnes conuersos in vna concione facta in eodem loco, & in eadem hora, sed in diuersis, factis in diuersis locis ciuitatis, & distin-

etis horis diei, & fortasse non in eadem, sed in distinctis linguis, nec fortè per solum Petrum, sed etiam per alios Apostolos, quia Scriptura solum dicit. *Et apostoli sunt in die illa animæ circiter tria milia.* Verisimile enim est, non solum Petrum, sed etiam alios Apostolos eodem die aliquos conuerisse, quia de omnibus dicitur. *Nonne isti, qui loquuntur Galilæi sunt?* &c. Et de omnibus dicebant, *Audiuimus eos loquentes magnalia Dei.* Possunt ergo illa verba de conuerfione trium milium hominum referri ad conciones omnium Apostolorum eo die factas. Præterquam quod idem Petrus potuit in illa concione nunc in vna lingua loqui, nunc in alia, prout audiētibz concipere prospiciebat. Propter quæ non cogimur illum priorem modum exponendi hanc gratiam, etiam in illo facto admittere: nihilominus tamen satis probabile est, hoc fuisse concessum Petro in illa concione ad faciliorem modum prædicandi simul diuersarum linguarum hominibus, & fortasse in alijs opportunitatibus simile miraculum factum est per Apostolos, vel alios Euangelij prædicatores. Nam hoc etiam nostra ætate, vel non multum ante illam aliquibus sanctis viris esse concessum testantur Bozcius libr. 6. de Signis Ecclesiæ cap. 5. & Lorin. Act. 2.

54. Ex his facile responderi potest interrogationi, an hoc donum datum fuerit per modum habitus, vel per modum actus? Dicendum est enim, si aliquando concessum est illo priori modo, scilicet, vt vna vox loquentis, à multis in diuersis idiomatibus audiat, id nunquam esse concessum per modum habitus, sed solum per actum Dei mutationem in verbis factam, quando ad aures audientium perueniebant, quia nullus habitus, vel facultas loquentis potest habere tam mirabilem virtutem, vt est per senotum, vnde non minus certum est, tale opus non posse fieri ex habitu, quam alia miraculosa opera. Proprium autem donum linguarum, quod à nobis explicatum est, facile dari potest per habitum per accidens infusum: nam sicut habitus vnus linguæ vsu acquiritur, ita potest à Spiritu Sancto per accidens infundi; eadem autem ratio est de multis, seu de omnibus linguis, quæ de vna. Ac denique ita de facto esse datum in primitiua Ecclesia docet D. Thomas 2. 2. q. 176. art. 2. ad 3. idque rectè colligit ex verbis Pauli citatis 1. Corint. 14. *Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum linguis loquor*, id est, ideo, & valeo loqui, non enim tunc omnium linguis actu loquebatur. Neque hoc indicat maiorem perfectionem in illo dono, vt rectè ibidem attigit D. Thomas, sed potius quia est inferioris ordinis, & actio eius, supposito habitu, est mere naturalis, & ad ordinarium conuictum, & societatem hominum inferuit, ideo data est per modum habitus. Nunc vero quia non est tanta necessitas, fortasse non ita infunditur, licet per occasionem interdum transitoriè, & per modum actualis motionis aliquando concedatur.

55. Nona gratia gratis data vocatur ab Apostolo interpretatio sermonum, de qua quid sit, & quomodo etiam à præcedentibus differat, varijs modis exponitur. Duo autem modi videntur esse præcipui, & probabiliore. Vnus est, vt interpretatio sermonum ad significationem verborum referatur, alius est, vt de sensibus, & mysterijs in verbis inclusis intelligatur. Priori modo interpretari sermonem, est, verba vnus idiomatis per alterius verba exponere, quod potest fieri vel scripto, vel voce. Priori modo vocamus septuaginta interpretes eos, qui vetus testamentum ex lingua Hebræa in Græcam primitus transtulerunt: posteriori modo vocamus confessionem per interpretationem illam, quæ fit ab homine, cuius linguæ confessor ignorat, intercedente alio, qui verba penitentis in idioma confessoris transferat. Sic ergo interpretatio sermonum est ad vtilitatem fidelium necessaria, & fuit etiam in primitiua Ecclesia, primò ad interpretandas epistolas, vel canonicas, quas Apostoli

scribebant, & alias quæ ad ædificationem Ecclesiarum ad illas mittebant Episcopi, vt Clemens, Ignatius, & similes. Secundo ad interpretandam concionem in vna lingua factam, aliquibus fortasse adstantibus, qui linguam illam non intelligebant.

Dicit fortasse aliquis propter neutram causam fuisse illo tempore necessariam hanc interpretationem, quia donum linguarum erat tunc commune toti Ecclesiæ; dabatur enim non tantum Doctorebus, sed vniuersis fidelibus: ergo omnes intelligebant quancunque linguam; ergo non indigebant illa interpretatione. Antecedens colligitur ex Act. 10. vbi prædicante Petro gentibus cõgregatis cum Cornelio. *Cecidit Spiritus Sanctus super omnes visibiliter. Audiebant enim* (vt subiungitur) *illos loquentes linguis, & magnificantes Deum.* Et similiter ca. 19. cum Paulus venisset Ephesum, & quosdam baptizari iussisset, cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus Sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant. Et coniectura fit verisimile illud antecedens, quia donum linguarum non dabatur tantum ad loquendum, sed etiam ad intelligendum, neq; dabatur solum propter doctrinam, sed etiam propter societatem, & vniõnem; ergo non dabatur solis prædicatoribus, sed etiam cæteris fidelibus, vt se inuicem intelligere, & in vnum melius sociari possent.

Respondeo negando assumptum: nam potius videtur certum etiam in primitiua Ecclesia plebem Christianam communiter non habuisse donum linguarum, neque omnes linguas intellexisse. Id aperte probatur ex Paulo 1. Corint. 12. dicente. *Nunquid omnes Apostoli? Nunquid omnes Prophetæ? Nunquid omnes Doctores? Nunquid omnes virtutes? Nunquid omnes gratiam habent curationis? Nunquid omnes linguis loquuntur? Nunquid omnes interpretantur?* Vbi de dono linguarum dicit non fuisse omnibus commune, eodẽ modo, quo nec cæteræ gratiæ. Quod si non fuit commune omnibus quoad locutionem, profecto neque quoad intelligentiam, quia eadem est vtriusque ratio, imò primo, ac per se dabatur propter sermonem. Et ideo in cap. 14. monet Paulus eum, qui habet donum linguarum, vt illo non vtatur ad loquendum linguam, quam audientes communiter non intelligunt, quia hoc iactantia potius, & vanitatis esset, quam vtilitatis, & cõfusionem potius, quam ædificationem pareret, non solum apud infideles, sed etiam apud fideles inuicem, quos ibi idiotas vocat, vt Anselmus, D. Thomas, & Caietanus indicant. Et Theodoretus addit, laicos eo nomine appellasse. Supponit ergo, non omnes fideles intellexisse tunc peregrinas linguas, & ideo necessarium fuisse illis loqui in propria lingua, vel interpretari alienam, si aliquid in ea dicebatur, vel legebatur.

Vnde licet in dictis locis Act. 10. & 19. donum linguarum datum fuerit aliquibus ad sermonem Petri, vel manus imponente Paulo, non inde sequitur datum esse omnibus fidelibus, neque id commune fuisse in omni baptisate, vel omni manuum impositione, sed in aliquibus occasionibus, iuxta diuinæ prouidentie dispositionem, & occurrentes occasiones. Vt in priori casu id concessum videtur Cornelio, & socijs ad confirmandam vocationem gentium, quia tunc primum cœpit illis ex professo prædicari Euangelium. In alio verò casu id fuit opportunum ad ostendendam virtutem baptisati Christi, & differentia eius à baptisate Ioannis, & ad confirmandos fideles in fide Spiritus Sancti. Et fortasse etiam tunc non omnibus indiscriminatim datum est linguarum donum, sed his, qui postea futuri erant Doctores, vel Pastores populorum, & spirituales viri dicebantur, vt notat Irenæus libr. 5. cap. 6. Neque denique tale tempus etiam donum necessarium fuit dari omnibus plebibus fidelium propter Ecclesiasticam societatem, & vnitatem, quia hæc vnio, & societas proximè (vt sic dicam) & per se fit inter fideles, & pastores, seu prædicatores eorum, & in illis vniuntur plebes spirituali, seu Ecclesiastica.

clastica vnitatem. Neque nationes diuersæ habent inter se aliam humanam societatem, sed aliquam communicationem, vel per literas, vel quando vnus in alieno solo peregrinatur, propter quam non erat necessarium hoc donum, alias etiam hodie dandum esset, non datur autem, quia sufficit interpretatio, vel humana eruditio: præterquam quod illa communicatio naturalis est, & non perfitur per dona gratiæ.

59. Hinc verò potest secundo obijci, quia interpretatio sermonum in illo sensu non est gratia distincta à dono linguarum, sed est quidam vfus eius, qui naturaliter sequitur, seu fieri potest, si habituale donum supponatur: sicut comparata per infusionem Spiritus Sancti peritia linguarum, loqui illis, vel eas intelligere, non est specialis gratia, sed vfus connaturalis prioris gratiæ; ergo nec interpretatio sermonum in eo sensu erit specialis gratia. Propter hoc dicendum videtur, interpretationem hanc sermonum non esse simplicem, & puram versionem vnius lingue in aliam sola industria humana factam, supposita vtriusque lingue notitia, siue acquisita, siue per accidens infusa: si enim argumentum conuincit, non esse specialem gratiam. Addit ergo hoc donum peculiare auxilium, ad seruandam fidelitatem, & assequendam veritatem sensus, ita vt verba in aliam linguam translata eandem sententiam referant. In hoc enim errare facile potest etiam is, qui vtriusque lingue habet peritiam, & ideo vltra donum linguarum vtilissima esse poterat specialis gratia interpretandi sermonem, ne in his, quæ ad mysteria fidei pertinebant, in interpretatione erraretur. Cum enim in congrua interpretatione necessarium saepe sit, non verbum de verbo transferre, sed sensum obseruare, vt latè Hieronym. epist. 101. docet, ideoque difficile sit in huiusmodi interpretatione sensum, & veritatem absque vilo errore attingere, multoque difficilius in rebus diuinis, & maxime in Scriptura Sacra, vbi & ordo verborum, & verba ipsa mysterium habent, vt ibidem dixit Hieronymus; merito ad huiusmodi interpretationem specialis gratia gratis data à notitia idiomatum distincta desideratur. Quæ gratia tunc erit maxima, quando ita direxerit mentem transferentis, vt infallibiliter à mente Spiritus Sancti, seu principalis auctoris nunquam discrepet, vt aliqui putant, datum esse in Scriptura septuaginta interpretibus, vel vulgato interpreti. Pertinet etiam ad hanc gratiam, vt interpretatio non solum vera sit, & fidelis in sensu, sed etiam vt sit clara, quantum ad vtilitatem audientium necesse fuerit, maxime in concionibus ad populum locum habere potuit in primitiua Ecclesia, & nunc etiam concedi credimus, præsertim inter eos, qui circa infidelium conuersionem occupantur.

Respondetur, quod ostenditur quid peculiare sit in hoc dono.

60. Venio ad alium modum huius interpretationis, qui non sistit in idiomate verborum, nec est propter illos, qui idioma ignorant, sed datur ad docenda mysteria, quæ in verbis latent, & saepe non intelliguntur ab his, qui significationem verborum non ignorant, vel certe datur ad explicandas profundius, vel distinctius res per verba significatas. Et de hac interpretatione sermonis putamus loqui Paulum in dicta numeratione gratiarum, & 1. Corinth. 14. vbi hoc genus interpretationis prophetiam lato modo vocat, & illam præfert dono linguarum, quia est cognitio rerum, & non tantum significationis verborum, & est vtilior accipienti, & Ecclesiæ, vt latè declarat D. Thomas 2. 2. quæstione 176. articulo 2. Et per se manifestum est, hanc scientiam, seu peritiam necessariam esse in Ecclesia, multi enim norunt optimè latinam linguam, qui non possunt Scripturam sacram, etiam latinè scriptam, in proprio sensu exponere, vel ad ædificationem fidelium interpretari, sed peculiari studio, & doctrina ad id opus est. Hoc ergo dabatur olim pastoribus, & doctoribus Ecclesiæ per gra-

tiam interpretationis sermonum, & fortasse aliquibus sanctis postea data est absque humano eorum studio, vt de Bernardo, & similibus creditur, & frequenter concedi creditur alijs concionatoribus, doctoribus, & scriptoribus Ecclesiasticis, non vt humanam diligentiam in suis ministerijs temere omittant, sed vt in illa proficere, & ea conuenienter vti valeant. Et de hac gratia aliqui intelligunt verba Pauli 1. ad Timoth. 4. *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyteri.* Nam hoc genus gratiæ, & prophetiæ quatenus ad cognitionem, & intelligentiam pertinet, concedi solet per modum habitus, vt licet detur immediatè ad actus, per illos acquiritur habitus, qui postea ad eandem interpretationem innuat.

Vna superest obiectio, quia Apostoli habebant donum linguarum, & erant sapientissimi in intelligentia, & interpretatione Scripturarum, & mysteriorum fidei, & nihilominus indigebant interpretibus; nam Petrus Marco interprete utebatur, teste Papiæ apud Eusebium libro 3. histor. capit. 1. & libro 5. capit. 8. ex Iren. lib. 3. capit. 1. Idemque habet Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis in Marco, Epist. 150. ad Hedibiam quæstione 11. vbi similiter dicit Titum fuisse interpretem Pauli; ergo illa interpretatio aliquid aliud erat præter translationem ex vno idiomate in aliud, & præter expositionem doctrinæ fidei, vel Scripturæ, nam ad hæc non indigebant Apostoli interprete. Ad hoc tacitè respondet Hieronymus supra dictus de Paulo, quod licet haberet scientiam sanctorum Scripturarum, & sermonis diuersarumque linguarum gratiam possideret, diuinorum sensuum maiestatem digno non poterat Græcè loqui explicare sermone, & ad hoc ait. *Habebat Titum interpretem, sicut Petrus Marcum.* Quæ doctrina Hieronymi declarari potest ex altera D. Thomæ 2. 2. quæst. 176. art. 1. ad primum dicentis, *Paulum & Apostolos instructos fuisse in linguis omnium gentium, quantum requirebatur ad fidei doctrinam, sed quantum ad quedam, quæ superadduntur humanæ arte ad ornatum, & elegantiam locutionis Paulum instructum fuisse in propria lingua, non in aliena.* Ergo hac ratione potuit vti eloquentia Græca ad interpretanda diuina mysteria.

61. Vltima obiectio.

D. Hieron. respondet.

Et iuxta hanc sententiam Hieronymi hæc interpretatio reducitur ad priorem modum: nam eiusdem rationis est, in eadem lingua eandem sententiam simplicibus verbis dictam elegantioribus interpretari, quod ab vna lingua in aliam transferre. Ad id verò, hunc etiam vfum interpretationis potuisse habere locum in Apostolis: nam in vna concione Paulus, verbi gratia, in vna tantum lingua concionabatur, & contingere poterat, vt multi audientes linguam illam ignorarent; propter illos ergo vtilis esse poterat interpretes, vt eis in propria lingua concionem declararet, & Apostoli laborem leuaret. Denique etiam quoad rerum ipsarum, & mysteriorum interpretationem poterat Paulus indigere interprete, non quia non posset ipse copiose, & perfectè omnia exponere, sed quia poterat vno contextu, & stylo sermonis alta, & profunda mysteria prædicare, quæ non omnes audientes percipere, aut penetrare potuissent, munus autem interpretis postea esse potuit, ad captum singulorum ea distribuere, & magis accommodare, ne Apostolum postea in hoc occupari oporteret. Qui plura de hoc puncto desiderat, legat Baronium. 1. Anno Domini 45. n. 32. & sequentibus. Nobis enim hæc satis fuerit dixisse de nouem gratijs gratis datis à Paulo numeratis, quæ visum est hoc loco expedire, quia in hac materia nihil amplius de illis dicturi sumus.

62. Secunda obiectio.

Tertia solutio.

Solum superest aduertendum circa numerum harum gratiarum, D. Thomam in dicto art. 4. accurate studuisse rationem illius numeri reddere, ac si gratiæ gratis datæ neque plures, neque pauciores numerari possent. Veruntamen licet illa congruentia, quam adducit, optimè declaret, quam conuenienter, & aptè

63. Ratio D. Thomæ de numero harum gratiarum congruentia declarat, licet non cogat, nec plus res nec pauciores esse possint.

positè potuerit Apostolis gratias illas distinguere, & tanquam sufficientes numerare, nihilominus non cogitur dicere, aut illas omnes necessario esse distinguendas, aut non posse, vel easdem in plures distinguere, vel illis alias adiungi. Nam idem D. Thomas in 2. 2. ad pauciora membra illas reuocasse videtur, nimirum prophetiam, donum linguarum, gratiam sermonis, & gratiam miraculorum. Imo etiam Paulus in eodem capite sub vno Doctorum nomine eos comprehendit, qui sermonem scientiæ, vel sapientiæ, vel fidei habent. Et sub nomine Prophetarum videtur etiam discernentes spiritus completi. Aliunde verò ex varijs interpretationibus istarum gratiarum, quas retulimus, non obscurè colligitur, sub aliquibus earum plures contineri, quæ ut distinctæ possunt recenseri. Nam gratia sapientiæ, & scientiæ ut ad cognitionem spectat, & ad aliorum vtilitatem datur, posset distinguere à gratia sermonis vtriusque membri, & singuli modi fidei, quos explicuimus, quatenus, & in se veri sunt, & distincti, licet æquiuoce nomine fidei significetur, possent in plures gratias distinguere, si propria singulis nomina imponerentur. Gratiam item sanitatum paulo post vocauit Paulus gratiam curationum, quia varia sunt dona curationum, & cuiusdam datur virtus contra vnam morbi speciem, alteri contra aliam, & ab hac gratia, & ab operatione virtutum potestas eiiciens demones separari posset, cum in Ecclesia vnus gradus ministrantium exorcistarum nominetur. Ac denique eadem interpretatio sermonum varios modos complectitur, qui ferè solo nomine conueniunt, & re ipsa distinguere possunt.

64. Præter hæc item multa sunt alia dona supernaturalia, quæ per se non dantur propter sanctitatem recipientis, sed propter Ecclesiæ vtilitatem, quæ sub baptisimo non videntur comprehendi, cum tamen illas esse gratias gratis datas negari non posse videatur, cum illis denotatio huius gratiæ conueniat. Huiusmodi in primis est character ordinis. Nam character baptismi merito ad gratiam sanctificantem reducit, quia non ordinatur per se ad aliorum vtilitatem, sed ad propriam sanctificationem, saltem ut potentia ad recipiendam illam per sacramenta. Idemque cum proportionem de characteris sacramenti confirmationis dici potest, datur enim solum in ordine ad fidei confessionem, ad quam vnusquisque debet esse armatus, & paratus, non propter aliorum vtilitatem, sed propter propriam sanctificationem, & quasi ex personali debito pugnandi pro fide. Character autem ordinis solum datur ad vtilitatem Ecclesiæ propter ministeria spiritualia, & publica in illa necessaria, quæ maximè ordinantur ad publicum Dei cultum, & ad fidelium sanctificationem. Est enim ille character potestas quædam actiua supernaturalis; ergo est gratia, nam gratis datur. Et licet detur certa lege recipienti tale sacramentum, & consensum, seu intentionem postulet recipiendi sacramentum, hoc nihil derogat rationi gratiæ, nam gratia sacramentalis vera gratia est; imò maximè gratuita, cum detur præter opus operantis, etiam si detur ex lege volenti recipere sacramentum. Non datur autem illa potestas ordinis in bonum recipientis, sed propter vtilitatem fidelium. Optimè ergo dici potest gratia gratis data.

65. Secundo idem dici potest de potestate iurisdictionis, præsertim in foro interno: nam illa est supernaturale donum gratuitum ad fidelium spirituale commodum ordinatum. Neque est necesse, ut ad confirmationem fidei conferat, quia Paulus non dixit, hæc gratias dari solum ad confirmationem fidei, sed absolute ad vtilitatem: ergo satis est, quod data sit propter fidelium sanctificationem. Fateor autem hæc dona, quæ ad sacramenta ministranda Ecclesiæ relicta sunt, posse ad gratiam sanctificantem reduci, quatenus, & adiunctum habent ex vi sacramenti or-

dinis auxilium gratiæ sanctificantis, ut indigne ministrentur, & ad causas gratiæ sanctificantis pertinent, quæ causæ sub illo respectu ad ordinem gratiæ gratum facientis reuocantur, ut infra videbimus. Tertio dici potest gratia gratis data illa, quæ datur Pontifici, aut generali Concilio ab ipso approbato ad definiendas res fidei, quæ in Pontifice clauis scientiæ appellatur. Nam illa sine dubio est supernaturale donum gratis datum propter Ecclesiæ vtilitatem. Postest autem non immerito reduci ad gratiam prophetiæ, vel interpretationis sermonum: nam si interpretatio Scripturæ non authentica, sed vtilis Ecclesiæ, facta ex speciali auxilio, est gratia gratis data: cur non multo magis erit ex gratia authentica interpretatio? Erit ergo vel interpretatio sermonum, vel participatio quædam Prophetici spiritus, seu instinctus.

66. Quarto Paulus in eodem capite iterum recensens dona data Ecclesiæ ponit Apostolos, Opitulantes, Alia gratia gubernationes. & licet non dicat hæc pertinere ad gratias gratis datas, simul illa coniungit cum alijs gratijs gratis datis, ut sunt Propheta, Doctores, virtutes, gratia curationum, genera linguarum, & interpretatio sermonum, quæ superioribus coniunctæ eundem numerum nouenarium reddunt: cum tamen illa tria priora non videantur à gratijs gratis datis omnino condistincta, nec sub priori nouenario comprehensa. Nam licet idem Apostolus in principio capitis tria distinxerit, scilicet gratias, ministeria, & operationes, nihilominus hæc (ut notat Chrysostomus Homilia 29.) nominibus distinguuntur, non rebus, nam ministratio, inquit, donum est gratuitum, sed significatur nomine laboris, ne fortasse doleat, qui illud non recipit. Idemque de operatione subiungit, adducens illud Galat. 2. Qui operatus est Petro in Apostolatu, Operatus est mihi inter gentes. Igitur ex sententia Chrysostomi Apostolatus etiam est charisima, seu donum gratuitum, ac subinde gratia gratis data: nam sine dubio propter vtilitatem Ecclesiæ datum est. Opitulantes videntur esse curationes infirmorum, distributiones eleemosynarum, & similia ministeria, quæ sine iurisdictione exercentur, & illis Ecclesiæ membra inuicem iuuantur, & quatenus ex dono gratuito Spiritus Sancti fieri possunt, inter charismata à Paulo numerantur. Denique gubernationes, seu ministeria ex iurisdictione speciali concessa Ecclesiæ ad spiritualem suam gubernationem, quæ iurdictio donum gratuitum est, & ad communem vtilitatem. Sunt ergo istæ suo modo gratiæ gratis datæ Ecclesiæ, quauis in priori enumeratione omissæ sint, vel quia specialiter gratiarum nomine illæ tantum operationes significatæ sunt, quæ in ipso opere vel modo operandi aliquid habent supernaturale, vel quæ non pertinent ad ordinariam gubernationem Ecclesiæ, sed extraordinariè pro re nata, & iuxta occasiones occurrentes conferuntur.

CAPVT VI.

Quotuplex sit gratia sanctificationis, seu gratum faciens, & de varijs nominibus huius gratiæ significationibus.

Gratia gratum faciens propter excellentiam suam simpliciter nomen gratiæ obtinuit, & in ea potissimum significatione in titulo huius tractatus sumitur, est enim proximum obiectum eius, ac proprium. Sub hac autem generali appellatione multa gratiarum genera continentur, quæ licet in discursu huius materiæ tractanda, & explicanda sint, hic sunt saltem quoad nominum significationem distinguenda, ut de rebus ipsis distinctè disputare, & vnus cuiusque gratiæ necessitatem, essentiam, causas, & effectus, ac proprietates explicare valeamus. Nam de hac gratia in sua generalitate sumpta non possunt hæc omnia, nisi valde confusè, & imperfectè declarari.

Solum

2. Solum ergo in communi supponimus, loqui nos de gratia gratum faciente, quæ in anima aliquid creatum sit, eique inhæreat. Creatum appellamus, licet per propriam creationem ex nihilo non fiat, sed aliquo modo fit ens participatum à natura, & personæ in creatura distinctum, & animæ inditum, siue in essentia, siue in potentia, de hoc enim postea videbimus. Ita enim supra diuisionem gratiæ in creatam, & increatam varijs Scripturæ testimonijs probando, dari nobis creatam gratiam, quæ nobis intrinseca sit, & non tantum extrinseca, ostendimus. Et ex eisdem locis illam ad ordinem gratiæ gratum facientis maximè pertinere conuincitur: nam per illam dicimur fieri sancti, & iusti, & Spiritum Sanctum nobis infundi, vt ad rectè operandum adiuuemur. Et simili modo hanc gratiam probant omnia Scripturæ, Conciliorum, & Patrum testimonia, quæ docent gratiam Dei, quæ sanctificatur, & ad operandam iustitiam iuuatur, nobis donari, infundi, in nobis fieri, augeri: nam hæc vel non habent locum, nisi in rebus creatis, vt fieri, augeri, vel saltem sine creatis donis fieri non possunt, vt donari, infundi, vulgaria loca sunt ad Romanos 5. ad Ephes. 1. & 4. 2. Corinth. 1. & similia, quæ postea suis locis tractabimus, & optima sunt verba illa Psalmi 50. *Cor mundum creauit me Deus*, quibus Dauid & gratiam sanctificantem postulabat, & per quandam creationem dandam esse supponebat. Et ideo Paulus ad Ephes. 4. hominem iustum nouum hominem vocat, qui secundum Deum creatus est.

3. Hoc ergo supposito, gratia hæc gratum faciens in habitualem, & actualem distinguitur. Nam, vt supra dixi, gratia sanctificans, quæ eadem est, quæ gratum faciens, vtrumque genus donorum includit. Dicunt vero aliqui, nunquam Augustinum, vel alios Patres antiquos contra Pelagianos de gratia disputantes, per gratiam intellexisse habitualem, sed auxiliantem tantum, quia de hac fuit illis contentio cum Pelagio, non de habituali gratia, vt significat Augustinus epistol. 105. dicens, non satis esse, si Pelagius admittat gratiam remissionis peccatorum, quia per hoc non posset defendere gratiam sine meritis, quia nec ipsa remissio datur sine aliquo merito. Alij verò Scholastici, vt supra retuli, solam gratiam habitualem volunt esse gratum facientem, qui consequenter illam distinctionem non admitterent, vtique sub illo diuiso. Sed hæc diuersitas est in vfu verborum, nam rem ipsam, id est, vtrumque genus illius gratiæ nullus Catholicus negat, siue hoc, siue illo nomine illam appellet. Nos autè addimus etiam quoad vsum verborum vtramque gratiam à Patribus antiquis esse traditam, & sub gratia sanctificante, quæ eadem est cum gratum faciente, comprehendam. Eademque doctrina sumitur ex D. Thoma. q. 27. de Verit. art. 5.

4. Et in primis manifestum est, remissionem peccatorum ad gratiam sanctificantem pertinere: illam autem vocat gratiam remissionis peccatorum Augustinus dicta epistola 105. & eam distinguit à gratia fidei in hoc, quod gratia fidei non cadit sub merito, quia non supponit aliam fidem, per quam impetretur: at vero gratia remissionis peccatorum cadit sub aliquo merito, quia per fidem impetratur. Per hanc autem gratiam remissionis peccatorum, sanctificantem intellexisse Augustinum ex eodem sumi potest primo retract. capit. 24. & 25. ubi recognoscens quod in epistolis ad Roman. & ad Galat. exponendo illa Apostoli verba, *Gratia vobis, & pax*, dixerat, gratiam esse in dimissione peccatorum, pacem vero in reconciliatione Dei, seu gratiam esse, quæ nobis condonatur peccata, vt reconciliemur Deo, pax autem, quæ reconciliamur Deo, adiungit. Sic accipiendum est, vt tamen sciamus etiam vtrumque ad generalem Dei gratiam pertinere. Per hanc autem generalem gratiam sine dubio intelligit sanctificantem gratiam, de qua illi erat cum Pelagio

contentio, & ad illam maxime pertinet pax reconciliationis cum Deo, vt est perse notum, ergo ad eandem spectat gratia remissionis peccatorum, & per vtramque significatur habitualis gratia, quia illa duo, scilicet, remissio peccatorum, & reconciliatio cum Deo, licet distinguantur, tanquam duo beneficia, reuera sunt ab vna gratia sanctificante, quæ præcisè concepta in ordine ad illos duos effectus illas duas denominationes recipit.

Vnde in eadem expositione inchoata epistola ad Romanos idem Augustinus subiungit. Cum enim per August. a. gratiam remissionis peccatis, absumpta fuerint inimicitie, restat, perse & eld. vt pace adheramus illi, à quo nos sola peccata dirimebant. Illam verò esse vnam gratiam, & illam esse habituale donum, paulò inferius declarat. Quærens enim rationem, cur Paul. dixerit. *Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo, & Spiritum Sanctum omiserit*, ait. Non mihi alia ratio videtur, nisi vt ipsum donum Dei Spiritum Sanctum intelligamus. Gratia porro, & pax quid aliud est quam donum Dei, vnde nullo modo dari hominibus gratia potest, quæ liberamur à peccatis, & quæ reconciliamur Deo, nisi in Spiritu Sancto. Igitur longe aliter posuit Augustinus gratiam remissionis peccatorum, quam Pelagius; tum quia Pelagius per gratiam remissionis non intelligebat donum aliquod infusum, sed extrinsecam condonationem peccatorum, sicut Augustinus indicat lib. de Grat. delib. arb. c. 14. cuius contrarium ipse docet, tum etiam, quia licet illam vocaret gratiam, ponebat aliquod eius meritum in perfido Pelagii liberi arbitrij viribus fundatum, & ita non poterat in remissione peccatorum saluare veram rationem gratiæ: Augustinus autem licet ponat aliquod meritum huius gratiæ, docet illud esse fundatum in priori gratia, & ideo non esse gratiæ contrarium. Et ita Patres disputantes cum Pelagio de gratia, & contententes nō dari ex merito, etiam de hac gratia disputarunt. Si ergo Patres sub gratia sanctificante veram gratiam remissionis peccatorum comprehendunt, negari non potest, quin habitualia dona sub illa gratia complectantur, quod pluribus in libro sexto, capite primo comprobabimus. Hæc enim solum hic præmitto, vt constet, quid sit apud Augustinum gratia remissionis peccatorum, quod eodem ferè modo exposuit D. Thomas 1. 2. q. 110. ar. 1. ad 3.

Deinde non minus certum est, in vfu Sanctorum Patrum sub gratia sanctificationis, seu gratum faciente comprehendendi actuales gratias, quibus ad remissionem peccatorum obtinendam, & ad rectam operationem homini iuuatur. Id constat in primis ex Concilio Mileuitano cap. 3. dicente. *Quicumque dixerit gratiam Dei, in qua iustificamur per Iesum Christum Dominum nostrum ad solam remissionem peccatorum valere, quæ iam commissæ sunt, nō autem ad adiutorij, vt non committuntur, anathema sit.* Et in cap. 4. declarat, ad eandem gratiam pertinere omnia auxilia, quæ vel ad fidei veritatem cognoscendam, vel ad Deum diligendum nobis donantur. Et in cap. 5. similiter definit, gratiam iustificationis esse necessariam, vt præcepta implere possimus, quod maximè propter actuales gratias dictum esse, ex dicendis in lib. 1. & 2. constabit. Et eadem repetuntur in Concilio Africano sub Bonifacio canon. 78. 79. & 80. Et ex Concilio Carthagin. referuntur, & approbantur in epistol. Cælestini. 1. & ad Episcop. Galli. capit. decimo. Sic in epistol. 90. inter epistolas Augustini, quæ est Concilij cuiusdam Carthagin. ad Innocent. Papam, *Gratia, quæ Christianis sumus, completi dicunt omnia auxilia*, quibus ad bene operandum iuuatur, constat autem gratiam, quæ Christianis efficitur, maximè illam completi, quæ nos Deo gratos reddit. Et in epistol. 95. quæ est quinque Episcoporum Augustino ad eundem Innocent. eandem vocant, *gratiam quæ iustificamur ab iniquitate, & quæ saluamur ab infirmitate*, & infra dicunt, ad hanc gratiam spectare, quidquid per subministrationem in Spiritu Sancto pertinet ad concupiscentias, tentationesque vincendas,

vincendas, quem diuissime effudit in nos, qui ascendit in celum, & captiuam duxit captiuitatem, & dedit dona hominibus. Dat autem Christus per subministrationem Spiritus Sancti non tantum habitualia dona, sed etiam auxilia omnia, quibus contra concupiscentias dimicamus; omnia ergo illa ad gratiam pertinent, qua iustificamur. Et in hac significatione loquitur Augustinus de diuina gratia in omnibus suis operibus, ut legenti facile constabit. Recte ergo hæc gratia in habitualem, & actualement diuiditur, utraque enim necessaria est ad nostram iustificationem, & illam Deus operatur inchoando, vel perficiendo illam. Vnde si nomen gratiæ gratum facientis quasi collectivè sumatur, utraque gratias complectitur, tanquam partes illius collectionis: si verò proprius sumatur, ut generale nomen sub se plura dona complectens, sic per modum generis in species, in habitualem, & actualement gratiam diuiditur, & in hac significatione in presenti sumitur.

7. *Subdiuisio gratiæ sanctificantis in gratiam viæ, & patriam.* Vterius verò utrumque membrum breuiter subdividendum est. Et primò gratia sanctificans diuidi solet in gratiam viæ, & patriæ, seu inchoatam, & consummatam, quæ diuisio utriusque membro præcedentis diuisionis accommodari potest. Nam omnia dona gloriæ, gratiæ quædam sunt, & ad omnia, & singula potest accommodari illud Romanor. 6. *Gratia Dei vita æterna, & si respectiue ad dona viæ comparentur, se habent ut perfectæ, & consummata respectu eorum, quæ inchoata fuerant, vel ex parte data.* Sic comparatur visio Dei ad fidem, & cognitionem viæ, iuxta illud 1. Corinth. 13. *Ex parte cognoscimus, cum autem venerit, quod perfectum est, euacuabitur, quod ex parte est, &c.* Sic etiam possessio beatitudinis comparatur ad spem, & charitas patriæ licet sit eadem in substantia, in statu, modo, & gradu est consummata, respectu sui, prout in via fuerat inchoata. Nam hic semper est imperfecta, ibi autem erit plena, iuxta illud ad Philipp. 3. *Non quod iam acceperim, aut quod iam perfectus sim, sequor autem, si quo modo comprehendam.* Eademque ratio est de cæteris actibus, & donis, seu virtutibus, & de ipsa gratia habituali, quæ ibi, & non antea consummabitur. Ad quam consummationem omnes huius vitæ gratiæ, & ministeria conferuntur, dicente Paulo ad Ephes. 4. *Ipse dedit quosdam Apostolos, &c. ad consummationem Sanctorum in opus mysterij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in virum perfectum, &c.* Veruntamen licet gratia consummata in suo esse sit perfectior respectiue, nihilominus ratio gratiæ simplicius, & perfectius inuenitur in gratia viæ; quia gratia patriæ iam est corona iustitiæ, & inchoat rationem gratiæ, quod ex meritis fundatis in gratia viæ procedit, & ideo de illa exponit Augustinus illud Ioann. 1. *Gratiam pro gratia tract. 3. in Ioan. & in Enchir. c. 7. de Grat. & lib. arb. c. 8. & de Corrept. & grat. c. 13.* Et hinc nomine gratiæ simpliciter intelligitur gratia viæ, & gratia patriæ gloria vocatur, iuxta id Psalm. 83. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus.* Atque ita de gratia nunc loquimur, nam ea, quæ sunt propria gratiæ consummatæ, in tractatu de Beatitudine considerantur.

Ratio gratiæ perfectior in via, quam in patria est.

In via gratia, in patria gloria.

8. *Gratia quæ est in essentia animæ, & in potentia.* Gratia igitur viæ habitualis diuidi potest in eam, quæ est in essentia animæ, & eam, quæ est in potentiis. De priori intelligi optimè possunt illa testimonia, *In laudem gloriæ gratiæ sue, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo, ad Ephes. 1. De posteriori sunt illa testimonia Roman. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, & ad Ephes. 1. Gratia est salutari per fidem, & hoc non ex vobis, donum enim Dei est.* Sed quia vtriusque ordinis testimonia sunt ambigua, & varias habere possunt expositiones, ideo subdivisio hæc, & illud primum membrum præcedentis diuisionis in libr. 6. ex professo nobis probanda sunt. Nunc solum aduertimus, longè certius esse, gratiam gratum facientem habitualiter infunditur, quam quod aliquod donum in essentia animæ im-

Notabile.

mediatè recipiatur, vel (quod perinde est) quod sit distinctum ab habitibus virtutum, quæ sunt proxima principia operationum: id tamen nunc tanquam probabilius supponimus: & iuxta hanc hypothesin semper loquemur. Nam hac subdivisioe supposita, illa gratia, quæ in essentia animæ immediatè infunditur, quasi per antonomasiam inter Scholasticos, & præsertim in schola Diui Thomæ nomen gratiæ sanctificantis, seu gratum facientis obtinuit, ut ab alijs habitibus per se infusis, qui virtutes, vel donæ vocantur, distinguatur. Nam quia illa gratia perfectior cæteris censetur, & nomen sanctificantis gratiæ perfectionem magnam indicat, ideo simpliciter dictum ad perfectissimum gratiæ donum significandum accommodatum est, & in hac significatione frequentius, & ordinariè in hoc tractatu loquemur, cætera vero de hac diuisione in dictum librum 6. remittimus.

9. *Actualis gratia sanctificantis.* Gratia item gratum faciens actualis multipliciter subdividi potest. Primo quidem, seu proximè illam partimur in actus supernaturales, & auxilia, seu motiones Dei, quibus nos ad illos efficiendos promouet. Supponimus. n. dari in nobis aliquos huiusmodi actus supernaturales. Ex qua hypothesi duo manifeste inferuntur, vnum est, illos esse dona Dei non debita natura. Vnde dixit Augustinus in Enchirid. ca. 7. *Deum præmium his actibus dando, remunerare dona sua, quod latius confirmat libr. de Grat. & libero arb. cap. 6. sunt ergo gratiæ, & sub gratum faciente continentur, ut dixi, quia per illos iustitia vel acquiritur, vel augetur, & consequenter sunt gratiæ actuales, quia non permanent, nisi dum sunt. Aliud quod inferitur, est, huiusmodi actus non posse fieri sine speciali, seu aliquo modo supernaturali auxilio Dei, quia si opus supernaturale est homini, profecto vires eius naturales superat; ergo oportet, ut per auxilium Dei defectus ille suppleatur: ergo etiam illud auxilium est gratia aliquid ad propriam sanctificationem conferens, ac subinde sub generali gratia gratum faciente contenta. Distinguitur autem hæc gratia ab ipso actu, vel tanquam via ad illum, vel saltem ut motio influens in illum, & ideo non transcendit ordinem gratiæ actualis; recte igitur actualis gratia in illa duo membra distinguitur.*

10. *Prima pars præcipue partitiones.* Vterius verò gratia hæc actualis, ut ad actus ipsos pertinet, multiplex est, & breuiter notari possunt tres præcipue partitiones. Prima est, quia duobus modis actus esse potest actus supernaturalis, scilicet in sua entitate, & dicitur supernaturalis quoad substantiam, vel solum in modo, quo fit, nimirum, quia tunc fit per speciale Dei auxilium, quando per naturales causas, vel fieri non posset, vel infallibiliter non fieret, quam partitionem in toto libro 1. & 2. explicaturi sumus. Secunda est, quia hi actus interdum sunt perfectè humani & liberi, & sufficienti consideratione rationis elicit; alij verò sunt sine libertate facti ex necessaria motione Dei, & absque sufficienti consideratione, & deliberatione hominis elicit, ad eum modum, quo contingit esse in nobis motus cogitationum, vel appetitionum ineliberatos, ac naturales, qui dicuntur primò primi. Priores actus perfectè humani spectant propriè ad primum membrum gratiæ actualis, quod supernaturales actus continent, tum quia isti sunt propriè, & perfectè nostri, quia illorum sumus domini; tum etiã, quia alij actus necessarij sub auxilijs actualibus continentur, & ita semper loquemur. Quia licet in illis actibus naturalibus distingui possit, & ratio actus vitalis integri, & consummati in sua ratione, & ratio viæ, seu tendentiæ ad illum, illa distinctio solum est physica, & ad moralem gratiæ considerationem parum confert. Tertia veluti subdivisio illius membri supernaturalium actuum humanorum esse potest, quia quidam illorum antecedunt habitualement iustitiam vel tempore, vel saltem natura, alij subsequuntur, priores solent esse dispositiones ad iustitiam,

Tertia.

tiam, posteriores vocantur fructus iustitiæ, & ita vno vel altero modo ad gratiam sanctificantem pertinent. His addi possunt diuisiones secundum varias virtutum species, de quibus in lib. 2. dicendum est.

11. Tandem hæc etiam gratia actualis, vt de auxilijs dicitur, multiplex est, tamen quia illorum auxiliorum varietas in lib. 3. & sequentibus ex professo tractanda est, hic tantum ad vsum nominum præ oculis habendum tria breuiter prænotabimus. Primum est, nouem esse præcipuas voces, quibus hæc actualis gratia nuncupari solet. Primo enim dicitur hæc gratia, vel motio præueniens, quia tempore, vel natura præcedit vel meritum, vel actum, vel influxum liberi arbitrij, & ita hominem præuenit, & in idem redit, si vocetur præmotio gratuita, siue auxilium præmouens, nam commune est omni actuali gratiæ spiritualiter mouere animam, ideo enim actualis dicitur, quia in actuali motione consistit: cum ergo dicitur præmotio, significatur antecessio temporis, vel naturæ, quam etiam nomen præueniens significat. Secundo dicitur concomitans, seu comitans, quia simul cum ipso libero arbitrio influit in actum, & ab aliquibus vocari solet auxilium simultaneum. Tertiò dicitur subsequens, quia supponit vel aliam gratiam, vel aliquem actum liberum ex gratia factum, ratione cuius datur. Quartò vocatur excitans, quia hominem non attendentem, & quasi dormientem a somno excitat, mentem actualiter illuminando, vel cor eius tangendo. Quintò dicitur adiuuans, quia ipsum hominem, vt actum operantem iuuat. Sexto dicitur operans, quia solus Deus per illam in homine operatur, solus, inquam, id est, sine libera hominis cooperatione. Septimò dicitur cooperans, quia cum ipso libero arbitrio actu operatur. Quibus adduntur nomina gratiæ sufficientis, & efficacia, quæ easdem gratias significant, easque ferè omnes sub diuisione possunt: & nunc perfunditòre possunt ita exponi, vt sufficiens dicatur ratione virtutis, & potestatis, quam habet ad operandum: efficax verò ratione actualis effectiõis, quam vel ex se, vel ex modo, quo datur infallibiliter habet. Ratio autem prædicti numeri non est alia, nisi quia illæ voces sunt vtiatæ à Patribus ad significandas gratias actualium auxiliorum, & illæ sufficienter significant omnes diuinas motiones necessarias ad opera gratiæ, saltem sub generalibus rationibus, & habitudinibus earum, vt in libro 4. cap. 3. dicturi sumus.

12. Quamobrem non sunt faciliæ aliæ voces in hac materia admittendæ, vel introducendæ, nisi aliquas species prædictarum motionum significant, & in vfu Sanctorum Patrum inueniantur. Sæpius enim significantur aliquæ ex prædictis gratijs nomine vocationis, illuminationis, inspirationis, & tactus cordis, vt in Concilio Trident. sess. 6. & in Arausicano, & alijs videre licet, sed per hæc omnia significantur eadẽ gratiæ, quæ secundum alias considerationes, aut respectus dicuntur præuenientes, excitantes, aut operantes. Nam gratia actualis mouet hominem ad sanctam voluntatem, & operationem, vnde necesse est, vt ab intellectu incipiat, vt recte notauit Augustinus de Prædestin. Sanctorum cap. 2. & quæst. ad Simplician. & ideo prima gratia, quæ hominem præuenit, & excitat, rectè dicitur vocatio, quia hominem vocat ad bene operandum, & dicitur illuminatio, quia aliquid manifestat intellectui, & omne quod manifestatur, lumen est, vt dixit Paulus, & ab Augustino supra, & sæpe vocatur sancta cogitatio. Inspiratio verò dicitur, vel quia venit ab Spiritu Sancto, qui vbi vult spirat, vel quia voluntatem etiam excitat, & mouet, vnde actus cordis merito appellatur: nomine enim cordis voluntas significari solet, iuxta illud Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, quantumvis possit etiam ad totam mentem, & intellectum referri iuxta illud, Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris?

13. His aliqui addunt gratiam præoperantem, solum

Pars I.

quia illa voce semel vsus est Prosper in epistol. ad Augustinum, sed illa coincidit cum gratia operante, & illa particula Præ solum indicat operantem gratiam esse etiam præuenientem, vt infra suo loco dicam. Addunt præterea nomen prædeterminantis gratiæ, seu auxiliij, nos verò nunc ab hac voce abstinemus, quia nec in Scriptura, vel Concilijs, nec in Augustino, aut alijs Patribus, vel antiquis Theologis inuenimus ad significandam aliquam gratiam vsurpatam. Et potest esse ambigua, nam prædeterminatio, interdum significat internum propositum personæ prædeterminantis, & sic in donis gratiæ pertinet potius ad gratiam prædestinationis, vel electionis Dei, quam ad internam gratiam, de qua nunc agimus. Potest etiam significare internum impulsum immissum voluntati ad determinandam illam, & sic potest vox illa falsum sensum inducere, vt in lib. 5. videbimus.

Facilius admitti posset vox preparantis gratiæ, quia frequenter Augustinus vtitur in hac materia illis verbis, quæ secundum 70. leguntur Prouerbior. 8. Preparatur voluntas a Domino, utique per gratiam, datur ergo gratia preparans. Sed hæc etiam vox ambigua, vel multum generalis est, quia interdum significat præparationem extrinsecam, quæ fit per propositum Dei, & sic dixit Augustinus de dono perseuer. cap. 14. Prædestinatio est præscientia, & preparatio beneficiorum Dei, & in hoc sensu non spectat ad gratiam, de qua loquimur, sed ad gratiam incretam, & extrinsecam. Alio modo significat præparatio intrinsecam subiecti dispositionem, & præparationem, & sic multis etiam modis potest voluntas per gratiam præparari. Interdum enim ita præparatur, vt ipsa se præparet, & tunc illa vox non tam significat auxilium, quam actum humanum perfectum, quo voluntas se disponit cum Dei auxilio ad vltiorem gratiæ perfectionem. Aliquando verò præparatur a solo Deo, & tunc gratia præparans eadem est, quæ gratia præueniens, aut excitans, vocando, illuminando, &c. In hac verò significacione vox illa preparantis gratiæ vsitata non est. Idemque ferè est de gratia prædestinationis, quam aliqui inter auxilia ponunt, imò & prædestinationem, & præscientiam. Sed hæc non pertinent ad gratiam intrinsecam, & creatam, de qua nunc tractamus: nec propriè dicuntur auxilia, quia per se non operantur in nobis, nec nobiscum, vt postea videbimus. Concursum etiam diuinum, qui ad hæc operatur, inter has gratias actuales numeratur, quod in bono sensu verum est, & sub adiuuante gratia comprehenditur. Quomodo autem intelligendum sit, in fine libri tertij dicemus.

Secundo circa idem genus gratiæ actualis, & auxiliantis, & omnia membra eius, quæ explicuimus, oportet aduertere, sicut de actibus ipsis diximus, quod omnia esse in entitate supernaturalis, alios in modo, ita etiam hoc donum gratiæ auxiliantis esse posse vel in se naturale absolute, vel solum ratione ordinis, seu modi, scilicet, quia in entitate sua naturalis est ordinis, datur tamen per modum beneficii gratuiti. Et primum dici potest naturale quoad substantiam, maximèque datur ad opera supernaturalis ordinis, quæ supernaturalia quoad substantiam esse dicuntur. Secundum dici potest naturale quoad modum, daturque maximè ad actus morales in substantia etiam sua naturales, licet interdum dari etiam possit, vt aliquo modo iuuans ad actus per se infusos efficiendos. Quæ partitio veram doctrinam continet: non possumus autem hoc loco illam exacte declarare, præsertim quoad membrum primum eius, quia pender ex cognitione ipsorum actuum, qui supernaturales quoad substantiam dicuntur, de quibus in secundo lib. dicturi sumus, & ideo in tertio lib. illud genus auxiliij exactè declarabimus. In altero vero membro solum est cauendum, ne illud genus auxiliij cum motionibus, vel concursibus Dei merè naturalibus

Cur prædestinatio dicitur non iungatur.

14. Preparatio, & prædestinatio vocis excluditur.

Alia in præm.

15. Hoc auxilium autem gratiæ donum est naturale in substantia, vel in modo.

turalibus confundatur contra dicta in secundo capite huius prolegomeni.

16. *Motio naturalis gratia dicitur cum non debito modo conferatur.* Ve ergo hoc explicemus, aduertimus tertio, vt motio ordinis naturalis inter auxilia gratiæ computetur, inprimis necessarium esse, vt non sit debita naturæ ex vi naturalis dignitatis, seu conditionis suæ, & consequenter neque ex vi naturalis prouidentiae Dei secundum legem ordinariam ipsi naturæ consentaneam, quia, vt dixi, quidquid huiusmodi est, non pertinet ad ordinem gratiæ, sed naturæ. Nec potest securè dici, gratiam sanctificantem, & gratum facientem aliquo modo esse debitam naturæ, proprium autem auxilium gratiæ inter gratias gratum facientes computatur, vt ostendimus: oportet ergo vt non sit naturæ debitum. Deinde, & consequenter necessarium est, vt, vel in re, vel in modo aliquid in illo præ-

stando Deus exhibeat præter id, quod pertinet ad communem cursum naturæ, id est, ultra virtutem, & efficaciam causarum secundarum, prout cursus, & actus suos facere sinuntur cum generali concursu Dei. Nam quidquid hoc præciso modo fit, in substantia, & in modo merè est naturale, & fit ex virtute, & concursu debitæ naturalibus causis, in quo nihil gratiæ inuenitur. Ergo vt motio aliqua ordinis naturalis gratia sit, oportet, vt aliquid speciale Deus in ea conferat, vel mutando communem causarum ordinem, vel illas aliter applicando, quam per se possent, vel alio simili modo non debito concurrente in ordine ad supernaturalem finem. Tunc autem ratio gratiæ sufficienter in tali motione saluari potest. Quod ex dicendis in libro primo clariùs intelligetur.

Finis Prolegomeni tertij.

INDEX CAPITVM PROLEGOMENI QVARTI.

De Statibus humanæ naturæ.

- C**ap. I. *An possit homo in statu puræ naturæ creari in ordine ad finem supernaturalem?*
 Cap. I I. *Vtrum potuerit homo in statu puræ naturæ creari in ordine ad naturæ integritatem; & consequenter an potuerit cum illa integritate creari?*
 Cap. I I I. *Vtrum status innocentiae, seu originalis iustitiæ ultra statum puræ, & integræ naturæ aliquid agat?*
 Cap. I V. *Qualis sit gratiæ status, & quomodo cum alijs coniungi, vel ab eis separari possit?*
 Cap. V. *An status gratiæ, & originalis iustitiæ per eandem formam constituantur, ac subinde quomodo separari possint?*
 Cap. VI. *Quis, & qualis sit status hominis in natura lapsa?*
 Cap. VI I. *Vtrum homo in statu naturæ lapsæ careat libertate, quam in sua pura natura haberet?*
 Cap. VI I I. *Vtrum in statu naturæ lapsæ homo sit intrinsecè debilior ad operandum bonum, quam esset in statu puræ naturæ?*
 Cap. I X. *Vtrum in statu naturæ lapsæ debilior sit homo ad operandum, quam in pura natura, saltem ob causas extrinsecas?*

PROLE-